NSAN LUCA
RA MA̱CA HOGA T'ØDE NÚ'A̱ BI 'YOFO NSAN LUCA

Ya mʉdi noya bi 'yofo Nsan Luca

1 Nu'i nda Teofilo, ya guí pa̱di gue ndunthi to'o
ya xa 'yofo de gatho nú'a̱ te xa nja de guecjʉua.
2 Nú'a̱ bi 'yofo'ʉ ma̱ mahyɛgui ngu nú'a̱ ma̱nga
nú'ʉ to'o mi 'ñoui ra Jesu desde ra mʉdi ne xa xicjʉ
de rá ma̱ca noya'a̱.
3 Hangue necagui dí ofo nehe de nú'a̱ stá pa̱di.
Stá 'ñani xá hño desde ra mʉdi, ne dí ofo 'ramats'ʉ.
Stá beni xá hño ga ofo pa ga pɛhn'abʉ,
4 pa njabʉ gui pa̱di gue xi majua̱ni nú'a̱ xa si'a'i.

'Nara ɛnxɛ bi ma̱ de rá 'bʉi ra Xuua Xi'tsate

5 Ha nuya pa'ʉ mrá nda̱ ra Erode de ja ra hai
Judea, ne ja nú'a̱ ra hai'a̱ mi 'bʉhni 'nara macja̱
mrá thuhu ra Sacaría nú'a̱ mi mpɛfi co ya macja̱
nú'ʉ myá thuhu ya Abías ngue'a̱ nehe'a̱ mrá Abías.
Ha nurá 'bɛhña̱ ra Sacaría mrá thuhu ra Sabe nú'a̱
xqui 'ñehe desde yá ja̱'i ndu ra macja̱ nú'a̱ mrá
thuhu ra Aarón.
6 Nura Sacaría ne rá 'bɛhña̱ mi 'bʉi xá hño ja rá
thandi Aju̱a̱ ne mi ø'tua gatho yá hmanda'a̱ nú'ʉ
huts'i ja ra Ma̱ca T'ofo, ne himbi thimbabi'ʉ ni
'nara ts'oqui.
7 Pe ni 'nara ba̱tsi hinxqui mɛ'tsi'ʉ ngue'a̱ ra
Sabe himi tsa da mɛ'tsa ra ba̱tsi, ne ya xi myá
da̱qu'ei'ʉ.

8 Ha nura Sacaría co ma'ra yá mimacja̱ui nú'ʉ
mi mpɛhui mahyɛgui, bi dat'a ra pa da yʉt'a ja ra
nda̱nija̱ pa da xøcambeni Aju̱a̱.
9 Ne nu'ʉ́ bi 'øt'e ngu yá nza̱i pa da ba̱di to'o
da zo rá thuhu pa da yʉt'a mbo ra nija̱ da tsa̱t'a ra
t'uts'i, y nura Sacaría go gue'a̱ bi zo rá thuhu.
10 Ha nura ora mi tsa̱t'a ra t'uts'i mbo ra nija̱,
nura hmuntsja̱'i mbi 'ba thi de ra nija̱ mi apabi
Aju̱a̱ ngue'a̱ mi gue'a̱ ra ora de ra nsadi.
11 Ts'a mi tsa̱t'a ra t'uts'i ra Sacaría, mi da̱mfri bi
hyanda 'nara ɛnxɛ mi 'bahni ja rá hyo ra ata habʉ
t'exa ra njʉspi ngue rá nga̱ha̱ ra Sacaría.
12 Ha nu mi hyandi gue mi 'bahni ra ɛnxɛ nixi mi
pa̱di te da 'øt'e co ra ntsu.
13 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi'a̱:

—Sacaría, oguí tsu, ngue'a̱ dá e ga xi'i gue nuri
nsadi xuá 'øde Aju̱a̱. Nubyá, nuri 'bɛhña̱ ma
da mɛ'ts'a'i 'nari t'ʉ, y nu'á̱ ma gui hñu'mbabi rá
thuhu dra Xuua.
14 Ne nu'i ma xi gui johya ndunthi de ri t'ʉ, ne
ndunthi ya ja̱'i ma da johya nu sta 'mʉi'a̱.
15 Ngue'a̱ nu'á̱ ma da nja rá nsu ja rá thandi Aju̱a̱,
y hinhya'mʉ ma da zi ra vinu gá obxi nixi ma'ra ya
vinu, ne ante da 'mʉi ya di ha̱npa rá ts'ɛdi ra Ma̱ca
Nda̱hi.
16 Y nu'á̱ ma da zofo ya me Israel pa ndunthi de
gue'ʉ da ñobri de yá ts'oqui ne da yopa xøcambeni
Aju̱a̱ ma'na'qui.
17 Ne nu'á̱ go di gue'a̱ ma da 'mɛt'o de ra Zidada,
nehe ma da t'umba rá ts'ɛdi ngu nú'a̱ bi t'umba ra
ba̱di Elía, pa da umba 'nara ts'ofo ya dada pa da
yopa ma̱hui yá t'ʉ, ne da zofo ya ts'o'yøde gá ja̱'i pa

da nhyoga'yøde'ʉ. Ne nu'ą́ ma da zo ya ją'i pa stí 'ñe ra Zidada da gamfri'ʉ.

18 Ha nura Sacaría bi 'ñembabi ra ɛnxɛ:

—¿Hanja da za ga camfri de nú'ą guí xicagui, gue nugui ne ma 'bɛhñą ya dyá dąqu'ei'be?

19 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:

—Nugui drá Grabie, duí 'bʉi ja rá thandi Ajuą pa dí pɛpabi, hangue nu'ą́ xuá mɛncagui pa e ga xi'a'i nuya ya hoga noya ja juadi dá xi'i.

20 Hangue nubyá dí xi'i nehe, ma gui ngone, hinda za gui ñą asta hinda 'mʉi ri t'ʉ pa ja da za gui yopa ñą ma'na'qui, ngue'ą hinxcá camfrigui nú'ą stá xi'a'i. Pe nu'ą́ ma da njabʉ ngu nú'ą stá xi'a'i, ne nú'ʉ ya pa'ʉ bi mąnga Ajuą, gue'ą ra pa da njabʉ.

21 Ha nú'ʉ ya ją'i mi 'bai thi mi tø'mtho da bønga ra Sacaría, ha nu'ą́ xqui ya'ą mbo ra ndąnijąą, hangue nu'ʉ́ himi pą te da beni.

22 Ha nu mi bønga ra Sacaría himi tsa da ñąui nú'ʉ mi tø'ma thi. Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi bątho gue nu'ą́ xqui hyandua 'nará thedi Ajuą nuni mbo ra nijąą. Y nu'ą́ mi ñąui ya ją'i pe dega señatho ngue'ą xqui ngone.

23 Ha nu mi uadi nú'ʉ ya pa de rá 'bɛfi ra Sacaría ja ra ndąnijąą, bi ma'ą pa ja rá ngu.

24 Ne hints'ʉ ya'ą ya pa ra Sabe bi mʉdi bi nda'thi, y himbi bønga de ja rá ngu cʉt'a zą́nąą. Nu'ą́ mi benga ja rá mfeni ne mi ena:

25 “Ajuą co rá nhyoją'i xa 'yøtcagui njaua pa ya hinda nøngagui ya ją'i.”

'Nara ɛnxɛ bi mą de rá 'bʉi ra zi Jesu

26 Ha de rá 'rato zạnạ Ajuạ bá yopa pɛhna ra ɛnxɛ
Grabie pa bá ehe ja ra t'ʉca hnini nú'ạ rá thuhu
Nasare de ra hai Galilea,
27 pa bá c'ạ'tsa 'nara nxutsi mrá thuhu ra Maria.
Nú'ạ ra nxutsi'ạ ya xqui t'adi pa da nthạtui 'nara
'ñøhø mrá thuhu ra Jose nú'ạ xqui 'ñehe desde yá
jạ'i ndu ra ndạ Davi.
28 Ha nura ɛnxɛ bi yʉt'a ja rá ngu ra Maria ne bi
zɛnjua bi 'ñembabi:

—¡Ajuạ xa mạ'a'i ne 'bʉi con gue'i, ne ma'na xa
jạp'a'i que gatho ma'ra ya 'bɛhñạ!

29 Ha nu mi hyanda ra ɛnxɛ'ạ ne mi 'yøde bi xipa
nuya ya noya, ngu bi ntsu ne himbi bạdi te mri
bønga nú'ạ bi xipi.
30 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:

—Maria, oguí tsu, ngue'ạ Ajuạ xi ri mạ'a'i ne xa
huahn'a'i.
31 Ne nubyá ma gui nda'thi ma gui pɛ'tsa 'nari
t'ʉ, ne gui hñu'mbabi rá thuhu dra JESÚ.
32 Y nu'ạ́ ma da mɛ'tsa 'nara dạnga nsu, ngue'ạ
nu'ạ́ go di gue'ạ drá T'ʉ Ajuạ bí 'bʉ mahets'i. Y
nu Ajuạ go gue'ạ ma da hñuts'i dega ndạ ja ra
hnini Israel ngu bi ndạ ra Davi nú'ạ 'na de yá xita
maya'bʉ.
33 Ne nu'ạ́ ma da ndạ ja ra hnini Israel pa
nzạntho, y hinhya'mʉ da ua rá hmanda.
34 Nu'bʉ́ ra Maria bi 'ñembabi ra ɛnxɛ:

—¿Hanja da za da njabʉ gue nugui hinstá
nthạtatho?

35 Ha nura ɛnxɛ bi 'ñembabi:

—Ra Mạca Ndạhi da 'ñehe da zʉ'a'i ne rá ts'ɛdi
Ajuạ bí 'bʉi mahets'i da 'ñehe da gop'atho ngu

'nara guui. Hangue nu sta 'mʉi nú'ą ra zi bątsi go di gue'ą drá mąca T'ʉ Ajuą.
36 Ne ri prima ra Sabe masque guí handi ya ra dąqu'ei pe ma da mɛ'tsa 'nará t'ʉ nehe. Mi hmą gue nu'ą́ himi tsa da mɛ'tsa ra bątsi, pe nubyá ya øt'a 'rato zą̨ną̨ da'thi.
37 Ngue'ą pa Ajuą otho ni 'nara t'øt'e xá hñei pa gue'ą.
38 Nepʉ ra Maria bi 'ñembabi ra ɛnxɛ:
—Rá 'bɛgogui Ajuą, dá 'yøt'a ngu xcá xicagui.
Mi uadi bi mą̨nga ra Maria njabʉ, ra ɛnxɛ bi ma 'bestho.

Ra Maria bi c'ą'tsa ra Sabe

39 De nuya pa'ʉ mi menga ra ɛnxɛ, bi dą̨ma ma ra Maria ja 'nara hnini mbi ja ja ra t'øhø de ra hai Judea,
40 pa rí zønga ja rá ngu ra Sacaría. Y mi zøni bi yʉt'i bi zɛnjua ra Sabe.
41 Y nu mi 'yøde ra Sabe bi nzɛnjuate ra Maria, 'bestho ra ora'ą bi 'ñą̨nga ra bątsi mbo rá mʉi ra Sabe, y ra Sabe bi hñą̨nga ra Mą̨ca Ndą̨hi.
42 Ne bi ñą nts'ɛdi ne bi 'ñemba ra Maria:
—Ajuą xa jąp'a'i que gatho ma'ra ya 'bɛhñą, nehe xa jąpa ri bątsi.
43 Nugui hindí 'ñepcagui e da zøngagui rá nąną ma Zidadahʉ.
44 Ngue'ą nu ndá øde gá nzɛnjuate, numa bątsi co ra johya bi dą̨ma 'ñą̨ni mbo ma mʉi.
45 Ajuą da jąp'a'i ngue'ą xcá camfri nú'ą bi xi'a'i, ngue'ą ma da njabʉ ngu nú'ą xa xi'a'i.
46 Nepʉ bi 'ñena ra Maria:
Nugui xi drí xøcambeni ma zi Hmu con gatho ma mʉi,

47 ne xi ri johya ma coraso de nú'ạ̱ xa 'yøtcagui Ajuạ̱
ma Pøhøte.
48 Ngue'ạ̱ nugui 'nará zi hyoya 'bɛgogui Ajuạ̱,
masque njabʉ pe nu'ạ́ xa huancagui.
Desde nubya ya jạ̱'i ma da 'ñengagui gue Ajuạ̱ xa
jạ̱pcagui.
49 Ajuạ̱ nú'ạ̱ xi ja rá ts'ɛdi xa 'yøtca nuya ya dạ̱nga
t'øt'e,
y xi rá nsunda rá thuhu'ạ̱.
50 Nu'ạ́ nzạ̱ntho ma da nja rá nthecate pa gatho
nú'ʉ to'o da 'yøte'ạ̱.
51 Ne nu'ạ́ xa 'yøt'a ya dạ̱nga 'bɛfi co rá dạ̱nga ts'ɛdi,
ne xa dạ̱pa gatho nú'ʉ to'o mri 'ñexa sɛhɛ.
52 Ne xa hñạ̱cua yá nsu gatho nú'ʉ to'o xi mi ja yá
dạ̱nga nsu,
ne go xa gʉxa ya zi hyoya.
53 Ne gatho nú'ʉ to'o mi othobi, bi t'umbabi,
ha nu'ʉ tó'o mi jabi, bi 'ñothobi.
54 Ne bi maxa ra hnini Israel nú'ʉ pɛpabi,
ne himbi pumfri da huequi'ʉ.
55 Xa 'yøt'a njabʉ ngu xqui ñạ̱'tuabi ndu ma
dadahʉ ra Abrá ne gatho yá jạ̱'i,
gue hinhya'mʉ ma da pumfri da huequi'ʉ.
Gue'ạ̱ gatho bi mạ̱nga ra Maria.
56 Y ra Maria bi gohuini ra Sabe ngu hñu nzạ̱nạ̱
ja rá ngu'ạ̱, ne 'mɛfa bi menga pa ja rá ngu.

Rá 'bʉi ra Xuua Xi'tsate

57 Nepʉ bi zø ra pa bi 'mʉi rá t'ʉ ra Sabe.
58 Ne nu'bʉ́ gatho yá 'nangu ne nú'ʉ mi ja te yá
njaui bi ma bá c'ạ̱'tsi pa bi johyaui ngue'ạ̱ bi 'yøde'ʉ
gue Ajuạ̱ xi xqui jạ̱pi'ạ̱ pa bi 'mʉ rá bạ̱tsi.

59 Ha nurá hñạto ma pa bi thu'tsua ra señạ ja
rá ndo'yo ra bạtsi ngu yá nzại'ʉ, ne ja mi 'bʉhni
ma'na'qui yá 'nangu ne nú'ʉ mi ja te yá njaui. Ne
mi beni'ʉ xa hñu'mbabi dra Sacaríạ nehe ngu rá
thuhu rá dada.
60 Pe nurá nạnạ himbi ne, hangue bi 'ñenạ:
—Hina, hinga hu'mbabihʉ njabʉ, ngue'ạ ma da
thu'mbabi dra Xuua.
61 Ne bi t'embabi ra Sabe:
—¿Hanja ma da thu'mbabi njabʉ gue ni 'nari
jạ'ihʉ hingrá thuhu ra Xuua?
62 Nepʉ bi t'utua ra señạ ra Sacaríạ nda'ạ ra
thuhu mi ne'ạ da hñu'mbabi ra bạtsi.
63 Nepʉ nu'ạ́ ngue'ạ xqui ngone hangue bi 'yadi
'na xɛni ra xithɛ, ne ja bi 'yofoni gue nura bạtsi drá
thuhu ra Xuua. Y gatho ya jạ'i xi bi 'yø ngue'ạ bi
hñu'mbabi njabʉ.
64 Y ra ora'ạ 'bestho bi za bi yopa ñạ ra Sacaríạ,
ne bi mʉdi bi xøcambeni Ajuạ.
65 Y gatho nú'ʉ yá 'nangu xi bi ntsu, ne gatho ja
ya t'øhø de Judea habʉ mi 'bʉ ya jạ'i bi 'ño ra 'bede
de nú'ạ xqui nja.
66 Ne gatho nú'ʉ to'o mi pạdi mi 'yo yá mfeni'ʉ
ne mri 'ñámbabi 'na ngu ma'na, ne mi ena'ʉ:
—¿Te ma nsu ma da t'umbabi nú'ạ ra bạtsi'ạ 'bʉ?
Mi mạnga njabʉ'ʉ ngue'ạ Ajuạ mi jạpi'ạ co rá
ts'ɛdi.

Ra Sacaríạ bi nsunda Ajuạ

67 Nura Sacaríạ rá dada ra bạtsi mi hạnpa rá
ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi bi mạnga 'raya noya ngu Ajuạ
bi 'ñutuabi da mạ, ne bi 'ñenạ:
68 Xá nsunda Ajuạ ma zi Hmuhʉ nújʉ dyá me
Israelhʉ,

ngue'ạ nuya pabya ma da 'ñehe 'na to'o da
pøhøguihʉ nújʉ go rá hniniguihʉ'ạ.
69 Nuya pabya ma dua pɛncahʉ 'nara Pøhøte nú'ạ
xi ja rá ts'ɛdi.
Nu'ạ́ ma da 'ñehe desde yá jạ'i ndu ra ndạ Davi nú'ạ
mrá 'bɛgo Ajuạ.
70 Gue'ạ bi ñạtcaguihʉ Ajuạ ngu nú'ạ bi mạnga yá
mạca 'mɛhni'ạ desde maya'bʉ.
71 Bi ñạtcahʉ gue da ñạngaguihʉ de ma ncontrahʉ
ne de gatho nú'ʉ to'o ri ʉtsaguihʉ.
72 Nehe mi mạ gue mi ma da mɛ'tsua ra nthecate
ndu ma xitahʉ,
ne hinhya'mʉ mi ma da pumfri nú'ạ ra mạca cohi
xqui gohui'ʉ.
73 Guehna ra cohi bi 'yøt'a Ajuạ co ndu ma dadahʉ
ra Abrá,
74 gue mi ma da ñạngaguihʉ de ma ncontrahʉ
pa ga pɛpabihʉ'ạ nsinque 'nara ntsu,
75 ne ga 'yohʉ xá hño ne ga 'bʉhʉ xá nt'axi ja rá
thandi'ạ gatho ya pa de ma tehʉ.
76 Y ra Sacaría bi 'ñemba rá bạtsi:
Nu'i ma zi t'ʉ'i, go gue'i ma drá 'mɛhni'i Ajuạ bí 'bʉ
mahets'i,
ngue'ạ go ma gui 'bɛt'o de ra Zidada pa gui hocua
rá 'ñu'ạ.
77 Nu'i go ma gui zopabi rá hnini Ajuạ pa da bạdi'ʉ
ra Pøhøte ne da mpøhø'ʉ,
ne da zʉdi ra pumbate de yá ts'oqui.
78 Ngue'ạ Ajuạ xa mɛscahʉ ra hmạte ne ra nthe-
cate,
hangue nu'ạ́ ma da mɛncahʉ 'nara hyats'i desde
mahets'i pa go gue'ạ da yotca ma mfenihʉ,

79 nehe pa da yo'tua yá mfeni gatho nú'ʉ 'bʉ ja ra
'bɛxuui ne nú'ʉ rí ma ja ra 'ñu dega du.
Hangue nu'ą́ ma da 'ñehe pa da yotcahʉ 'nara 'ñu
xá hño pa grá 'bʉhʉ te rá 'ñentho.
Nuna guehna bi mąnga ra Sacaría.
80 Y nura zi Xuua 'yo mri te'ą ne 'yo mi umba ra
ts'ɛdi ra Mąca Ndąhi. Ne bá 'bʉi ja ra mbonthi asta
bi zø ra pa bi mʉdi bi zofo ya me Israel.

2

Rá 'bʉi ra Jesucristo
(Mt. 1:18-25)

1 De nuya pa'ʉ, nura dąnga ndą Augusto Cesa
bi manda da t'opabi yá thuhu gatho ya ją'i de
maxøgue ra hai habʉ mrá ndą'ą, pa da 'bede'ʉ.
2 Gue'bʉ mrá gobierhnu ra Cirenio ja ra hai Siria
nú'bʉ bi nja nuna ra mʉdi padro.
3 Gatho ya ją'i mi pɛ'tsi da menga ja yá hnini
cada 'na habʉ myá mengu, pa da t'opabi yá
thuhu'ʉ.
4 Hangue ra Jose bi bønga de ja ra hnini Nasare
de ra hai Galilea pa bi ma ja ra hnini Belé de ja ra
hai Judea, ngue'ą ja mrá menguni ndu ra ndą Davi,
ha nura Jose ja xqui 'ñehni de ja yá ją'i ra Davi.
5 Bi ma ja ra hnini Belé pa da t'opabi yá thuhu'ʉ,
bi mɛui ra Maria nú'ą xqui 'yadi pa da nthątui, ha
nu'ą́ ya mi da'thi de rá bątsi.
6 Ha de mbi 'bʉi'ʉ ja ra hnini Belé, bi zø ra pa da
'mʉi rá bątsi ra Maria.
7 Ha de guehni bi 'mʉ rá mʉdi t'ʉ, bi mant'i
co yá 'mant'i, ne bi mɛgui habʉ mi ja 'nara
hñunga mbo'ni, ngue'ą ya mi otho habʉ da t'umba
ntsaya'ʉ.

'Raya ma'yo bi c'ạ'tsa ra zi Jesu

8 Ne de guehni guetbʉ de ra hnini Belé mi 'bʉhni
'raya ma'yo ja ra mbonthi mi su yá dɛti dega xuui.
9 Nepʉ nu'ʉ́ mi dạmfri bi hyandua 'nará ɛnxɛ
Ajuạ, ne 'nara dạnga hyats'i bi yot'a gatho rá
nthets'i habʉ mi 'bʉi'ʉ, y ra ora'ạ xi bi ntsu'ʉ.
10 Pe nura ɛnxɛ bi 'ñembabi'ʉ:
—Oguí tsuhʉ, ngue'ạ drá 'ñehe ga xi'ahʉ 'raya
hoga noya nú'ʉ pa xi gui johyahʉ nu'ahʉ ne gatho
ma'ra ya jạ'i.
11 Ngue'ạ nubya xa 'mʉi ja rá hnini ndu ra ndạ
Davi 'nara Pøhøte pa gue'ahʉ, y nú'ạ́ go gue'ạ ra
Cristo ra zi Hmu bá 'bɛhni pa da ndạ.
12 Y po má nseña gui tsʉhʉ ra bạtsi xa 'bant'i
co yá 'mant'i ne xa 'bɛgui habʉ ja 'nara hñunga
mbo'ni.
13 Y de mi uadi bi mạnga njabʉ nura ɛnxɛ'ạ, mi
dạmfri'ʉ bi hyanda ma'ra ya ɛnxɛ de mahets'i mi
hnequi mahyɛgui con gue'ạ, mri xøcambeni Ajuạ
ne mi eñ'ʉ:
14 ¡Drá nsunda Ajuạ bí 'bʉ mahets'i,
ne dá 'mʉi co 'nara hoga'mʉi ya meximhai nú'ʉ xa
zʉtua rá hmạte'ạ!
15 Nepʉ nu mi menga ya ɛnxɛ pa mahets'i ya
ma'yo bi mʉdi bi 'ñémbabi 'na ngu ma'na:
—Maha Belé, ma ga c'ạ'tshʉ te xuá nja de guehni
de nú'ạ xa xicaguihʉ rá ɛnxɛ Ajuạ.
16 Nepʉ nu'ʉ́ bi ma hnest'ihi, y bi zøni bi zʉdi'ʉ ra
Jose ne ra Maria co rá bạtsi nú'ạ mi 'bɛni ja 'nara
hñunga mbo'ni.
17 Y nú'ʉ ya ma'yo mi hyanda ra bạtsi, bi mʉdi bi
mede gatho nú'ạ xqui xipabi ra ɛnxɛ de gue'ạ.

18 Ha gatho nú'ʉ bi 'yøde xi bi 'yø de nú'ą̱ mi mą̱ñ'ʉ.
19 Pe nura Maria xi mi pɛ'tstho ja mbo rá mfeni
nuya ya noya pa da bentho.
20 Nepʉ nuya ma'yo bi mengui xi mri xøcambeni
Ajuą̱ por gatho nú'ą̱ xqui 'yøde ne xqui hyandi,
ngue'ą̱ nu'ʉ́ xqui zʉdi ngu nú'ą̱ xqui sipabi'ʉ.

Ra zi Jesu bri dapa ja rá 'yɛ Ajuą̱

21 Ne rá hñą̱to ma pa de xqui 'mʉ ra bą̱tsi, bi
thu'tsua ra seña ja rá ndo'yo ngu yá nzą̱i'ʉ. Ne
bi thu'mbabi ra JESU ngue'ą̱ gue'ą̱ xqui xipabi ra
ɛnxɛ ra Maria desde ante da nda'thi de gue'ą̱.

22 Y nu mi ua yá pa ra Maria bi nt'axqui pa da
yopa yʉt'a ja ra niją̱ ma'na'qui ngu xqui 'yofo ra
Moise ja ra ley, nepʉ ra Jose ne ra Maria bi zixa ra
zi bą̱tsi pa ja ra ndą̱niją̱ Jerusale pa dí dapabi ja rá
'yɛ Ajuą̱.
23 Bi 'yøt'a njabʉ'ʉ ngue'ą̱ xqui t'ofo ja rá ley Ajuą̱
gue gatho nú'ʉ ya mʉdi bą̱tsi da 'mʉi ne 'bʉ dya
ts'ʉnt'ʉ gue'ʉ mahyoni da t'eque pa Ajuą̱.
24 Nehe bi ma'ʉ ja ra ndą̱niją̱ pa bi hñą̱'tsuabi ra
'baha Ajuą̱, ngue'ą̱ njabʉ ena ja rá ley Ajuą̱ gue 'bʉ
'nara 'bɛhñą̱ da 'mʉ rá bą̱tsi, mahyoni da zixa yoho
ya zi joñ'o o yoho ya zi domitsu pa ja dí hyopabini
Ajuą̱ dega 'baha.

25 De nuya pa'ʉ, mi 'bʉ 'nara 'ñøhø nuni Jerusale
mrá thuhu ra Simiu. Nú'ą́ xi mi 'yo xá hño ja rá
thandi Ajuą̱, ne mi tø'mi da hyanda ra Ñą̱nte nú'ą̱
to'o ma da ñą̱ni ya me Israel, ne nurá Mą̱ca Ndą̱hi
Ajuą̱ mi 'bʉi con gue'ą̱.

26 Ne go gue'ạ xqui xipabi Ajuạ gue hinda du asta
hinda hyanda ra Cristo nú'ạ xqui mạ Ajuạ ma dua
pɛhni.
27 Nu'ạ́ xqui ma ja ra ndạnijạ ngue'ạ ra Mạca
Ndạhi xqui tsits'i, y ra ora'ạ mi 'bʉhni mbo, bi yʉt'a
ra Jose nehe co ra Maria mri zi ra zi t'ʉca Jesu pa
e da 'yɛnt'ua ja rá 'yɛ Ajuạ ngu xqui mạnga rá ley
Ajuạ.
28 Nepʉ de guehni ra Simiu bi zinga ra t'ʉca 'uɛne
ne bi 'yɛnts'a ja yá 'yɛ ne bi xøcambeni Ajuạ bi 'ñena:
29 Nu'i Ajuạ ma Dada'i, ya da za gui tsixcagui de
guecua, ya bi hñu ma mʉi
ngue'ạ ya stá handi xa njabʉ ngu nú'ạ gá xicagui.
30 Ya stá handi co ma da ra Pøhøte,
31 núna xcuá pɛhni pa da pøhø gatho ya jạ'i.
32 Nuna go guehna ngu 'nara ñot'i pa da yo'tua yá
mfeni gatho nú'ʉ hingyá me Israel,
y po rá nguehna ma da nja rá nsu ri hnini Israel.
33 Ha nura Jose ne ra Maria rá nạnạ ra Jesu mi
'yøde nú'ʉ ya noya mi mạnga ra Simiu de ra t'ʉca
'uɛne, nú'ʉ́ xi bi 'yø'ʉ.
34 Nepʉ nura Simiu bi 'yapa Ajuạ da jạpi'ʉ. Ne bi
'ñembabi ra Maria rá nạnạ ra Jesu:
—Nuna 'uɛne xuá 'bɛhni pa da pøhø ndunthi ya
me Israel, pe ndunthi de gue'ʉ ma da ʉtsa ne da
'mɛdi'ʉ.
35 Y njabʉ po rá ngue ri t'ʉ ma da hnequi gatho
nú'ạ beni ja yá mfeni cada 'nara jạ'i. Y pa gue'i ma
gui thogui 'nara dạnga dumʉi ngue'ạ ma da t'ʉtsa'i
ri t'ʉ.
36 Ne mi 'bʉ 'nara 'bɛhñạ mrá thuhu ra Ana nú'ạ
mi ñạ co rá ts'ɛdi rá Mạca Ndạhi Ajuạ. Y nú'ạ
ra 'bɛhñạ'ạ mrá t'ixu 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra

Fanuel, xqui 'ñehe desde yá ja̱'i ndu ra Aser. Y nu'á̱
ya xi mrá zi da̱qu'ei. Nú'bʉ xi mrá ba̱tsa nxutsitho
bi ntha̱ti, ne nsøcta yoto njɛya bi 'mʉhui rá da̱me.
37 Y ya mi øt'a goho'rate ma goho njɛya xqui
mviuda. Nu'á̱ himi pøni de ja ra nija̱, ngue'a̱
nza̱ntho mi pɛpabi Ajua̱ ma pa ra xuui, mri ayuna
ne xi mi apabi Ajua̱.
38 Ora mi 'bʉhni ra Jose ne ra Maria co ra t'ʉ'uɛne
mbo ra nda̱nija̱, ra ora'a̱ bi yʉt'a ra Ana nehe, ne bi
umba njama̱di Ajua̱. Nepʉ bi mʉdi bi xipabi de ra
zi ba̱tsi nú'ʉ to'o gatho mi tø'ma ra Ña̱nte nú'a̱ to'o
da ña̱nga ra hnini Jerusale.

Ra zi Jesu bi menga ja ra hnini Nasare

39 Nepʉ mi uadi ra Jose ne ra Maria bi 'yøt'a
gatho ngu nú'a̱ xqui manda ja rá ley Ajua̱, bi
menga pa ja yá hnini Nasare de ja ra hai Galilea.
40 De guehni ra ba̱tsi mri 'yo rá te, ne 'yo mri nja
rá ts'ɛdi, ne 'yo mri nja rá mfa̱di, y Ajua̱ mi ja̱pabi
ndunthi'a̱.

Ra zi Jesu mi 'bʉhni ja ra nda̱nija̱

41 Tat'a jɛya mi pa ra Jose ne ra Maria pa da nu
ra ngo de ra pascua nuni Jerusale.
42 Y de mi juata 'rɛt'amayoho njɛya ra Jesu, bi
ma ri hñu'ʉ pa Jerusale pa da nu ra ngo ngu myá
nza̱i'ʉ.
43 Y nu mi ua ra ngo, bá penga ra Jose ne ra
Maria, ha nura Jesu bá cohi de guehni Jerusale
nsinque bi ba̱ rá na̱na̱ ne ra Jose.
44 Nu'ʉ́ mi hu yá mʉi gue mbra 'ñoui ma'ra ya
ja̱'i nú'ʉ bá pengüi ja ra ngo. Bi 'ño maxøgue 'na
pa ra 'ñu, asta ja 'mɛfa bi 'ñani'ʉ ra ba̱tsi, bi 'ño bi
'yambabi nú'ʉ mi ja te yá njaui ne yá mpa̱di.

45 Pe himbi zʉdi'ʉ de guehni, hangue bi yopa mengui'ʉ pa Jerusale pa dua honi.
46 Nepʉ rá hñupa bi zʉdi mi 'bʉhni mbo ja ra ndạnijạ mi huhni madetho de ya xahnate de ra ley mi østho nú'ạ te mi mạñ'ʉ nepʉ nu'ạ́ mi ø'tua ya nt'ani'ʉ.
47 Gatho nú'ʉ ya jạ'i to'o mi øde nú'ạ mi mạñ'ạ xi mri 'yø ngue'ạ xi mi ja rá mfạdi'ạ ne mi thạdi xá hño nú'ʉ ya nt'ani mi t'ø'tuabi nehe.
48 Y nu mi hyanda rá nạnạ ne ra Jose gue mi huhni co ya xahnate de ra ley, himi pạdi te da beñ'ʉ. Y nurá nạnạ bi 'ñembabi:
—Ma zi t'ʉ'i, ¿hanja xcá 'øtcahe njabʉ? Nugui ne ri dada go dí hoñ'ahe co ndunthi ra dumʉi.
49 Pe ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Pa te gui jacjʉ guí hongaguihʉ? ¿Ha hinguí pạhʉ gue nugui mahyoni ga pɛpa rá 'bɛfi ma Dada?
50 Pe nu'ʉ́ nixi mi pạdi te mri bønga nú'ʉ ya noya bi xipabi'ʉ.
51 Nepʉ de guehni bi mɛui rá nạnạ ne ra Jose bi menc'ʉ pa ja ra hnini Nasare, ne nu'ạ́ bi sigui bi 'øtua yá ts'ofo'ʉ. Ha nurá nạnạ mi pɛ'stho ja rá mfeni gatho nú'ạ te bi nja co rá t'ʉ.
52 Y nura Jesu 'yo mri te rá mfạdi ne rá ndạngui, ne Ajuạ xi bi hopa rá 'mʉi'ạ, ne ya jạ'i nehe.

3

Ra Xuua Xi'tsate mi zofo ya jạ'i ja ra mbonthi (Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

1 De ya xqui ndạ 'rɛt'amacʉt'a njɛya ra dạnga ndạ Tiberio Cesa nú'ạ mi 'bʉ Nroma ne mrá ndạ ja ndunthi ya hai de ra ximhai, nehe gue'bʉ mrá ndạ ra Poncio Pilato nuni ja ra hai Judea, nehe mrá

ndạ ra Erode nuni ja ra hai Galilea, nehe mrá ndạ
nurá cu ra Erode nú'ạ mrá thuhu ra Lipe nuni ja
ra hai Iturea ne ja ra hai Traconite, nehe mrá ndạ
ra Lisania nuni ja ra hai Abilinia.
2 Gue'bʉ myá dạnga ndạ gá macjạ ra Anás ne ra
Caifá. Ha de nura jɛya'ạ Ajuạ bi umba ya noya
ra Xuua nú'ạ mrá t'ʉ ra Sacaría de mbi 'bʉ ja ra
mbonthi, pa da zo ya jạ'i.
3 Nu'bʉ́ ra Xuua bi ma gatho rá nthets'i ra dạthe
Jordá, ne mi embabi ya jạ'i gue da ñobri de yá
ts'oqui ne da nxistehe pa njabʉ Ajuạ da pumbabi
yá ts'oqui'ʉ.
4 Nú'ạ́ njabʉ bi zofo ya jạ'i gue da hñoqui'ʉ ja yá
mfeni pa nu sta zø ra zi Hmu da gamfri'ʉ, hangue
bi njabʉ ngu nú'ạ xqui 'yofo ra bạdi Isaía ja ra
Mạca T'ofo nu habʉ ena:
Ma da nt'øde 'nara jạ'i da ñạ nts'ɛdi ja ra mbonthi
ne ma da 'ñena:
“Hocuahʉ xá hño rá 'ñu ra zi Hmu,
juạnhʉ gatho ya ts'aca'ñu.
5 Gatho ya hñe dra hñu'tsi,
ne dra tʉnga ya ndạnts'i, ne dra yø'ta ya t'øhø,
ne dra juạna ya nønts'a'ñu,
ne da thoqui gatho habʉ hindi 'bʉi xá hño.
6 Y gatho ya jạ'i da hyandi te xa 'øt'a Ajuạ pa da
mpøhø'ʉ.”
7 Nepʉ mi pa ya jạ'i mi c'ạ'tsa ra Xuua pa da
xi'tsi'ʉ, y nu'ạ́ mi embabi'ʉ:
—¡Gyá ts'ojạ'ihʉ ngu ya zate qu'eñạ! ¿Ha guí hu
ri mʉihʉ gue ngue'ạ xcá ehʉua ya xcá 'ba'tuahʉ rá
cuɛ Ajuạ xa 'ñepʉ?
8 Mahyoni gui 'yohʉ xá hño pa da hnequi gue
majuạni xcá ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ. Oxqui ma gui

'ñexhʉ gui 'ñeñhʉ: “Nuje ma dadahe ndu ra Abrá, hangue hinte ga jahe.” Ngue'ạ nugui dí xi'ahʉ gue Ajuạ da za da japi da njạ'i nuya ya do pa dyá t'ʉ ra Abrá.

9 Dí xi'ahʉ gue 'bʉi guetbʉ Ajuạ, ngu 'na to'o hạ ra t'égui pa da zɛcua yá 'yʉ ya za. Gatho nú'ʉ ya za hingui unga yá hoga fruta ma da ts'ɛt'i ne da thøt'a ja ra tsibi. Njabʉ Ajuạ ma da hyøt'ahʉ ja ra nidu 'bʉ hingui ñobrihʉ ne gui 'yohʉ xá hño.

10 Nepʉ nuya jạ'i bi 'yamba ra Xuua ne bi 'ñembabi:

—Nu'bʉ́ ¿te mahyoni ga øthebya?

11 Nu'bʉ́ ra Xuua bi 'ñembabi:

—Nu'ạ tó'o pɛ'tsa yoho yá pahni, dá umba 'na nú'ạ to'o othobi. Ha nu'ạ tó'o pɛ'tsa te da zi, mahyoni da ñohui nú'ạ to'o othobi.

12 Nehe bi ma bá c'ạ'tsa ra Xuua 'raya 'ñạtsa ngʉxbojạ. Nú'ʉ́ bi ma da nxistehe nehe, ne bi 'yambabi ra Xuua ne bi 'ñembabi:

—Xahnate, xi nuje, ¿te mahyoni ga øthe?

13 Ha nura Xuua bi 'ñembabi:

—Nu'ạ mahyoni gui 'yøthʉ, cobrahʉ ngu nú'ạ mạnga ra ley, oguí cømbahʉ yá bojạ ya jạ'i.

14 Nehe 'raya soldado bi 'ñembabi ra Xuua:

—Xi nuje, ¿te mahyoni ga øthe?

Ha nura Xuua bi 'ñembabi:

—Oto guí pepabihʉ, ne oguí pihʉ ya jạ'i co nú'ạ ra nsu xa t'a'ahʉ, nixi gui hyøxhʉ ra thai ya jạ'i. Nu'ạ gui 'yøthʉ, johyahʉ co nú'ạ guí tạhạhʉ, oguí nehʉ ma'na.

15 Ha nuya jạ'i himi pạdi te da beni de ra Xuua, ua go mi gue'ạ ra Cristo nú'ạ xqui hmạ da 'bɛhni pa da ndạ, ua hina.

16 Nepʉ nura Xuua bi 'ñembabi'ʉ:
—Nugui dí xi'ts'a'ihʉ co ra dehe, pe bra 'bɛfa ma'na nú'ą̱ to'o ma da xi'ts'a'ihʉ co ra Mą̱ca Ndą̱hi ne asta ngu di faspi co rá ts'ɛdi. Nú'ą́ ma'na ja rá ts'ɛdi de guequi ne hiní 'ñepcagui ngugui ga xo'tuabi yá nthą̱sthi de yá zɛsthi.
17 Nu'ą́ nja ngu 'nara mɛfi ya o ja rá 'yɛ ra pala pa da mica ra trigo, y nu stí uadi da miqui'ą̱, da munts'i da mɛ'tsi, ha nura paha da gą̱t'a ja ra tsibi. Njabʉtho nehe nú'ą̱ bra 'bɛfa de guequi ma da munts'a nú'ʉ di 'yo xá hño pa da 'mʉi con gue'ą̱, ha nu'ʉ hindi 'yo xá hño ma da hyøt'a ja ra tsibi.
18 Njabʉ ne co ma'ra ya hoga ts'ofo ra Xuua mi utua ya ją̱'i de ra mą̱ca hoga t'øde.
19 Y nú'bʉ́ gue'bʉ bi zʉi'ą̱ ra ndą̱ Erode ngue'ą̱ xqui zimbabi rá 'bɛhñą̱ rá cu nú'ą̱ mrá thuhu ra Lipe, ne xqui 'yøt'a ma'ra ya t'øt'e xá nts'o.
20 Pe nura Erode himbi ne bi ntsø'mi. Nu'ą̱ bi 'yøt'e, bi 'yøt'a ma'na ra t'øt'e xi xá nts'o, bi gʉ ra Xuua ne bi got'a fadi.

Rá sistehe ra Jesu
(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

21 Pe ante dra jʉ ra Xuua da jot'a fadi, bi ma ra Jesu habʉ mi xi'tsate'ą̱ pa da nxistehe'ą̱ nehe. Ne ts'a mi apabi Ajuą̱ ra Jesu, bi xogui mahets'i,
22 y nurá Mą̱ca Ndą̱hi Ajuą̱ bá cą̱i ngu 'nara domitsu bi zøhø ja gue'ą̱. Ne bi nt'øde 'nara noya de mahets'i bi 'ñena:
—Nu'i go gue'i ma hmą̱ca T'ʉ'i, xi drí johya de gue'i.

Yá mʉdi ją̱'i de ra Jesucristo
(Mt. 1:1-17)

23 Ra Jesu mi pɛ'tsa ngu 'natema'rɛt'a njɛya nu
mi mʉta rá 'bɛfi. Ne mi t'ena gue nurá dada'ạ̄ go
mrá Jose. Ha nurá dada ra Jose mrá thuhu ra Elí,
24 ha nurá dada ra Elí mrá thuhu ra Matat, ha
nurá dada ra Matat mrá thuhu ra Leví, ha nurá
dada ra Leví mrá thuhu ra Melqui, ha nurá dada
ra Melqui mrá thuhu ra Jana, ha nurá dada ra Jana
mrá thuhu ra Jose nehe,
25 ha nurá dada nú'ạ̄ ma'na ra Jose mrá thuhu
ra Matatía, ha nurá dada ra Matatía mrá thuhu ra
Amós, ha nurá dada ra Amós mrá thuhu ra Naum,
ha nurá dada ra Naum mrá thuhu ra Esli, ha nurá
dada ra Esli mrá thuhu ra Nagai,
26 ha nurá dada ra Nagai mrá thuhu ra Maat,
ha nurá dada ra Maat mrá thuhu ra Matatía nehe,
ha nurá dada nú'ạ̄ ma'na ra Matatía mrá thuhu ra
Semei, ha nurá dada ra Semei mrá thuhu ra Jose
nehe, ha nurá dada nú'ạ̄ ma'na ra Jose mrá thuhu
ra Judá,
27 ha nurá dada ra Judá mrá thuhu ra Joana, ha
nurá dada ra Joana mrá thuhu ra Resa, ha nurá
dada ra Resa mrá thuhu ra Sorobabel, ha nurá
dada ra Sorababel mrá thuhu ra Salatiel, ha nurá
dada ra Salatiel mrá thuhu ra Neri,
28 ha nurá dada ra Neri mrá thuhu ra Melqui
nehe, ha nurá dada nú'ạ̄ ma'na ra Melqui mrá
thuhu ra Adi, ha nurá dada ra Adi mrá thuhu
ra Cosam, ha nurá dada ra Cosam mrá thuhu ra
Elmodam, ha nurá dada ra Elmodam mrá thuhu
ra Er,
29 ha nurá dada ra Er mrá thuhu ra Josué, ha
nurá dada ra Josué mrá thuhu ra Elieser, ha nurá
dada ra Elieser mrá thuhu ra Jorim, ha nurá dada
ra Jorim mrá thuhu ra Matat nehe,

30 ha nurá dada nú'a̱ ma'na ra Matat mrá thuhu
ra Leví nehe, ha nurá dada nú'a̱ ma'na ra Leví mrá
thuhu ra Simiu, ha nurá dada ra Simiu mrá thuhu
ra Judá nehe, ha nurá dada nú'a̱ ma'na ra Judá
mrá thuhu ra Jose nehe, ha nurá dada nú'a̱ ma'na
ra Jose mrá thuhu ra Jonán, ha nurá dada ra Jonán
mrá thuhu ra Eliaquim,
31 ha nurá dada ra Eliaquim mrá thuhu ra Me-
lea, ha nurá dada ra Melea mrá thuhu ra Mainán,
ha nurá dada ra Mainán mrá thuhu ra Matata, ha
nurá dada ra Matata mrá thuhu ra Natán,
32 ha nurá dada ra Natán mrá thuhu ra Davi,
ha nurá dada ra Davi mrá thuhu ra Isaí, ha nurá
dada ra Isaí mrá thuhu ra Obed, ha nurá dada ra
Obed mrá thuhu ra Boos, ha nurá dada ra Boos
mrá thuhu ra Salmón, ha nurá dada ra Salmón mrá
thuhu ra Naasón,
33 ha nurá dada ra Naasón mrá thuhu ra Ami-
nadab, ha nurá dada ra Aminadab mrá thuhu ra
Aram, ha nurá dada ra Aram mrá thuhu ra Esrom,
ha nurá dada ra Esrom mrá thuhu ra Fare, ha nurá
dada ra Fare mrá thuhu ra Judá nehe,
34 ha nurá dada nú'a̱ ma'na ra Judá mrá thuhu
ra Cobo, ha nurá dada ra Cobo mrá thuhu ra Isaac,
ha nurá dada ra Isaac mrá thuhu ra Abrá, ha nurá
dada ra Abrá mrá thuhu ra Taré, ha nurá dada ra
Taré mrá thuhu ra Nacor,
35 ha nurá dada ra Nacor mrá thuhu ra Serug, ha
nurá dada ra Serug mrá thuhu ra Ragau, ha nurá
dada ra Ragau mrá thuhu ra Peleg, ha nurá dada
ra Peleg mrá thuhu ra Eber, ha nurá dada ra Eber
mrá thuhu ra Sala,
36 ha nurá dada ra Sala mrá thuhu ra Cainán,
ha nurá dada ra Cainán mrá thuhu ra Arfaxad, ha

nurá dada ra Arfaxad mrá thuhu ra Sem, ha nurá
dada ra Sem mrá thuhu ra Noé, ha nurá dada ra
Noé mrá thuhu ra Lamec,
37 ha nurá dada ra Lamec mrá thuhu ra Ma-
tusale, ha nurá dada ra Matusale mrá thuhu ra
Enoc, ha nurá dada ra Enoc mrá thuhu ra Jared,
ha nurá dada ra Jared mrá thuhu ra Maalaleel, ha
nurá dada ra Maalaleel mrá thuhu ra Cainán nehe,
38 ha nurá dada nú'ą̱ ma'na ra Cainán mrá thuhu
ra Enós, ha nurá dada ra Enós mrá thuhu ra Set, ha
nurá dada ra Set mrá thuhu ra Adá, ha nurá Dada
ra Adá, go gue'ą̱ Ajuą̱ bí 'bʉ mahets'i, ngue'ą̱ go bi
hyoqui'ą̱.

4

Ra ts'ondąhi mi xaxa ra Jesu
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

1 Mi uadi bi nxistehe ra Jesu bi ma de guehni ja
ra dąthe Jordá mi hąnpa rá ts'εdi ra Mąca Ndąhi.
Nepʉ ra Mąca Ndąhi bi zits'i ja 'nara mbonthi.
2 Ne ja bá 'bʉhni ñote ma pa. Y de guehni bi zø
ra ts'ondąhi habʉ mi 'bʉi'ą̱ pa da xaxi pa xą̱mą̱ xa
ts'ocuahmą̱ rá mfeni'ą̱. Ne nura Jesu hinte xqui zi
de nú'ʉ ñote ma pa'ʉ, ja 'mεfa bi zʉ ra thuhu.
3 Nepʉ de mi zʉ ra thuhu'ą̱, ra ts'ondąhi bi
'ñembabi:
—'Bʉ go gue'i rá T'ʉ'i Ajuą̱, japabi xą̱ da nthuhme
nuna ra do.
4 Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Xa nt'ofo ja ra Mąca T'ofo habʉ ena njaua:
“Hingue høns ε po ra thuhme da za da 'mʉ ra ją̱'i,
gatho nú'ą̱ mą̱ Ajuą̱ go gue'ą̱ umba rá te ra ją̱'i.”
5 Nepʉ de guehni ra ts'ondąhi bi zixa ra Jesu
ja 'nara t'øhø xi xmá hñets'i pa bi 'ñutua gatho ya

hnini de maxøgue ra ximhai, y 'bestho ra ora'ą̱ bi hnequi gatho ya hnini.

6 Y nura ts'ondą̱hi bi 'ñembi:

—Nugui da za ga 'ra'a gatho ra ts'εdi ne gatho ra dą̱nga nsu de nuya ya hnini, ngue'ą̱ go xa t'εntc'a ma 'yε gathoyʉ, y nugui da za ga umbabi to'o go ga nega.

7 Hønsε 'bʉ gui ndandiñą̱hmu ne gui nsundagui, gatho go da 'yo ri 'yεyʉ.

8 Pe nura Jesu bi dą̱di ne bi 'ñembabi:

—'Uegue de guequi, nu'i Satá. Ngue'ą̱ xa nt'ofo ja ra Mą̱ca T'ofo gue Ajuą̱ ri Hmu go gue'ą̱ gui nsunda, ne hønsε'ą̱ gui pεpabi.

9 Nepʉ de guehni ra ts'ondą̱hi bi zixa ra Jesu ja ra hnini Jerusale ne bi pø'tsa asta xi mañą̱ ra ndą̱niją̱ ne bi 'ñembabi:

—'Bʉ go gue'i rá T'ʉ'i Ajuą̱, 'yεnga ra sagui pa rí ga'ti xą̱.

10 Cabo xa nt'ofo ja ra Mą̱ca T'ofo habʉ ena:

Ajuą̱ dua pεhna yá εnxε pa da su'a'i.

11 Ne da mip'a ri 'yε

pa njabʉ hingui tsama'ñʉ ri ua nu xcrí tsønga ja ra hai.

12 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dą̱di ne bi 'ñena:

—Nehe xa nt'ofo ja ra Mą̱ca T'ofo habʉ ena: “Oguí xaxa Ajuą̱ ri Hmu pa gui 'ñena gue da max'i.”

13 Y nu mi uadi ra ts'ondą̱hi bi 'øt'a gatho ngu nú'ą̱ xqui 'yε'mbi pa xa hyathmą̱ ra Jesu, nu'ą́ bi 'uegue de ra Jesu 'raya pa.

Ra Jesu bi fʉta rá 'bεfi nuni Galilea (Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 De guehni ra Jesu bi menga pa ja rá hai Galilea
mi hạnpa rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi, y bi 'ño rá
'bede'ạ ja gatho rá ngʉni nura hai'ạ.
15 Y nú'ạ́ mi cʉt'a ja ya nijạ pa mi utuate, ne gatho
ya jạ'i mi e'tsua rá nsu'ạ.

Ra Jesu mi 'bʉhni Nasare
(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Nepʉ nura Jesu bi ma pa Nasare nú'ạ ra hnini
habʉ xqui nte'ạ. Y ra pa dega tsaya bi yʉt'a ja ra
nijạ ngu mrá nzại'ạ, ne ja bi 'maini pa da hñe'ta ra
Mạca T'ofo.
17 Ne bi t'umbabi nú'ạ ra t'ofo xqui 'yofo ra bạdi
Isaía, y de mi tʉngui'ạ bi hyonga nú'ạ ra xɛni habʉ
ena njaua:
18 Nurá Mạca Ndạhi Ajuạ 'bʉi con guequi,
ngue'ạ Ajuạ xa hñuxcagui pa e ga xipa ra hoga
nt'øde nú'ʉ ya hyoya,
ne xuá pɛncagui pa ga hu'mba yá mʉi nú'ʉ to'o tu
yá mʉi,
ne pa e ga pønga nú'ʉ to'o o nts'ạhni de ja ra ts'oqui,
ne pa ga japi da xo yá da ya goda,
ne pa e ga ñạnga nú'ʉ ri sufri de nú'ạ t'ø'tuabi,
19 ne pa e ga mạ gue núbya mapaya ya xa zø ra pa
pa Ajuạ da pøhø ya jạ'i po rá hmạte.
20 Nepʉ mi uadi ra Jesu bi hñe'ta nuya ya noya, bi
mants'a ra Mạca T'ofo, ne bi umba nú'ạ ra maste
de ra nijạ. Y bi hñudi'ạ, y gatho nú'ʉ xqui munts'ni
ja ra nijạ xi mi nʉ'ti'ạ.
21 Nepʉ nu'ạ́ bi mʉdi bi zofo'ʉ ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nubyá ya bi njabʉ ngu nú'ạ ja juadi dá he'ta ja
ra Mạca T'ofo.

22 Y gatho nú'ʉ mi 'bʉhni xi mri 'yø de nú'ʉ ya
hoga noya mi mạnga ra Jesu, ne xi mi ñạmahño'ʉ
de gue'ạ. Ne mi 'ñémbabi'ʉ 'na ngu ma'na:
—¡Conque go guehni rá t'ʉ ra Jose!
23 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Dí pạdi xá hño gue nu'ahʉ́ ma gui 'ñengaguihʉ:
"'Bʉ xi majuạni grá medico, 'ñøthesɛ." Y nehe ma
gui 'ñengaguihʉ: "'Yøt'e nehe de guecua ja ma haihʉ
ngu nú'ạ stá øhe xcá 'yøt'a Ncapernau."
24 Ne de gue'ạ bi sigui bi ñạ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ gue ni 'nará 'mɛhni Ajuạ
hingui hmạdi de ja rá haisɛ.
25 Dí xi'ahʉ gue nuya pa'ʉ mi 'bʉi ra bạdi Elía mi
'bʉ ndunthi ya viuda nehe ja ra hnini de Israel. Y
nuya pa'ʉ hinxqui 'uại hñu njɛya made, hangue xi
xqui nja 'nara dạnga thuhu ja gatho nuna ra hai.
26 Pe nu Ajuạ himbi mɛhna ra Elía pa da t'ini ja
yá ngu nú'ʉ ya viuda mi 'bʉ ja ya hnini de Israel.
Ajuạ bi mɛhni'ạ ma'nambʉ ja rá ngu 'nara viuda
nú'ạ mi 'bʉ ja ra t'ʉca hnini Sarepta gueta ra dạnga
hnini Sidó.
27 Nehe de nuya pa'ʉ mi 'bʉi ra bạdi Eliseo,
ndunthi ya me Israel mi hena ra lepra, pe ni 'na
de gue'ʉ himbi ñạni de nú'ạ ra hñeni'ạ, hønsɛ ra
Naamán nú'ạ mrá me Siria, nsøc'ạ go gue'ạ bi ñạni
de ra lepra mi tsʉdi.
28 Nu mi 'yøde nuya ya noya gatho nú'ʉ xqui
munts'ni mbo ra nijạ bi bø yá cuɛ'ʉ.
29 Ne bi 'mai'ʉ bi gʉca ra Jesu de ja yá hnini'ʉ, ne
bi zits'i ja rá hyo ra hnini habʉ mi ja 'nara ma'ye,
y de guehni mi nehmạ'ʉ xa føte pa rí ga'ti.
30 Pe nura Jesu bi 'rantho madetho de ra
hmuntsjạ'i ne bi ma.

'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi (Mr. 1:21-28)

31 Nepʉ nura Jesu bi ma Ncapernau ma'na ra hnini de ra hai Galilea, ne ja bá xahnani ya jạ'i nura pa dega tsaya.

32 Y gatho ya jạ'i xi mri 'yø de nú'ạ mi udi'ạ ngue'ạ mi zote co 'raya noya xi mi pɛ'tsa ndunthi ra ts'ɛdi.

33 Y nuni ja ra nijạ habʉ xqui munts'i'ʉ xqui zøhø 'nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi. Nepʉ nu'ạ́ bi dø 'nara hmafi ne bi ñạ nts'ɛdi bi 'ñena:

34 —Nu'i Jesu grá me Nasare, hyɛgaguiheua. ¿Hanja xcuá ehe pa hønsɛ e gui juatcaguihe? Ngue'ạ nugui dí pạdi to'o'i, go gue'i rá Mạca T'ʉ'i Ajuạ.

35 Nura ora'ạ ra Jesu bi zʉi nú'ạ ra ts'ondạhi ne bi 'ñembi:

—¡Co'ta ri ne, pøni de nuna ra 'ñøhø!

Nepʉ nura ts'ondạhi bi føma nú'ạ ra 'ñøhø de ja yá thandi ya jạ'i, nepʉ bi bønga ra ts'ondạhi bi ma nsinque te bi 'yø'tuabi nú'ạ ra 'ñøhø'ạ.

36 Y gatho ya jạ'i bi ntsu ne mri 'ñémbabi 'na ngu ma'na:

—¡Xi te ma ts'ɛdi hạni gue co nuyá noya ri 'bɛpa ya ts'ondạhi da bøni, y nu'ʉ́ øte!

37 Y gatho rá nthets'i nú'ạ ra hai'ạ bi 'ño ra 'bede de nú'ạ bi 'yøt'a ra Jesu.

Ra Jesu bi 'yøthebi rá to ra Simu Pedro (Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

38 Nepʉ ra Jesu bi bøni de guehni ja ra nijạ ne bi ma ja rá ngu ra Simu. Ne mi 'bɛnga rá to ra Simu xi mi umba ra nzø nts'ɛdi. Nepʉ bri bạntebi ra Jesu gue da nu nura da'thi'ạ.

39 Nu'bú ra Jesu bi ma bá nu, bi ndoqui ne bi japa
ra nzø da ntsaya. Y 'bestho ra ora'ạ bi tsayabi ra
nzø, ne bi nanga nú'ạ ra 'bɛhñạ pa bi hyocui te da
zi'ʉ.

Ra Jesu bi 'yøthe ndunthi ya da'thi (Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

40 Ngu bi yʉ ra hyadi nú'ạ ra pa'ạ, gatho to'o
mi hena nu'ạraza ra hñeni bi ts'ixa habʉ mbi 'bʉ
ra Jesu. Nepʉ nu'ạ́ mi huxa yá 'yɛ ja 'rama'na ya
da'thi, y gatho mi ñạni 'bestho.
41 Nehe ndunthi ya da'thi nú'ʉ mi pɛ'tsa ya
ts'ondạhi mi ɛmbabi, ne asta mi mafi'ʉ mi ena:

—Nu'i go gue'i rá T'ʉ'i Ajuạ.

Pe nura Jesu mi tsʉi nú'ʉ ya ts'ondạhi ne himi
hopi da ñạ, ngue'ạ nu'ʉ́ mi pạdi gue go mi gue'ạ ra
Cristo nú'ạ bá pɛhna Ajuạ pa da ndạ.

Ra Jesu bi zofo ya jạ'i nuni Galilea (Mr. 1:35-39)

42 Rá hyax'ạ 'nitho ra Jesu bøni de ra hnini
Ncapernau bi ma ja 'nara mbonthi habʉ hinto mi
'bʉi. Pe nuya jạ'i xi bi 'ño bi hyoni'ạ asta xi bi zøni
habʉ mi 'bʉi'ạ, ngue'ạ nu'ʉ́ himi ne da hyɛgui da
ma'ạ.
43 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Mahyoni ga ma ga umba ra hoga nt'øde ma'ra
ya hnini gue ya xa zø ra Ndạ de mahets'i pa da ndạ,
ngue'ạ pa gue'ạ xuá 'bɛncagui pa ga e ga mạ.

44 Njabʉ mi 'yo ra Jesu ne mi cʉt'a ja ya nijạ nuni
Galilea pa mi unga ra hoga nt'øde.

5

Bi ñuxa ya motsa co ya huạ
(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

1 'Nara pa ra Jesu mi 'bʉ ja rá hyo ra ndehe
de Genesare, y nuni bi zøni ndunthi ya jạ'i ne bi
munts'i habʉ mi 'bʉi'ạ, asta mri ts'i'mi'ạ ngue'ạ
nu'ʉ́ mi ne da 'yøtua rá noya Ajuạ.
2 Nepʉ nura Jesu bi hyanda yoho ya motsa gueta
rá hyo ra ndehe hinto mi oni, ngue'ạ nú'ʉ ya
mɛhuạ mi cʉni xqui bøni de guehni pa da menga
yá xit'ạ ja rá hyo ra ndehe.
3 Nepʉ nura Jesu bi yʉt'a ja 'na de nú'ʉ ya motsa
nú'ạ mrá mɛti ra Simu, ne bi 'yapa ra mạte ra Simu
da 'yɛt'a ra motsa má ts'ʉ mbo ra dehe, ngue'ạ xi
mi ts'i'ma ya jạ'i. Y bi hñudi ra Jesu mbo ra motsa
ne desde guehni bi yopa zofo ya jạ'i.
4 Y de mi uadi bi zofo ya jạ'i bi 'ñembabi ra Simu:
—'Yɛt'a ra motsa pa habʉ ma'na strá hñe ra
dehe, ne ja gui cạthʉni ri xit'ạhʉ pa gui mpɛhuạhʉ.
5 Ha nura Simu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'i, stá 'yoheua gatho ra xuui, stá
mpɛhuạhe pe hinte stá jʉhe. Pe nubyá go guí xicje
gue ga cạthe ma xit'ạhe ja ra dehe, ma ga cạthe.
6 Ha nura Simu ne nú'ʉ ma'ra mi oui mbo ra
motsa bi gạt'a yá xit'ạ mbo ra dehe, y mi hñại xi
bá ñuts'i co ya huạ asta bi mʉdi bi ntʉnihmạ co yá
hñʉ ya huạ.
7 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñutua ra seña nú'ʉ ma'ra yá
compa mbi o ja ma'na ra motsa pa e da mats'i. Y
nu'ʉ́ bá ehe 'bestho ne bi ñu'tsa nú'ʉ yoho ya motsa
co ya huạ, asta mi ne da yʉi ja ra dehe co yá hñʉ ya
huạ.

8 Y nu mi hyanda ra Simu njabʉ, bi
ndandiña̱hmu ja rá ua ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Hiní 'ñepqui ga 'ñoui, ngue'a̱ nugui 'nadrá
'yøt'ats'oqui.
9 Bi 'ñena njabʉ ngue'a̱ ngu xi bi ntsu ngue'a̱ bi gʉ
ndunthi ya hua̱, ne gatho nú'ʉ ma'ra mi oui mbo ra
motsa ngu bi ntsu nehe'ʉ.
10 Ne nú'ʉ ma'ra mri mfaxui ra Simu ja ra
'bɛhua̱, go ra Cobo ne ra Xuua nú'ʉ yá t'ʉ ra Sebe-
deo, gatho ne'ʉ ngu xi bi ntsu. Pe nura Jesu bi
'ñembabi ra Simu:
—Oguí tsu, ngue'a̱ desde nubya ma ga 'ra'a'i
ma'na ri 'bɛfi pa gui mpɛhua̱ dega ja̱'i.
11 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'yɛt'a yá motsa pa asta ja rá ña̱ni
ra ndehe ne ja bi zohni yá motsa con gatho yá
mpɛfi dega 'bɛhua̱, nepʉ nu'ʉ́ bi dɛna ra Jesu bi
mɛui.

Ra Jesu bi 'yøthe 'na mi hena ra lepra
(Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

12 'Nara pa mi 'yo ra Jesu ja 'nara hnini, ne ja
mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø mi hena ra lepra, ne xi mi
tsi'ti. Y nu mi hyanda ra Jesu, bi ma bá tsʉdi ne bi
ndandiña̱hmu ne asta bi mɛgui rá hmi ja ra hai, ne
bi 'ñembabi:
—Nú'i ri t'equ'ei Ndada, 'bʉ gui nehma̱, da za gui
'yøthegui.
13 Nepʉ nura Jesu bi hñu'tsua rá 'yɛ, ne bi
'ñembabi:
—Ha̱ha̱, dí ne ga øthe'i. Y nubyá ya xcá ña̱ni.
Y nu mi uadi bi ma̱nga njabʉ, 'bestho ra ora'a̱ bi
ña̱ni de nú'a̱ ra hñeni.
14 Ha nura Jesu bi hñu'mba ra hña̱ gue hinto da
xipabi de nú'a̱ xqui 'yø'tuabi, ne bi 'ñembabi:

—Hønsɛ nu'ą̱ mahyoni gui 'yøt'e, rí ma bá 'ñudi ja ra macją̱ pa da hyandi gue ya xcá ñą̱ni. Ne unga ri hñą̱'ti ngu nú'ą̱ bi manda ra Moise, gue'ą̱ 'nara seña pa da hyanda ya ją̱'i gue ya xcá ñą̱ni.

15 Pe ma'na mri ntɯnga ra 'bede de nú'ą̱ mi øt'a ra Jesu, ne nzą̱ntho mi munts'a ya ją̱'i pa da 'yøde nú'ą̱ mi mą̱ñ'ą̱ ne pa da 'yøthebi yá hñeni.

16 Ha nura Jesu njat'ą̱ mi 'uesɛhɛ habɯ mi jo'o ya ją̱'i pa mbi apabi Ajuą̱ rá Dada.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara da'thi himi tsa da 'ñą̱ni (Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

17 'Nara pa ra Jesu mi xahna ya ją̱'i, ne mi huhni 'raya fariseo ne 'raya xahnate de ra ley xqui 'ñehe de Jerusale ne de habɯraza ma'ra ya hnini de ra hai Judea ne de Galilea. Y ra Jesu mi hą̱npa rá ts'ɛdi Ajuą̱ pa mi øthe gatho ya da'thi.

18 Nepɯ bi zøhø 'raya 'ñøhø mri du 'nara da'thi xqui 'yɛnts'a ja 'nara 'bebo. Nú'ą̱ ra da'thi'ą̱ himi tsa da 'ñą̱ni ngue'ą̱ mi tuda rá ndo'yo. Y nú'ɯ to'o mri du mi ne da cɯ'ta mbo ja ra ngu asta habɯ mi 'bɯ ra Jesu pa da 'yøthe'ą̱.

19 Pe himbi zɯdi habɯ da yɯt'i'ɯ ngue'ą̱ xi mi ja ra nts'i'mi. Hangue bi bøxa mą̱ñą̱ ra ngu, y bá heca 'na xɛni ra techo pa bi za bi cą̱'ma ra da'thi co rá 'bebo pa habɯ mi 'bai ra Jesu mbo ra ngu madetho de ra mundo ją̱'i.

20 Ha nu mi hyanda ra Jesu gue nu'ɯ́ mi ja yá jamfri, bi 'ñembabi ra da'thi:

—'Yøde, nuri ts'oqui ya stá pun'a'i.

21 Nepɯ nuya xahnate de ra ley ne ya fariseo nú'ɯ mi huhni bi 'ñensɛ ja yá mfeni'ɯ: “¿Hanja nuni

ra 'ñøhø ri 'ñet'a Ajuạ? Ngue'ạ jo'o ma'na to'o da unga ra pumbate de ya ts'oqui, hønsɛ Ajuạ.”

22 Pe nura Jesu bi bạtua yá mfeni'ʉ, hangue bi 'ñembabi:

—¿Hanja guí beñhʉ njabʉ?

23 ¿Nda'ạ ma'na hinxá hñei ga embi, ri ts'oqui ya stá pun'a'i, o ga embi, nangui rí ma?

24 Pe pa gui pạhʉ gue Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ja rá ts'ɛdi de guecua ja ra ximhai pa da unga ra pumbate de ya ts'oqui, ma ga øt'a njaua:

Nu'bʉ́ bi 'ñembabi ra da'thi:

—Nangui, jʉxa ri 'bebo, rí ma ri ngu.

25 Hangue 'bestho nú'ạ ra ora'ạ ra da'thi bi nangui ja yá thandi gatho nú'ʉ mi 'bʉhni, ne bi gʉxa rá 'bebo ne bi ma rá ngu mri xøcambeni Ajuạ.

26 Y gatho ya jạ'i xi mri 'yø de nú'ạ xqui nja y mri xøcambeni Ajuạ'ʉ. Ne xi mi tsu'ʉ de nú'ạ xqui hyandi ne mi ena'ʉ:

—Nubya stá hanthʉ 'raya dạnga t'øt'e nú'ạ hinhya'mʉ stá hanthʉ xa nja.

Ra Jesu bi zofo ra Leví pa drá nxadi (Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

27 'Mɛfa de gue'ạ ra Jesu bøni ne bi hyanda 'nara ngʉxbojạ rá thuhu ra Leví mi hudi ja rá mexa. Nepʉ bi 'ñembabi:

—Bá ehe, tɛngagui.

28 Nu'bʉ́ ra Leví bi 'mai 'bestho ne bi zohni rá 'bɛfi, ne bi dɛna ra Jesu bi mɛui.

29 Ne 'mɛfa, ra Leví bi 'yø'tua 'nara dạnga ngo ra Jesu ja rá ngu, y bi zøhni ndunthi ma'ra ya ngʉxbojạ nehe, nehe bi zøhni ma'ra ya jạ'i ne bi hñudi ja ra mexa mahyɛgui con gue'ʉ.

30 Nepʉ nuya fariseo ne 'raya xahnate de ra ley
nú'ʉ myá fariseo nehe, bi mʉdi bi ña̱ma'ñʉ de yá
nxadi ra Jesu ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja grí ñuñhʉ ne grí ntsihʉ co nuyʉ ya 'ña̱tsa
ngʉxboja̱ ne ma'ra ya 'yøt'ats'oqui?
31 Pe nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Nu'ʉ tó'o 'bʉi xá hño ne hindri hñeni, hingui
honga ra 'ñethi, pe nu'ʉ tó'o ri hñeni ha̱, honi to'o
da 'yøthe.
32 Nugui stuá ehe pa ga zofo ya 'yøt'ats'oqui pa
da ñobri de yá ts'oqui, hingue stuá ehe pa ga zofo
nú'ʉ to'o beni gue 'bʉi xá hño ja rá thandi Ajua̱.

Ra Jesu bi t'ambabi de ra ayuno (Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

33 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yø'tua ma'na ra nt'ani ra Jesu ne
bi 'ñembabi:
—¿Hanja ri ayuna ne ri ora ndunthi nú'ʉ yá nxadi
ra Xuua ne yá nxadi ya fariseo, ha nuri nxadigue
nza̱ntho ri ñuni ne tsithe?
34 Nepʉ nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue da za gui japhʉ da ayuna nú'ʉ 'bʉ ja
'nara ngo dega ntha̱ti 'bʉ 'bʉhnitho ra na̱vio con
gue'ʉ? Hina, hinda za.
35 Pe ma da zø ra pa da ts'i'tsuabi ra na̱vio,
ya hinda 'mʉi con gue'ʉ, nu'bʉ́ ha̱, gue'bʉ ma da
ayuna'ʉ nehe.
36 Nehe bi xipabi ma'na ra 'bede bi 'ñembabi:
—Ni 'nara ja̱'i hingui hɛnga rá 'ra'yo he pa da
mø'ta rá zɛhe. Nu'bʉ to'o da 'yøt'a njabʉ, nu'bʉ́ da
ts'onga rá 'ra'yo he, y nehe nura xɛca 'ra'yo dutu
hinda hogui xá hño ja nura zɛhe.

37 Nehe nixi hinto xit'a ra 'ra'yo vinu ja 'nara zɛbota, ngue'ą nura 'ra'yo vinu da føca ra zɛbota, y njabʉ da ts'oca ra bota y da mfanga ra vinu.
38 Hangue mahyoni da sit'a ra 'ra'yo vinu ja 'nara 'ra'yo bota pa njabʉ hinte da ja ra vinu nixi ra bota.
39 Nu'ą tó'o tsi nú'ą ra vinu ya pɛ'tsa ya pa xa thoqui, hinda ne da zi ra 'ra'yo vinu, ngue'ą ena gue ma'na xá cʉhi nú'ą ya pɛ'tsa ya pa xa thoqui.

6

Ya nxadi bi doca ya ngąhą gá trigo ra pa dega tsaya

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

1 'Nara pa dega tsaya ra Jesu mi 'ñoui yá nxadi bi 'ranga ja 'raya huąhi habʉ xqui 'bot'a ra trigo. Ha nuyá nxadi mi tocua yá ngąhą ne mi tąqui mi tsi.
2 Nepʉ 'raya fariseo bi hyandi ne bi 'yambi bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí øthʉ nú'ą hingui ho da t'øt'e núbya ra pa dega tsaya?
3 Ha nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha hinxcá hñe'thʉ ja ra Mąca T'ofo habʉ mą de nú'ą bi 'yøt'a ndu ra Davi co ma'ra yá compa nú'bʉ mi zʉ ra thuhu'ʉ?
4 Mą gue nu'ą́ bi yʉt'a ja rá niją Ajuą pa bi hñąxa nú'ʉ ya thuhme xqui thuxa ja rá thandi Ajuą, ne bi zi'ą ne bi umbi bi zi gatho nú'ʉ ma'ra yá compa mri 'ñoui. Ha nú'ʉ ya thuhme'ʉ hønsɛ ya macją mri 'ñepi da zihmą.
5 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'ą To'o bi e bi Nją'i hą ra ts'ɛdi pa da manda masque ra pa dega tsaya.

'Nara 'ñøhø xqui 'yot'a 'nará 'yɛ
(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

6 Nepʉ ma'na ra pa dega tsaya ra Jesu bi yʉt'a ja
ra nija̱ ne bi mʉdi bi nxahnate. Ne mi 'bʉhni 'nara
ts'onate xqui 'yot'a rá 'yɛ ra 'ñɛi.
7 Ha nuya xahnate de ra ley ne ya fariseo mi aca
ra Jesu pa da hyandi ua da 'yøthe nú'a̱ ra 'ñøhø ra
pa dega tsaya, pa njabʉ xa za hanja xa ña̱pabi.
8 Pe nu'á̱ bi ba̱tuatho yá mfeni'ʉ, ne bi 'ñembabi
nú'a̱ ra 'ñøhø xqui 'yot'a rá 'yɛ:
—'Bai ne bá e gui 'ba madetho habʉ da hyant'a'i
gatho.
Ha nú'a̱ ra 'ñøhø 'bestho bi 'mai ne bi ma bá 'ba
madetho habʉ bi za bi thandi xá hño.
9 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi nú'ʉ ya xahnate de
ra ley ne ya fariseo:
—Ma ga ø't'a'ihʉ 'nara nt'ani: ¿Nda'a̱ ja ra nsɛqui
da t'øt'e ra pa dega tsaya, ra hñoja̱'i o ra nts'o'mʉi?
¿Ha gue da za da t'øthe 'nara da'thi o da thɛpʉtho?
10 Nepʉ nu'á̱ bi nʉ'ta gatho nú'ʉ mi 'bahni ne bi
'ñembabi nú'a̱ ra 'ñøhø:
—Tʉnga ri 'yɛ.
Y nú'a̱ ra 'ñøhø bi tʉnga rá 'yɛ nú'a̱ xqui 'yot'i, ne
'bestho ra ora'a̱ bi ña̱ni nú'a̱ rá 'yɛ'a̱.
11 Nepʉ ya fariseo ne ya xahnate de ra ley mi
'bʉhni xi bi bø yá cuɛ ne bi mʉdi bi 'ñámbi 'na ngu
ma'na te da za da 'yø'tua ra Jesu.

Ra Jesu bi huahna 'rɛt'amayoho yá apostol
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

12 Ja nuya pa'ʉ bi bøxa ra Jesu ja 'nara t'øhø pa bá
apabi Ajua̱ rá Dada, y ja guehni bá ora'a̱ gatho ra
xuui.

13 Nepʉ rá hyax'ą̱ 'nitho bi zohna gatho yá nxadi,
ne bi huahna 'rɛt'amayoho de gue'ʉ pa bi hñuts'i
dega apostol.
14 Ha nuya guehya yá thuhu'ʉ: ra Simu nú'ą̱ bi
thu'mbabi nehe ra Pedro; ne ra Andre rá cu ra
Pedro; ra Cobo ne ra Xuua, ne ra Lipe ne ra Tolo,
15 ne ra Teo ne ra Toma, ne nú'ą̱ ma'na ra Cobo
rá t'ʉ ra Alfeo; ne ma'na ra Simu nú'ą̱ xqui 'ñoui ya
cananista;
16 ra Juda nú'ą̱ rá cu ra Cobo; ne ra Juda Iscariote
nú'ą̱ to'o 'mɛfa bi da ra Jesu.

Ra Jesu mi xahna ndunthi ya jąʼi
(Mt. 4:23-25)

17 Nepʉ nura Jesu bá cąi de ja ra t'øhø bra 'ñoui
nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá apostol, ne bi zøhø'ʉ ja 'nara
'batha habʉ xqui munts'a ndunthi ma'ra yá nxadi
ne ndunthi ya jąʼi nú'ʉ myá me Jerusale ne ma'ra
ya hnini de ra hai Judea, ha nu ma'ra xqui 'ñehe
de ra hnini Tiro ne de Sidó de ja rá hyo ra ndehe.
Nuya jąʼi'ʉ bá ehe pa bi 'yøde nú'ą̱ mi mąnga ra
Jesu ne pa bi 'yøthebi yá hñeni.
18 Ne mi ɛmbabi ya ts'ondąhi nú'ʉ to'o mi pɛ'tsi.
19 Y gatho ya jąʼi xi mi nehmą̱ da dʉnga ra Jesu,
ngue'ą̱ nu'ą́ co rá ts'ɛdi mi hąca gatho ya hñeni.

Nú'ʉ to'o ri jąpa Ajuą̱ ne nú'ʉ to'o hini jąpi
(Mt. 5:1-12)

20 Nepʉ nura Jesu bi hyanda yá nxadi ne bi
'ñembabi:
—Nú'ahʉ gyá hyoyahʉ, xa jąp'a'ihʉ Ajuą̱ ngue'ą̱
xa 'ra'ahʉ gatho ya jąpi nú'ʉ ja habʉ ri manda'ą̱.
21 Nú'ahʉ guí thohʉbya ra thuhu, xa jąp'a'ihʉ
Ajuą̱ ngue'ą̱ hinte ma da 'bɛ't'ahʉ.

Nú'ahʉ guí tu ri mʉihʉbya, xa ja̱p'a'ihʉ Aju̱a̱, ngue'a̱ ma da hñup'a ri mʉihʉ pa xi gui johyahʉ.
22 Aju̱a̱ da ja̱p'ahʉ nu stí ʉtsa'ihʉ ya ja̱'i, ne nu stí 'yɛñ'ahʉ co ya nt'ʉtsate, ne stí zañ'a'ihʉ asta ni pa dí 'yø't'a ri thuhuhʉ, ngue'a̱ nu'ʉ́ ma da beni gue xá nts'o'ahʉ po rá ngue Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i.
23 Nú'ʉ ya pa xcrí thohʉ njabʉ, xi da johyahʉ ngue'a̱ ma gui hña̱ñhʉ 'nara tha̱ha̱ xi ra da̱ngui nuni mahets'i. Nú'ʉ ya ja̱'i ma da 'yø't'a'ihʉ njabʉ, njabʉ nehe bi 'yøt'a ndu yá xita co nú'ʉ yá 'mɛhni Aju̱a̱ mi 'bʉi maya'bʉ.
24 Pe huecate nú'ʉ to'o xi ri johyabya co ya hño de guecua ja ra ximhai, pe rá nga̱ts'i ya hinda ma da johya co nuya hño pɛ'tsi.
25 Huecate nú'ʉ to'o hingui tho ra thuhubya, ngue'a̱ 'mɛfa ha̱, ma da tho ra thuhu.
Huecate nú'ʉ to'o xi ri johyabya, ngue'a̱ 'mɛfa ma xi da nzoni'ʉ co ra dumʉi.
26 Huecate nú'ʉ to'o xi t'e'tsua yá nsu masque hingui øt'e xá hño. Nu'ʉ tó'o e'tsua yá nsu, njabʉ nehe bi 'yøt'a ndu yá xita'ʉ co ya hyate ba̱di maya'bʉ.

Ma̱di ri ncontrahʉ
(Mt. 5:38-48; 7:12)

27 Pe nú'ahʉ guí øcaguihʉ, dí xi'ahʉ gue gui ma̱di ri ncontrahʉ, ne 'yø'tuahʉ ra hño nú'ʉ to'o ri ʉtsa'ihʉ.
28 'Yaphʉ Aju̱a̱ da ja̱pi nú'ʉ to'o tsañ'ahʉ, ne 'yaphʉ Aju̱a̱ pa nú'ʉ to'o ña̱ma'ñʉ de gue'ahʉ.
29 Ha nu'bʉ to'o da 'ra'ahʉ 'nara mpɛ'ti ja ri hmihʉ, umbahʉ ma'na lado ri hmihʉ pa da mɛ't'ahʉ nehe, oguí nø'tuahʉ. Ha nu'bʉ to'o da

hñan'a ri pat'ihʉ, pø ri pahnihʉ nehe, gui umfʉ da hñats'i.
30 Ha nu'bʉ to'o te da 'ya'a'ihʉ, umfʉ, o nu'bʉ da hñan'ahʉ 'nara t'øt'e dri mɛtihʉ, oxqui hambabihʉ.
31 Nu'a guí nehʉ da 'yø't'ahʉ ya ja'i, 'yø'tuahʉ njabʉ nehe'ʉ.
32 Nu'bʉ nu'ahʉ grí madihʉ hønsɛ to'o ri ma'a'ihʉ, hinte ri muui nú'a guí øthʉ, ngue'a asta ya ts'o'mʉi gá ja'i øt'a njabʉ nehe.
33 O nu'bʉ guí ø'tuahʉ ra hño hønsɛ nú'ʉ to'o ø't'ahʉ ra hño, nixi gue'a hinte ri muui nú'a guí øthʉ, ngue'a asta ya ts'o'mʉi gá ja'i øt'a njabʉ nehe.
34 Ha nu'bʉ guí hmiphʉ ri bojahʉ hønsɛ nú'ʉ to'o guí pahʉ da gu't'a'ihʉ, hinte ri muui nú'a guí øthʉ njabʉ, ngue'a asta nuya ts'o'mʉi gá ja'i øt'a njabʉ nehe, hmipabi yá mits'o'mʉiui nú'ʉ to'o tø'mi'ʉ da gu'tuabi.
35 Pe nu'ahʉ́ madi ri ncontrahʉ, ne gui 'yø'tuahʉ ra hño, ne gui hmihʉ nú'a dra mi'ahʉ nsinque gui tø'mhʉ dra jo'ts'ahʉ. Ngue'a 'bʉ gui øthʉ njabʉ, nu'bʉ́ ha, ma gui hñanga 'nari danga thahahʉ. Y njabʉ ha, grí hñaxhʉ Ajua bí 'bʉi mahets'i, ngue'a nu'á ra hoja'i co ya ts'o'mʉi ne co nú'ʉ otho yá jamadi.
36 Hangue nu'ahʉ pɛ'tsuahʉ ra nthecate gatho ya ja'i ngu øt'a Ajua ra Dada.

Oguí 'yøhʉ ri miqu'eihʉ
(Mt. 7:1-5)

37 Oguí 'yøhʉ ri miqu'eihʉ de nú'a te øt'e, ngue'a Ajua handatho nú'a te guí øthʉ nehe. Nixi oguí nønga ri miqu'eihʉ, ngue'a Ajua go gue'a ma da

hña̱p'ahʉ nguɛnda de gatho nú'a̱ te guí øthʉ. Pumbabihʉ de nú'a̱ ø't'ahʉ ya ja̱'i, y Aju̱a̱ da pun'a'ihʉ nehe.

38 Ø'tuahʉ ra hño ri miqu'eihʉ, ne Aju̱a̱ da 'yø't'ahʉ ra hño nehe. Co nú'a̱ ra t'ɛni xcá 'yɛmbahʉ ma'ra, con gue'a̱ ra t'ɛni ma da 'yɛn'ahʉ Aju̱a̱ nehe. Hangue nu'bʉ gui ø'tua ndunthi ya hño ri miqu'eihʉ, Aju̱a̱ ma da co'ts'ahʉ ma'na ndunthi.

39 Nepʉ nu'á̱ bi xipabi'ʉ 'nara 'bede ne bi 'ñembabi:

—¿Ha gue da za 'nara goda da gʉhna ma'na rá migodaui? ¿Ha gue hinda daguiui mahyɛgui?

40 Ne bi 'ñembabi nehe:

—Ni 'nara ja̱'i nú'a̱ ja ri nxadi, ma'na di pa̱di que rá xahnate, pe nu sta uadi da nxadi xá hño, nu'bʉ́ ha̱, da nja rá mfa̱di ngu rá xahnate nehe.

41 ¿Hanja guí handua rá ts'oqui ri cu, nja ngu 'nara zi paxi o ja rá da'a̱, ne hanja hingo guí handa nú'a̱ ra da̱nga ts'oqui nja ngu 'nara xɛca za o ja ri dague?

42 Ne ¿hanja da za gui 'ñembabi ri cu: “Hocagui ga ha̱p'a ra paxi o ja ri da”, ne hanja hingo guí handa nú'a̱ ra xɛca za o ja ri dague? ¡Nu'i 'nagrá yohmi! hña̱i 'mɛt'o nú'a̱ ra za o mbo ri da, pa njabʉ da za gui hyanda xá hño ne gui hña̱'mba ra paxi o mbo rá da ri cu.

Ya 'bai gá za fa̱ditho po yá fruta (Mt. 7:17-20; 12:34-35)

43 Ni 'nara hoga 'bai gá za hingui tsa da unga ya ts'o fruta, nixi 'nara ts'o 'bai gá za hingui tsa da unga ya hoga fruta.

44 Gatho ya 'bai gá za fa̱ditho po yá fruta, nda'a̱ xá hño, y nda'a̱ hingui ho. Ngue'a̱ nura 'bai gá

'mini hingui tsa da unga ya igo, nixi ya cam'yo hingui tsa da unga ya obxi.
45 Njabʉ nehe 'nara hoja̱'i nza̱ntho øt'a nú'a̱ xá hño, ngue'a̱ nza̱ntho benga ya hoga mfeni. Ha nura ts'o'mʉi gá ja̱'i nza̱ntho øt'a nú'a̱ hinxá hño, ngue'a̱ ja rá mfeni nza̱ntho beni xá nts'o. Njabʉ nehe nú'a̱ ma̱, bí ehe de ja rá mfeni.

Ra 'bede de yoho ya 'ñøhø bi hyoca 'ra 'nayá ngu
(Mt. 7:24-27)

46 ¿Hanja nza̱ntho guí engaguihʉ: "Ma zi Hmu'ihe, ma zi Hmu'ihe", ne hinguí øthʉ nú'a̱ dí xi'ahʉ?
47 Nu'a̱ tó'o da 'ñehe da 'øde nú'a̱ dí ma̱ ne da 'øt'e, ma ga xi'ahʉ to'o ri nhyɛcuaui.
48 Nu'á̱ ri nhyɛcuaui 'nara 'ñøhø nú'a̱ bi xe'ta habʉ da hyocua rá ua rá ngu asta bi zʉdi ra medo, ne ja bi hyocni rá ngu. Ne nu mi 'ua̱ ya da̱'ye ne bi zø ya nzøthe bi 'rani habʉ mi ja rá ngu, pe nú'a̱ ra ngu'a̱ himbi hyømi ngue'a̱ xqui thocua rá ua ja ra medo.
49 Pe nu'a̱ tó'o da 'øde nú'a̱ dí ma̱ ne hinda 'øt'e nú'a̱ dí 'bɛpabi, ri nhyɛcuaui nú'a̱ ra 'ñøhø bi tøta rá ngu maṉ̃a̱ ja ra haitho, himbi 'yacua rá ua mbo ra hai, y nu mi zøhø ya nzøthe co rá ts'ɛdi bi hyøma nú'a̱ ra ngu'a̱, y bi nhuati gatho.

7

Ra Jesu bi 'øthebi 'nará 'bɛgo 'nara nda̱ gá soldado me Nroma
(Mt. 8:5-13)

1 Mi uadi ra Jesu bi zofo ya ja̱'i bi yopa ma ma'na'qui pa ja ra hnini Ncapernau.

2 De guehni mbi 'bʉ 'nara ndạ gá soldado me
Nroma, mi 'bʉhui 'nara ts'ʉnt'ʉ xi mrá hmạdi
'bɛgo, y nu'ạ́ mi tsʉdi 'nara hñeni asta mi nedu.
3 Pe nu mi 'yøde nú'ạ ra ndạ gá soldado mi hmạ
de ra Jesu, bi mɛhna 'raya ndạ me Israel pa da
'yapa ra mạte da 'ñehe da 'yøthebi nú'ạ rá 'bɛgo mri
hñeni.
4 Ha nu mi zøni'ʉ habʉ mi 'bʉi ra Jesu bi bạntebi
con gatho yá mʉi da mɛui'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Nú'ạ ra ndạ gá soldado bá pɛncahe rí 'ñepi gui
fats'i,
5 ngue'ạ xi ri mạdi ndunthi ma jạ'ihʉ y asta bi
manda nehe bi thoga ma nijạhʉ.
6 Hangue nura Jesu bi mɛui'ʉ. Pe nu ya de mi ma
da zønga ja ra ngu, nú'ạ ra ndạ gá soldado bi mɛhna
'rayá amigo ne bi 'ñembabi:
—Rí maha ua xipabihʉ ra Jesu njaua: Nú'i ri
t'equ'ei Ndada, ya ogrí xuhña, ngue'ạ nugui hiní
'ñepcagui ngugui gui cʉt'a ja ma ngu.
7 Hangue nixi dá ne dá masɛbʉ pa ga tsi'a'i. Nu'ạ
dí a'a'ibya, hønsɛ gui mạ gue da ñạnga ma 'bɛgo y
dí camfri gue da ñạni.
8 Dí camfri gue 'bestho da njabʉ ngu nú'ạ gui mạ,
ngue'ạ nugui dí 'bʉi nehe ja yá hmanda ma ndạ,
ne dí pɛ'tsa ma soldado nehe ja ma hmanda. 'Bʉ
ga embabi 'na de gue'ʉ: “Rí ma”, nu'ạ́ da ma. Ha
nu'bʉ ga embabi ma'na: “Bá ecua”, nu'ạ́ dua ehe.
Ha nu'bʉ dí 'bɛpabi 'nara 'bɛfi ma 'bɛgo, nu'ạ́ da
mɛfi.
9 Ha nu mi 'yøde njabʉ ra Jesu xi bi 'yø nú'ạ bi
mạnga nú'ạ ra ndạ gá soldado. Ne bi mpʉnts'i
ne bi xipa nú'ạ ra hmuntsjạ'i mri 'ñoui, ne bi
'ñembabi'ʉ:

—Xi majuạni ni 'nara menguua Israel hinstá tsʉdi xi di ja rá jamfri ngu nú'ạ ra 'ñøhø'ạ masque hingrá me Israel.

10 Ha nu mi menga nú'ʉ ya 'mɛhni ja rá ngu ra ndạ gá soldado, bi zʉdi nú'ạ ra 'bɛgo ya xqui ñạni.

Ra Jesu bi japi bi yopa nte rá t'ʉ 'nara viuda

11 'Mɛfa de gue'ạ ra Jesu mri ma ja 'nara hnini rá thuhu Naín ne mri 'ñoui yá nxadi ne ndunthi ma'ra ya jạ'i.

12 Pe ante da zønga ja ra hnini bi hyandi mi pani 'nara 'bɛhñạ mrá viuda xqui du rá 'ra t'ʉ y mri ma nt'agui y nehe mi pani con gue'ạ 'nara hmuntsjạ'i.

13 Y nu mi hyanda ra zi 'bɛhñạ nura Jesu, xi bi huequi ne bi 'ñembabi:

—Oguí zoni.

14 Nepʉ bi dạst'i'ạ habʉ mi pa nú'ʉ to'o mri du, ne bi hñuxa rá 'yɛ ja ra caha, y nú'ʉ to'o mri du bi gohi bi 'mai. Ha nura Jesu bi 'ñembabi nú'ạ xqui du:

—Ts'ʉnt'ʉ, nugui dí xi'a'i: ¡Nangui!

15 Nepʉ nú'ạ xqui du bi nangui ne bi hñudi ne bi mʉdi bi ñạ. Y nura Jesu bi dapabi rá nạnạ.

16 Ha nu mi hyanda njabʉ gatho ya jạ'i, xi bi ntsu'ʉ, ne bi mʉdi bi nsunda Ajuạ ne mi ena'ʉ:

—'Nará dạnga 'mɛhni Ajuạ xa zøhø ja guecaguihʉ.

Nehe mi ena'ʉ:

—Ajuạ xuá mɛhni pa e da maxa rá hnini.

17 Y gatho ja ra hai Judea ne gatho ma'ra ya hnini nú'ʉ mi ja ja rá nthets'i, bi fạdi nú'ạ xqui 'yøt'a ra Jesu.

Ra Xuua Xi'tsate bi mɛhna yoho yá nxadi pa bá c'ạ'tsa ra Jesu
(Mt. 11:2-19)

18 Ha de mi ofadi ra Xuua, bi 'yøde de gatho
nú'ạ xqui 'yøt'a ra Jesu ngue'ạ go xqui xipabi nuyá
nxadi sɛhɛ'ạ. Nepʉ bi zohna yoho de gue'ʉ
19 pa bi mɛhni pa dua ambabi ra Jesu ua xi
majuạni go mi gue'ạ ra Cristo xqui mɛhna Ajuạ pa
da ndạ, o mahyoni da dø'ma ma'na.
20 Nu'bʉ́ nuyá 'mɛhni ra Xuua bi ma bá c'ạ'tsa ra
Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ra Xuua Xi'tsate bá pɛncaheua pa ga an'ahe
ua xi go gue'i grá Cristo rá 'mɛhni'i Ajuạ xcuá ehe
pa gui ndạ, o mahyoni ga tø'mhe ma'na.
21 Y nura ora mi zønga yá 'mɛhni ra Xuua, ts'a ra
ora'ạ ra Jesu mi øthe ndunthi ya da'thi, ne mi ɛnga
ya ts'ondạhi, ne mi øthe ndunthi ya goda nehe.
22 Hangue nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha ne ua xipabihʉ ra Xuua nú'ạ ja juadi
gá hyanthʉ ne gá 'øhʉ. Xipabihʉ gue nuya goda
xa yopa hyandi, nuya doua xa 'ño, ha nú'ʉ hena ra
lepra xa ñạni, ha nuya gogu xa 'yøde, ha nú'ʉ xqui
du xa yopa nte, ha ya hyoya xa 'yøde ra mạca noya
nú'ạ mạ de ra mpøhø.
23 Nehe xipabihʉ gue xi njạpi nú'ạ to'o hinda ʉ
rá mfeni de nú'ạ dí øt'e, dá gamfri hạ gue Ajuạ go
xuá mɛncagui.
24 Ha nu mi menga nú'ʉ yá 'mɛhni ra Xuua, ra
Jesu bi mʉdi bi 'yambabi ya jạ'i de ra Xuua ne bi
'ñembabi:
—¿To'o gá ma uá hanthʉ ja ra mbonthi? ¿Ha gue
uá hanthʉ 'nara jạ'i mi otho rá ts'ɛdi ngu ra xithi
mri ndudetho ra ndạhi? Hina ¿ngue hạ?

25 Nu'bʉ́, ¿to'o uá hanthʉ? ¿Ha gue 'nara 'ñøhø mi
he 'raya dutu xi mahotho? Hina, ngue'ą guí pąhʉ
gue nuya 'ñøhø he ya dutu xi mahotho ne pɛ'tsa
ndunthi ya hño, nu'ʉ́ 'bʉ ja yá ngu ya ndą.
26 Nu'bʉ́, ¿to'o uá hanthʉ? ¿Ha gue 'nará 'mɛhni
Ajuą? Hąhą, majuąni uá hanthʉ 'nará 'mɛhni
Ajuą, pe hingue hønsɛ gue'ą rá 'bɛfi'ą.
27 Nura Xuua go gue'ą rá 'mɛhni Ajuą nú'ą
mąnga ja ra Mąca T'ofo gue mi ma da 'ñehe ne ena
njaua:
Dí pɛhna 'nama 'mɛhni pa da mąnga ra 'bɛt'o noya
de gue'i,
pa da hyoc'a'i ri 'ñu.
28 Nugui dí xi'ahʉ gue hinxa 'mʉ ma'na ra ją'i
ma'na ra dąngui rá nsu que ra Xuua Xi'tsate. Pe
nu'ą tó'o da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą nuua ja ra
ximhai ma'na ma da njąpi que ra Xuua.
29 Nu mi uadi bi mąnga ra Jesu njabʉ, nu'bʉ́ nú'ʉ
to'o xqui hñąnga ra sistehe de ra Xuua, y asta 'raya
'ñątsa ngʉxboją nehe, gatho'ʉ bi mą gue nú'ą øt'a
Ajuą xá hño.
30 Pe nuya fariseo ne ya xahnate de ra ley mi
ɛ'sta ja yá xʉtha nú'ą mi ne da 'yøt'a Ajuą con gue'ʉ
pa da pumba yá ts'oqui'ʉ, hangue nixi hinxqui ne
xqui hñąnga ra sistehe nú'ą mi øt'a ra Xuua.
31 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi ya ją'i:
—¿To'o ga hyɛcuaga nuya ya ją'i himbi ne bi
gamfri ra Xuua ha nixi hingui ne da gamfrigui
nehe?
32 Nuyʉ́ rí hñątsʼi nú'ʉ ya bątsi hudi ja ra tai 'ñeni
ne ma'ta yá mibątsiui ne embi: “Dá pɛ ma thʉzahe,
pe hingá neihʉ. Dá tuthe ya thuhu dega dumʉi, pe
nixi gue'ą hingá nzonihʉ.”

33 Hangue nú'ahʉ gyá 'ña̱gamfrihʉ grí hña̱xhʉ
nú'ʉ ya ba̱tsi'ʉ ngue'a̱ pa gue'ahʉ otho 'nara t'øt'e
nú'a̱ grí hohʉ. Ngue'a̱ gá hyanthʉ ra Xuua bi zøhø,
ne himi pa mi ñunga ja ya ngo ha nixi himi tsi
ra vinu, hangue nu'ahʉ guí emfʉ gue mi pɛ'tsa ra
ts'onda̱hi.
34 Nepʉ de ra Xuua bi zøhø Nú'a̱ To'o bi e bi
Nja̱'i, xi ri ntsiui to'o ri ntsiui, ne xi ri ñungüi to'o
ri ñungüi, pe nu'ahʉ guí emfʉ gue xi ra ts'o'yo ne
ra tixfani ne ri ntsiui nú'ʉ ya 'ña̱tsa ngʉxboja̱ ne
ma'ra ya ts'oja̱'i.
35 Pe nugui dí xi'ahʉ gue nu'ʉ tó'o pɛ'tsa ra hoga
mfa̱di, go gue'ʉ pa̱di gue gatho xá hño nú'a̱ øt'a
Ajua̱ co rá da̱nga mfa̱di'a̱.

Ra Jesu bi ñungüi 'nara fariseo rá thuhu ra Simu

36 'Na de ya fariseo bi zohna ra Jesu ja rá ngu pa
da ñungüi. Nu'bʉ́ ra Jesu bi ma y mi zøni'a̱ bi hñudi
ja ra mexa.
37 Y ja nú'a̱ ra hnini'a̱ mi 'bʉhni 'nara 'bɛhña̱ xi
mrá 'øt'ats'oqui, y nu mi ba̱di gue xqui zøhni ra
Jesu ja rá ngu nú'a̱ ra fariseo pa ja da ñunini, bi ma
bá c'a̱'tsi, ne bi hña̱xa 'na ngu ra xito xqui thoqui
de 'nara hoga t'axa do rá thuhu ra alabastro, mi po
'nara ñʉni xi mi yʉni xá cʉhi.
38 Nura 'bɛhña̱'a̱ bi da̱st'a ja yá ua ra Jesu, bi
nzoni ne bi xixa yá guida ja yá ua ra Jesu, nepʉ bi
o'tuabi co yá sta̱, nepʉ bi zʉ'tsuabi, ne bi go'tsuabi
nú'a̱ ra hoga ñʉni mi ha̱.
39 Y mi hyanda nú'a̱ ra fariseo xqui zohna ra
Jesu ja rá ngu, bi benga ja rá mfenisɛ ne mi ena:
"'Bʉ xi majua̱ni dra ba̱di nuna ra 'ñøhø, nu'bʉ́ di

pa̱hma̱ gue nuni ra 'bɛhña̱ tha'tua yá ua, guehni 'nara ts'o'bɛhña̱.”

40 Ha nura ora'a̱ ra Jesu bi 'ñembabi nú'a̱ ra fariseo:

—Nu'i nugue Simu, dí ne ga xi'a'i 'nara noya.

Ha nura fariseo bi 'ñembabi:

—Xicagui, ma Xahnate'i.

41 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:

—Mi 'bʉ yoho ya 'ñøhø mi tupa ra boja̱ ma'na ra 'ñøhø to'o mi hmi ra boja̱, y 'na de gue'ʉ mi tupabi cʉt'a nthebe ya t'axboja̱, ha nu ma'na mi tupabi made nthebe.

42 Ha nu'ʉ́ himi tsa da gu'tua rá boja̱ nú'a̱ to'o xqui mipabi. Hangue nú'a̱ ra 'ñøhø mri hmi ra boja̱ bi pumbabi'ʉ, ya himbi cobrabi. Hangue nubyá xicagui, ¿to'o 'na de gue nú'ʉ yoho ya 'ñøhø bri pumbabi yá thai ma'na ma da ma̱di nú'a̱ to'o mi hmi ra boja̱?

43 Ha nura Simu bi da̱di ne bi 'ñena:

—Dí enga nú'a̱ ra 'ñøhø ma'na mi tu ndunthi.

Y ra Jesu bi 'ñembabi:

—Majua̱ni nú'a̱ gá ma̱.

44 Nepʉ ra Jesu bi hyanda nú'a̱ ra 'bɛhña̱ ne bi 'ñembabi ra Simu:

—De dá tsøcua ja ri ngu hinxcá 'raca ni ts'ʉ ra dehe pa ga xʉca ma ua, pe ndi, hyanda nuna 'bɛhña̱, bi xʉga ma ua co yá guida, ne bi otcagui co yá sta̱.

45 Nu'i hinxcá tsʉsqui, pe nuna ra 'bɛhña̱ hingui tsaya tsʉsca ma ua.

46 Nu'i ni ra aceite hinxcá cosca ja ma ña̱xu, pe nuna ra 'bɛnte 'bɛhña̱ xa goscagui ja ma ua 'nara ñʉni yʉni xi xá cʉhi.

47 Hangue dí xi'a'ibya gue nuna ra 'bɛhña ya xra
pumbabi gatho nú'ʉ yá ts'oqui xi ndunthi xqui
'yøt'e, y hangue por gue'a xi ja ndunthi rá hmate.
Pe nu'a tó'o xra pumba yá ts'oqui masque beni gue
hints'ʉ mi tu ndunthi, go gue'a otho ndunthi rá
hmate.
48 Nepʉ ra ora'a ra Jesu bi 'ñembabi nú'a ra
'bɛhña:
—Ya stá pun'a'i gatho ri ts'oqui.
49 Ha gatho nú'ʉ ma'ra ya ja'i mi huhni bi mʉdi
bi 'ñémsɛ'ʉ ne mi ena:
—¿Xi to'obya nuna ra 'ñøhø gue asta yá ts'oqui
ya ja'i da za da pumbabi, ena?
50 Ha nura Jesu bi 'ñembabi nura 'bɛhña:
—Co nú'a ri jamfri guí pɛ'tsi ya xcá mpøhø, ha
nubyá rí ma te rá 'ñentho.

8

'Raya 'bɛhña mi faxa ra Jesu

1 'Mɛfa de gue'a ra Jesu bá 'yo ja ndunthi ya
danga hnini ne ja ndunthi ya t'ʉca hnini mi zofo
ya ja'i ne mi xipabi'ʉ ra hoga nt'øde gue ya xa zø
ra Nda de mahets'i pa da nda. Ne mri 'ñoui nú'ʉ
'rɛt'amayoho yá nxadi.
2 Ne mri 'ñoui nehe 'raya 'bɛhña nú'ʉ xqui
'yøthebi yá hñeni ne ma'ra nú'ʉ xqui 'yɛnba ya
ts'ondahi. 'Na de gue'ʉ mrá thuhu ra Maria Mag-
dalena nú'a xqui t'ɛnbabi yoto ya ts'ondahi.
3 Nehe mi 'ñoui ra Juana nú'a mrá 'bɛhña 'nara
'ñøhø mrá thuhu ra Chusa nú'a 'namrá danga
maste ra nda Erode. Mri 'ñoui'ʉ nehe ra Sana ne
ma'ra ya 'bɛhña nú'ʉ mi faxa ra Jesu ne yá nxadi
de nú'a mi tsʉpa yá ts'ɛdi'ʉ.

Ra 'bede de ra mot'i
(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

4 Y ndunthi ya ja̱'i bi bøni de yá hnini pa da ma
dua c'a̱'tsa ra Jesu. Y nu mi hyandi bi munts'a
ndunthi ya ja̱'i bi mʉdi bi xipa 'nara 'bede ne bi
'ñembabi:
5 —'Nara pa 'nara mot'i bi ma ja rá hua̱hi pa da
mpot'i. Y nu mi xanga ya nda, 'ra bi zo ja ra 'ñu y
bi 'rani ya ja̱'i bi net'i, ne bi zi ya ts'ints'ʉ.
6 Ha nu ma'ra bi zo ja ya 'bodo habʉ mi otho
ndunthi ra hai. Y nu mi c'onts'i bi 'yot'i 'bestho
ngue'a̱ mi otho ra xaha.
7 Ha nu ma'ra bi zo habʉ mi ja ya 'mini, ha nu
mi c'onts'i bi 'yot'i ngue'a̱ bi xumi ya 'mini ne bi
hña̱cua yá te.
8 Ha nu ma'ra bi zo habʉ xi xmá hño ra hai, ne nu
mi hogui'ʉ bi unga 'nara hoga sofo, ne cada 'nara
'bai bi unga asta 'na nthebe ya nda.

Y nu mi uadi bi ma̱nga ra Jesu njabʉ, bi yopa ña̱
nts'ɛdi ne bi 'ñembabi ya ja̱'i:

—Nu'a̱ tó'o ja rá t'øde pa da 'øde, dá 'øde núna
dí ma̱.

Hanja ra Jesu bi zofo ya ja̱'i dega 'bede
(Mt. 13:10-17; Mr. 4:10-12)

9 Nepʉ nuyá nxadi bi 'yambabi ra Jesu te mri
bønga nuna 'bede bi ma̱.
10 Ha nu'á̱ bi da̱tuabi'ʉ bi 'ñembabi:

—Nu'ahʉ xa 'ra'ahʉ Ajua̱ ra hoga mfa̱di pa
gui pa̱hʉ nú'a̱ hinxqui fa̱di ma'mɛt'o de hanja ri
manda'a̱. Pe nuyʉ ma'ra ya ja̱'i dí zofo co ya 'bede
pa da hyandi pe hinda ba̱di te 'bɛ'a̱, y da 'øde pe
hinda zo yá mfeni te rí bøni.

Ra Jesu bi mạ te rí bønga nura 'bede de ra mot'i (Mt. 13:18-23; Mr. 4:13-20)

11 Nuna 'bede ja juadi dá mạ rí bøni da 'ñena gue
nura nda gue'ạ ra mạca noya.
12 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'ñu go gue'ạ nú'ạ
to'o øde ra mạca noya, ne da 'ñehe ra ts'ondạhi da
pu'tua rá mfeni pa hinda gamfri y njabʉ hinda za
da mpøhø.
13 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra 'bodo go gue'ạ nú'ạ
to'o øde ra mạca noya ne hạni co 'nara johya ne
'ñena xi camfri, pe hingui camfri con gatho rá mʉi,
hangue nu sta 'ñepa ya ts'othogui da 'uegue.
14 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ya 'mini go gue'ạ nú'ạ
to'o øde ra mạca noya, pe da mpumfri po rá ngue
yá 'bɛfi ne de nú'ạ te gatho pɛ'tsi, ne ngue'ạ di
dɛnda ya t'øt'e de ra ximhai, y njabʉ da 'bɛdi nú'ạ
xqui 'yøde, nja ngu nú'ʉ ya nda himbi unga ra sofo.
15 Ha nu'ʉ ya nda bi zo ja ra hoga hai go gue'ạ
nú'ạ to'o øde ra mạca noya ne da 'yøt'e con gatho
rá mʉi ngu nú'ạ ri ho Ajuạ, ne da zɛ rá jamfri, y go
gue'ạ nja ngu nú'ʉ ya nda bi unga ra hoga sofo.

Ra 'bede de ra ñot'i (Mr. 4:21-25)

16 Ra Jesu bi mạnga ma'na ra 'bede ne bi 'ñena:
—Jo'o 'nara jạ'i da tsøgue 'nara ñot'i ne da
ye'mba 'nara caha o da hñuxa rí ga'ti de ra mfidi
pa hinda yot'i. Nu'ạ da 'yøt'e, da tsøgue ra ñot'i ne
da tøte habʉ da tøte pa da yot'a gatho mbo ra ngu,
ne pa njabʉ handa ya jạ'i sta yʉt'i.
17 Njabʉ nehe gatho nú'ạ t'ạguibya, 'nara pa ma
da hnequi ja ra ñot'i, ne gatho nú'ạ hingui fạdibya,
'nara pa ma da fạdi.

18 Hangue jamasuhʉ pa gui 'yødehʉ xá hño nú'ą
dí xi'ahʉ, ngue'ą nu'ą tó'o pɛ'tsa rá mfądi ne da
bądi da su, nu'ą́ ma'na ma da t'umbabi ndunthi,
pe nu'ą tó'o hingui su rá mfądi, da pumfri nú'ą ts'ʉ
pądi.

Rá nąną ne yá cu ra Jesu
(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Nepʉ de mi xahna ya ją'i ra Jesu, bi zøhø rá
nąną ne yá cu, pe himbi za bi thogui pa habʉ mbi
'bʉi'ą ngue'ą xi xqui munts'ini ndunthi ya ją'i.
20 Ne bi t'embabi ra Jesu:
—Bi zø ri nąną ne ri cu y 'bahni thi bí tøp'a'i gui
ñąui 'ną.
21 Pe nura Jesu bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Nu'ʉ tó'o øde ra mąca noya ne da 'yøt'a nú'ą
mą, nú'ʉ́ go gue'ʉ ma nąną ne ma cu.

Ra Jesu bi japi bi tsaya ra bʉnthi
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 'Nara pa ra Jesu bi bøxa ja 'nara motsa co yá
nxadi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Maha pa ri'nandi ra ndehe.
Y bi ma'ʉ.
23 Y de mi pa ja ra ndehe bi zʉ ra t'ąhą ra Jesu ne
bi 'ñąhą. Y mi dąmfri'ʉ bi nja 'nara dąnga bʉnthi ja
ra ndehe, y bi mʉdi bi mo ra dehe ja ra motsa asta
mi ne xa yʉi'ʉ.
24 Nepʉ nuyá nxadi bi ma bá a ra Jesu ne bi
'ñembi:
—¡Ay, ma zi Xahnate'ihe, ya ma ga cʉihʉ ja ra
dehe!
Nu'bʉ́ ra Jesu 'bestho ra ora'ą bi nangui ne bi zʉi
ra bʉnthi ne ra dehe, y 'bestho bi ntsaya gatho.
25 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—¿Te bi ja co ri jamfrihʉ?

Ha nu'ʉ́ xi bi ntsu ne bi 'yø de nú'a̱ bi 'øt'a ra Jesu, ne mri 'ñémbabi'ʉ 'na ngu ma'na:

—¿Te ma ts'ɛdi ha̱ni 'bʉ, gue asta ra bʉnthi ne ra dehe zofo, y nu'ʉ́ øte?

Ra Jesu bi 'yɛmba ya ts'onda̱hi 'nara 'ñøhø me Gadara

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Nepʉ de gue'a̱ bi 'rats'i de ra ndehe ne bi zønga ja 'nara hai ja rá hyo ra ndehe habʉ rá thuhu Gadara nú'a̱ ri nhyanduitho ra hai Galilea.

27 Ha nu mi ga̱i ra Jesu de ja ra motsa, 'bestho 'nara 'ñøhø mrá menguni e bi zʉdi. Nú'a̱ ra 'ñøhø'a̱ ya mi øt'a ndunthi ya pa mi pɛ'tsa 'raya ts'onda̱hi, ne himi he ra dutu, nixi mi 'bʉi ja 'nara ngu ngue'a̱ nza̱ntho mi 'bʉi ja ya nt'agui.

28 Y nu mi hyanda ra Jesu, bi e bi ndandiña̱hmu ja yá ua ne bi mafi nts'ɛdi bi 'ñena:

—Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i Aju̱a bí 'bʉ mahets'i, ¿hanja grí nhyøt'e con guequi? Dí ba̱nte'i gue oxqui ma gui 'yɛngagui de guecua.

29 Bi ma̱nga njabʉ ngue'a̱ ra Jesu ya mi fʉdi mri 'bɛpabi ra ts'onda̱hi da bøni de nú'a̱ ra 'ñøhø. Ndunthi ya 'mi'qui ra ts'onda̱hi xqui gʉ nú'a̱ ra 'ñøhø ne mi ø'tua nú'a̱ go mi ne. Ha nuya ja̱'i ora mi handa njabʉ, da gʉ ne da da̱t'i co ya cadena ja yá ua ne ja yá 'yɛ, pe nu'á̱ mi c'ʉcta nú'ʉ ya cadena, y ra ts'onda̱hi mi japi da bønga yabʉ ja ya mbonthi.

30 Ha ra Jesu bi 'yambabi nú'a̱ ra 'ñøhø ne bi 'ñembabi:

—¿Te rá hu'i?

Nu'á̱ bi da̱di ne bi 'ñena:

—Drí ndunthihe.

Bi mạnga njabʉ ngue'ạ xi mi pɛ'tsa ndunthi ya ts'ondạhi.
31 Ha nú'ʉ ya ts'ondạhi bi bạntebi ra Jesu gue hinda mɛhna ja ra nidu.
32 Nu de guehni mi 'yoni 'na dạnga taxo ya ts'ʉdi mri ñuni ja ra t'øhø, hangue ya ts'ondạhi bi bạntebi ra Jesu gue da umba nsɛqui da ma da yʉt'a ja nuya ts'ʉdi'ʉ, y nu'ạ́ bi umba nsɛqui'ʉ.
33 Ra ora'ạ ya ts'ondạhi bi bøni de nú'ạ ra 'ñøhø ne bi ma gá yʉt'a ja ya ts'ʉdi, ne gatho ya ts'ʉdi bi nest'ihi gá ma gá hñøt'a ja ra ndehe, ne bi jạt'i'ʉ.
34 Y nu mi hyanda njabʉ nú'ʉ to'o mi taca ya ts'ʉdi xi bi ntsu'ʉ, ne bi ma hnest'ihi bá 'yonga ra 'bede ja ra hnini ne habʉraza de nú'ạ te xqui nja.
35 Y gatho ya jạ'i bi ma da hyanda nú'ạ xqui nja. Y nu mi zønga habʉ mi 'bʉ ra Jesu, ja bi zʉhni'ʉ nú'ạ ra 'ñøhø mi pɛ'tsa ya ts'ondạhi mi huhni ja yá ua ra Jesu, ya mi he yá dutu ne ya xi mi ja rá mfeni. Y gatho ya jạ'i xi bi ntsu.
36 Nepʉ nú'ʉ to'o xqui hyanda nú'ạ xqui nja bi xipabi'ʉ hanja xqui 'bʉi xá hño nú'ạ ra 'ñøhø'ạ.
37 Y nu mi bạdi njabʉ gatho ya me Gadara bi bạntebi ra Jesu da bøni de guehni ngue'ạ xi xqui ntsu'ʉ. Hangue nura Jesu bi yopa bøxa ja ra motsa ne bi ma de guehni.
38 Nepʉ nú'ạ ra 'ñøhø xqui t'ɛmba ya ts'ondạhi bi bạntebi xa mɛuihmạ ra Jesu, pe ra Jesu bi 'ñembabi:
39 —Hina, hinga tsix'a'i, cohiua, pengui rí ma ri ngu, ne xipabi ya jạ'i nú'ạ xa 'yø't'a'i Ajuạ.

Hangue nu'ạ́ bi mengui ne bi mʉdi bi metuabi ya jạ'i ja gatho nú'ạ ra hnini de nú'ạ xqui 'yø'tua ra Jesu.

Bi ña̱ni rá t'ixu ra Jairo, nehe bi ña̱ni nú'a̱ ra 'bɛhña̱ bi dʉnba rá he ra Jesu
(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

40 Nu mi yopa menga ra Jesu pa ri'nandi ra ndehe, ya ja̱'i xi bi johya mi hyandi'a̱, ngue'a̱ nu'ʉ́ mi tø'mtho'a̱.

41 Nepʉ bi zøhni 'nara 'ñøhø mrá thuhu ra Jairo mrá nda̱ de ra nija̱ de guehni. Ne bi ndandiña̱hmu ja yá ua ra Jesu ne bi ba̱ntebi gue da mɛui pa ja rá ngu,

42 ngue'a̱ mi nedu rá t'ixu. Hønsɛ gue'a̱ mrá t'ixu'a̱, ne mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya. Hangue ra Jesu bi mɛui, y nu mi ma, bi dɛna ndunthi ya ja̱'i asta mri ts'i'mi'a̱.

43 Y ja nura hmuntsja̱'i'a̱ mi pani nehe 'nara 'bɛhña̱ ya mi pɛ'tsa 'rɛt'amayoho njɛya mi xo'tua ya ji, y ya xqui degue gatho nú'a̱ mi pɛ'tsi pa mri 'ñøthehma̱, pe hinxqui za to xqui 'yøthe'a̱.

44 Nura 'bɛhña̱'a̱ gá yʉ ja rá xʉtha ra Jesu pa bi dʉnba rá ña̱ni rá he. Y nura ora'a̱ 'bestho bi ña̱ni, y ya himbi sigui bi xo'tua ya ji.

45 Nepʉ nura Jesu bi 'ñani ne bi 'ñena:

—¿To'o nú'a̱ bi dʉnga ma he?

Gatho ya ja̱'i bi da̱di bi 'ñena:

—Hinto xa dʉñ'a'i.

Ha nura Pedro ne nú'ʉ ma'ra yá minxadiui bi 'ñembabi ra Jesu:

—Ma zi Xahnate'ihe, guí handi gue ndunthi ya ja̱'i ri ts'ip'a'i ne ent'a'i, ha guí ena gue to'o bi dʉñ'a'i.

46 Ha nura Jesu bi 'ñena:

—Dí pa̱di bri thʉngagui, ngue'a̱ dá tsa dá øthe 'nara ja̱'i co ma ts'ɛdi.

47 Nu mi hyanda nú'a̱ ra 'bɛhña̱ gue ra Jesu xqui
ba̱tho gue xqui thʉnba rá he, nu'bʉ́ nu'á̱ bá ehe bi
ndandiña̱hmu ja yá ua'a̱, ne asta mri hua̱t'i co ra
ntsu. Ne de ja yá thandi nuya ja̱'i bi ma̱ pa te xqui
dʉni'a̱, ne bi ma̱ gue ora mi dʉnba rá ña̱ni rá he, ra
ora'a̱ bi tsayabi nú'a̱ ra hñeni mi tsʉdi.
48 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi nú'a̱ ra 'bɛhña̱:
—Ma zi t'ixu'i, co ri jamfri xcá ña̱ni. Y nubyá rí
ma te rá 'ñentho.
49 Y de mi ña̱ ra Jesu, bi zøhø 'nara 'mɛhni xqui
'ñe ja rá ngu ra Jairo nú'a̱ mrá nda̱ ja ra nija̱, ne bi
'ñembabi:
—Ri t'ixu ya bi du, ya oguí xuhña ra Xahnate.
50 Y nu mi 'yøde njabʉ ra Jesu bi 'ñembabi ra Jairo:
—Oguí tu ri mʉi, hønsɛ gui camfrigui y nuri t'ixu
ma ga da'a'i di 'bʉi xá hño.
51-53 Y nu mi zøni'ʉ ja rá ngu ra Jairo, ndunthi
ya ja̱'i ya xqui munts'ini mi zoni ne mri man-
tho ngue'a̱ xqui du ra nxutsi. Pe nura Jesu bi
'ñembabi'ʉ:
—Oguí zoñhʉ, ngue'a̱ nura nxutsi hinxa du,
a̱ha̱tho.
Pe nu'ʉ́ himbi gamfri nú'a̱ bi ma̱nga ra Jesu, bi
nthetho. Nepʉ ra Jesu himbi hopa ma'ra to'o bi
yʉt'iui habʉ mi 'bɛnga ra nxutsi, hønsɛ ra Pedro ne
ra Cobo ne ra Xuua ne rá dada nú'a̱ ra nxutsi ne rá
na̱na̱, go gue'ʉ bi hopi bi yʉt'i.
54 Nepʉ nura Jesu bi mipa 'nará 'yɛ nú'a̱ ra nxutsi
ne bi 'ñembabi nts'ɛdi:
—Zi nxutsi, nangui.
55 Y 'bestho ra ora'a̱ nú'a̱ ra nxutsi bi yopa nte ne
bi nangui. Nepʉ ra Jesu bi manda gue da t'umbabi
te da zi.

56 Ha nurá dada rá nạnạ xi bi 'yø, y ra Jesu bi
hñu'mba ra hñạ gue hinto da xipi de nú'ạ xqui nja.

9

Ra Jesu bi mɛhna nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

1 Ra Jesu bi munts'a nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá nxadi
pa bi umba ra ts'ɛdi pa da 'yɛmba nu'ạraza ra
ts'ondạhi nuya jạ'i, ne da 'yøthebi yá hñeni.
2 De guehni bi mɛhni'ʉ pa da 'yøthe gatho ya
da'thi ne da mạnga ra hoga nt'øde gue ya bi zø ra
Ndạ de mahets'i pa da ndạ.
3 Ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Ote xqui hạxhʉ pa ja ra 'ñu, oxqui hạxhʉ ri
bordohʉ, nixi 'nara buxa, nixi nú'ạ te gui tsihʉ,
nixi ra bojạ, nixi ri mponga dutuhʉ.
4 Y nu'ạ ra ngu habʉ da t'a'ahʉ ntsaya, ja gui
'bʉhʉni asta nú'ạ ra pa'ạ gui yopa jʉ ri 'ñuhʉ.
5 Y nu'ạ ra hnini habʉ hinda ne da t'a'ahʉ ntsaya,
pøñhʉ de guehni, ne huạthʉ ra hai nú'ạ di tu ri
uahʉ, y nú'ạ gue'ạ 'nara seña gue ya hingo guí
thạdihʉ de yá ts'oqui'ʉ.
6 Y mi uadi bi xipa ra Jesu te da 'yøt'e'ʉ, bi
nxani'ʉ bi ma habʉraza ya hnini, bi mạnga ra hoga
nt'øde y mi øthebi yá hñeni ya jạ'i habʉraza mi
tsøñ'ʉ.

Ra Xuua Xi'tsate bi thɛcua rá ñạxu
(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

7 Ra ndạ Erode bi zo rá gu nú'ạ mi øt'a ra Jesu,
ne himi pạdi te da beni'ạ, ngue'ạ 'rama'na'ño mi
mạnga ya jạ'i. 'Ra mi ena gue mi gue'ạ ra Xuua
Xi'tsate xqui yopa nte de ra du,

8 ha nu ma'ra mi ena gue mi gue'ạ ra bạdi Elía
xqui yopa nte ma'na'qui, ha nu ma'ra mi ena gue
mi gue'ạ 'na de gue nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ mi
'bʉ maya'bʉ xqui yopa nte de ra du.
9 Y nura ndạ Erode bi 'ñena:
—Conque go nucsɛ dá manda bi thɛcua rá ñạxu
ra Xuua. Nu'bʉ́ ¿to'o nú'ạ xi ja ndunthi rá 'bede?
Y ra ndạ Erode xi mi ne da hyandi'ạ.

Ra Jesu bi 'uinga thogui cʉt'a 'mo ya jạ'i (Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

10 Nu mi menga yá nxadi ra Jesu, bi xipabi'ạ
gatho nú'ạ xqui 'yøt'e'ʉ. Nepʉ ra Jesu bi zits'i bi
mɛui'ʉ ja 'nara luga habʉ mi jo'o ya jạ'i gueta ra
hnini Betsaida.
11 Pe mi bạdi ya jạ'i gue mi pani'ạ, bi dɛni'ʉ. Pe ra
Jesu himbi co'tsi'ʉ, nu'ạ bi 'yøt'e, bi mʉdi bi xipabi
de hanja ri manda Ajuạ, ne mi øthe gatho nú'ʉ mri
hñeni.
12 Ne de mi nde nú'ạ ra pa'ạ, nú'ʉ 'rɛt'amayoho
yá nxadi bi ma bá tsʉdi ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Da za gui pɛhna ya jạ'i da ma ja ya hnini ne
ja ma'ra ya luga hinga yabʉ pa dua honi habʉ da
ntsaya ne da hyoni te da zi, ngue'ạ nuua habʉ dí
'bʉhʉ otho ni 'nara ngu y nixi te da ts'i.
13 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ahʉ go da umfʉ te da ziyʉ.
Nepʉ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Otho te ga umfe, hønsɛ cʉt'a ya thuhme drí
hñạhe, ne yoho ya zi huạ, o ga mahe ga tambahe
te da zi ri gathoyʉ.
14 Xi mi ndunthi ya jạ'i, sɛhɛ ya 'ñøhø ngu mi
cʉt'a 'mo. Pe nura Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—'Ñehʉ dá hñudi ya zi hmunts'i ngu dega nde nthebe.
15 Njabʉ bi 'yøt'e'ʉ, ne bi hñudi gatho.
16 Ha nura Jesu bi gʉ nú'ʉ cʉt'a ya thuhme ne
nú'ʉ yoho ya huạ, ne bi nøts'e pa mahets'i bi 'yapa
Ajuạ rá Dada da jạpi. Nepʉ bi hyecuabi bi umbabi
yá nxadi pa da hyecuabi ya jạ'i.
17 Gatho ya jạ'i bi ñuni ne xi bi niñạ. Nepʉ bi
hmunts'a ya sɛca thuhme xqui bongui y bi ñuxa
'rɛt'amayoho ya 'bøts'e.

Ra Pedro bi mạ gue ra Jesu go gue'ạ ra Cristo (Mt. 16:13-19; Mr. 8:27-29)

18 'Nara pa ra Jesu bi 'uehuisɛ yá nxadi ne bi
'yapabi Ajuạ'ạ. Nepʉ bi 'yambabi yá nxadi bi
'ñembabi:
—¿Te guí øhʉ mạnga ya jạ'i de guequi? ¿Xi
to'ogui, ena?
19 Ha nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—'Ra ena go gue'i grá Xuua Xi'tsate, ha nu ma'ra
ena go gue'i grá bạdi Elía, ha nu ma'ra ena go gue'i
'na de nú'ʉ ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ mi 'bʉ maya'bʉ
ne xa yopa nte de ra du.
20 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Pe xi nu'ahʉ, ¿to'o guí mạñhʉ gue go guequi?
Nu'bʉ́ ra Pedro bi dạdi ne bi 'ñena:
—Nu'i go gue'i grá Cristo xuá pɛhn'a'i Ajuạ pa
gui ndạ.

Ra Jesu bi mạ de rá du (Mt. 16:20-28; Mr. 8:30-9:1)

21 Pe nura Jesu bi hñu'mba ra hñạ'ʉ gue hinto da
xipabi mi to'o'ạ.
22 Ne bi 'ñembabi:

—Núˈa̱ Toˈo bi e bi Nja̱ˈi pɛˈtsi da thogui ndunthi ya tsˈothogui, y ya nda̱xjua nda̱ ne ya nda̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley ma da ʉtsa ne hinda ma da gamfri, ne ma da hyoˈʉ. Pe rá hñupa ma da yopa nte maˈnaˈqui de ra du.

23 Nepʉ ˈmɛfa bi zofo ra hmuntsja̱ˈi xqui muntsˈni ne bi ˈñembabi:

—Nuˈa̱ tóˈo da ne da dɛngagui pa dua nxadi, odi øtˈa núˈa̱ go rá paha sɛhɛ, mahyoni ˈnara pa ngu ˈnara pa da zɛta gatho núˈa̱ da ˈñepabi asta rá du, ne dá dɛngagui.

24 Ngueˈa̱ nuˈa̱ tóˈo ne da su rá te ma da ˈbɛdi, pe nuˈa̱ tóˈo da unga rá te po rá nguequi, núˈá̱ ma da mɛˈtsa rá te pa nza̱ntho.

25 ¿Te ri muui ˈbʉ ˈnara ja̱ˈi drá mɛti gatho ra ximhai y nura ja̱ˈiˈa̱ da ˈmɛdi pa nza̱ntho?

26 Ngueˈa̱ nuˈa̱ tóˈo da ntsa da ña̱ de guequi ne da ntsa da ma̱nga ma noya, necagui nehe núgui dá e dá nja̱ˈi, ma ga ma̱ gue hindí pa̱caˈa̱ nu xcrá yopa pengaua pa ga nda̱ co rá nsunda ma Dada ne de ya ma̱ca ɛnxɛ.

27 Xi maju̱ani dí xiˈahʉ gue ˈra de gueˈahʉ guí ˈbʉhʉua, hingui ma gui tuhʉ asta hingui hyanduahʉ rá nsunda ra Nda̱ de mahetsˈi.

Bi mpadi rá ˈbai ra Jesu
(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

28 Rá hña̱to ma paˈa̱ de xqui ma̱nga ra Jesu njabʉ, bi bøxa ja ˈnara tˈøhø pa da ˈyapabi Aju̱a̱ rá Dada, ne bi zixa ra Pedro, ra Cobo ne ra Xuua.

29 Y de mri oraˈa̱, bi mpadi rá hmi, ha nuyá dutu xi bi tˈaxqui asta mri huɛxqui.

30 Y de guehni bi hneca yoho ya ˈñøhø mri ˈbahni mi ña̱ui, y go mi gueˈa̱ ndu ra Moise ne ndu ra Elía.

31 Ne nu'ɨ́ xqui go'ma 'nara hyats'i habʉ mi 'bai,
ne mi ña̱'ʉ de hanja mi ma da du ra Jesu de guehni
ja ra hnini Jerusale.
32 Nura Pedro ne nú'ʉ mri 'ñoui xi mi tsʉhma̱
ra t'a̱ha̱'ʉ, pe bi ma ra t'a̱ha̱ nu mi hyanda nura
hyats'i mi hnequi ja ra Jesu, ne bi hyandi mi 'bahni
nú'ʉ yoho ya 'ñøhø con gue'a̱.
33 Y nú'ʉ yoho ya 'ñøhø de ya mi ma da edi ra
Jesu, nu'bɨ́ ra Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'i, ¡xá hño ga 'bʉhʉua! Te guí
ma̱, ga hocje hñu ya zi ja̱'tsi, 'na pa gue'i, 'na pa ra
Moise, ha nu'a̱ ma'na pa ra Elía.
Pe nura Pedro himi pa̱di nú'a̱ mi ma̱.
34 Y nura ora ts'a mi ma̱nga njabʉ'a̱, bi zø 'nara
guui bi go'ma habʉ mi 'bai'ʉ. Y nu mi go'ma ra
guui'ʉ, xi bi ntsu.
35 Nepʉ de ja ra guui bi nt'øde 'nara noya bi 'ñena
njaua:
—Nuni go guehni ma hma̱ca T'ʉ. 'Yøhʉ nú'a̱ da
xi'ahʉni.
36 Y nu mi uadi bi nt'øde nú'a̱ ra noya, bi hyandi'ʉ
gue ya hønsɛ ra Jesu mi 'basɛni, y nu'ɨ́ ya hinte
bi ma̱, y nuya pa'ʉ hinto bi xipabi de nú'a̱ xqui
hyandi'ʉ.

Ra Jesu bi 'yɛmba 'nara ts'onda̱hi 'nara ts'ʉnt'ʉ (Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

37 Rá hyax'a̱ bá ca̱i'ʉ de ja ra t'øhø, y de guehni bi
ma ndunthi ya ja̱'i pa bá c'a̱'tsa ra Jesu.
38 Nepʉ 'nara 'ñøhø mi pani ja ra hmuntsja̱'i bi
ña̱ nts'ɛdi ne bi 'ñembabi ra Jesu:
—Xahnate, 'yøtca ra ma̱te e gui nutca ts'ʉ ma t'ʉ,
ngue'a̱ hønsɛna̱ dí pɛ'tsi,

39 y pɛ'tsa 'nara ts'ondạhi ri japi da mafi, ne da
ntạni ne da ndu sɛhɛ, ne ri japi asta da 'yɛnts'a ra
fʉgui rá ne. Nts'ɛdi xi ri ʉni, y xi xá hñei da døgue.
40 Ya dá xipahmạ ri nxadi da 'yɛmbahmạ, pe
hinxa za xa 'yɛmbabi.
41 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñena:
—¡Nu'ahʉ 'nagyá 'ñạgamfrihʉ ne gyá ts'ojạ'ihʉ!
¡Asta ha'mʉ ma ga tsɛ't'a ri 'ñạjamfrihʉ!
Nepʉ bi 'ñembabi nú'ạ ra 'ñøhø:
—Bá tsincaua ri t'ʉ.
42 Pe nu mi ts'i'tsua ra Jesu nú'ạ ra ts'ʉnt'ʉ, ra
ts'ondạhi bi føm̨i pa ja ra hai ne bi japi bi ntạni
ne bi ndu sɛhɛ. Pe nura Jesu bi 'yɛnga nú'ạ ra
ts'ondạhi, ne 'bestho nú'ạ ra ora'ạ bi ñạni nú'ạ ra
ts'ʉnt'ʉ, ne bi yopa dapa rá dada.
43 Y gatho ya jạ'i xi bi 'yø de nú'ạ rá dạnga ts'ɛdi
Ajuạ xqui hnequi.

Ra Jesu bi yopa mạ de rá du
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

De nuya pa'ʉ xi mri 'yø ya jạ'i de gatho nú'ạ xqui
'øt'a ra Jesu, nu'ạ́ bi 'ñembabi yá nxadi:
44 —'Øhʉ xá hño núna ma ga xi'ahʉ ne oxqui
pumfrihʉ: Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i ma dra da ja yá
'yɛ ya jạ'i pa da 'yø'tua nú'ạ go da ne'ʉ.
45 Pe nuyá nxadi himbi bạdi te mri bønga nú'ạ bi
xipabi'ʉ, ngue'ạ himi tsa da zo yá mfeni'ʉ. Ne nu'ʉ́
mi tsu da 'yambabi te mri bønga nú'ạ xqui xipabi'ʉ.

Nú'ạ to'o ma'na ma da nja rá nsu
(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

46 Nepʉ nuya nxadi bi mʉdi mri 'ñámbabi 'na ngu
ma'na to'o de gue'ʉ mi ma da ua'ạ da mạ.

47 Pe nura Jesu bi bạtho de nú'ạ mi beni'ʉ
hangue nu'ạ́ bi ma'ta 'nara zi bạtsi bi 'ba'ma ja rá
hyo'ạ,
48 ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu'ạ tó'o de ma thuhu da numansu 'nara zi
bạtsi ngu nuna, nugui go ri numansugui, y nu'ạ
tó'o ri numansugui, go ri numansu nú'ạ to'o bá
pɛncagui. Ngue'ạ nu'ạ tó'o hinda 'ñets'i, nú'ạ́ go
gue'ạ da ndạngui rá nsu.

Nu'ʉ tó'o hingui ʉtsaguihʉ, gue'ʉ 'bʉi con guecjʉ (Mr. 9:38-40)

49 Nepʉ nura Xuua bi 'ñembabi'ạ:
—Ma zi Xahnate'i, stá hanthe 'nara 'ñøhø de
ri thuhu ɛnga ya ts'ondạhi, y nuje stá hạcuabihe
ngue'ạ nu'ạ́ hingui 'yo con guecjʉ.
50 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ạ:
—Oguí hạcuahʉ, ngue'ạ nu'ʉ tó'o hingui
ʉtsaguihʉ, go rí maxcaguihʉ.

Ra Jesu bi zʉi ra Cobo ne ra Xuua

51 De ya mi ma da zø ra pa da yopa mengui ra
Jesu pa mahets'i, 'na mfenitho bi gʉ ra 'ñu bi ma
pa Jerusale.
52 Ne bi mɛhna to'o bi 'mɛt'o pa da ma ja 'nara
hnini de ra hai Nsamaria pa da hyoni habʉ da
'ñoxi'ʉ.
53 Pe nuya mengu de guehni himbi ne bi umba
ntsaya'ʉ ngue'ạ mri njuạ'ñu pa Jerusale.
54 Pe nu mi bạdi njabʉ ra Cobo ne ra Xuua nú'ʉ
yoho de yá nxadi, bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, ¿ha hinguí ne ga adihʉ dua cại
ya tsibi de mahets'i pa da tsạt'a nuna hnini ngu
nú'ạ bi 'yøt'a ndu ra bạdi Elía?

55 Mi mạnga njabʉ'ʉ, nura Jesu bi nʉ'ti ne bi zʉi
bi 'ñembabi:
—Nu'ahʉ́, nixi guí pạhʉ te ma ndạhi guí
hạnpahʉ rá ts'ɛdi pa guí mạñhʉ njabʉ.
56 Nú'ạ To'o bá e bi Njạ'i, himbá ehe pa da
hñạcua yá te ya jạ'i, nú'ạ́ bá ehe pa da pøhøbi.
Nepʉ nu'ʉ́ bi thogui pa ma'na ra t'ʉca hnini.

'Raya jạ'i to'o mi ne da dɛna ra Jesu
(Mt. 8:19-22)

57 Y de guehni má 'ñu 'nara 'ñøhø bi 'ñembabi ra
Jesu:
—Ma zi Hmu'i, dí ne ga tɛn'a'i habʉraza gui ma.
58 Ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Nuya haho ja yá hñạdo, ha nuya ts'ints'ʉ ja yá
'bafi, pe Nú'ạ To'o bá e bi Njạ'i otho nixi rá ngu pa
habʉ da ntsaya.
59 Nepʉ bi 'ñembabi ma'na ra 'ñøhø:
—Bá ehe ga mɛ pa dua nxadi'i.
Ha nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, dí ne gui 'raca nsɛqui ga ma ga
agui 'mɛt'o ma dada, nepʉ ga pengui ga tɛn'a'i.
60 Nu'bʉ́ nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Tsopʉ nú'ʉ xa du da 'ya yá mi'ñạgamfriui, pe
nu'i bá ehe pa gui ma gui mạnga ra hoga noya gue
ya xa zøhø ra Ndạ de mahets'i pa da ndạ.
61 Nepʉ bi 'ñembabi ra Jesu ma'na ra 'ñøhø:
—Ma zi Hmu'i, necagui dí ne ga tɛn'a'i, pe 'raca
nsɛqui 'mɛt'o ma ga edi ya mengu de ja ma ngu.
62 Pe nura Jesu bi 'ñembabi:
—'Bʉ 'nara uạfri hɛca 'nara the ne da ñegui, nurá
the ya hinda ma manjuạntho. Njabʉ nehe nu'ạ

tó'o ø'tua rá 'bɛfi Ajuạ ne da beni gatho nú'ạ bi zogui, hinte ri muui pa ja rá hmanda Ajuạ.

10

Ra Jesu bi mɛhna má hñu'rate ne 'rɛt'a yá nxadi

1 Nepʉ 'mɛfa ra Jesu bi huahna má hñu'rate ne 'rɛt'a yá nxadi pa bi mɛhni dega yoho da 'mɛt'o'ʉ pa ja ya hnini habʉ mi ma da thogui'ạ.

2 Ne bi 'ñembabi:

—Xi majuạni dí xi'ahʉ, xi ndunthi ra sofo pe ts'ʉtho ya xofo. Hangue 'yaphʉ Ajuạ nú'ạ to'o rá mɛti ra sofo dua pɛhna ndunthi ya mɛfi pa da gʉ'tsua rá sofo.

3 Y nubyá nu'ahʉ ma ga pɛhn'a'ihʉ gui maha ngu ya zi dɛti madetho de ya mi'ño, hangue xi da nsuhʉ.

4 Ne oxqui hạxhʉ ni 'nari buxahʉ, nixi ri bojạhʉ, nixi ri ponga zɛsthihʉ. Ne oxqui 'baihʉ gui nzɛnjuatehʉ 'mɛt'o ja ri 'ñuhʉ.

5 Ora gui cʉthʉ ja 'nara ngu gui nzɛnjuatehʉ njaua: “Ajuạ da jạp'ahʉ pa gui 'bʉhʉ te rá 'ñentho.”

6 Ha nu'bʉ ya mengu de nura ngu'ạ ne da 'mʉ 'nara hoga'mʉi, nu'bʉ́ Ajuạ da jạpi'ʉ ngu gá xiphʉ. Ha nu'bʉ hina, Ajuạ hinda jạpi'ʉ.

7 Nu habʉ da t'a'ahʉ ntsaya, ja gui cohʉni ne nu'ʉ́ da 'uiñ'ahʉ, ngue'ạ 'nara mɛfi rí 'ñepi da t'umbabi te da zi ne gatho nú'ạ te honi. Y ja gui 'bʉthʉni, oxqui 'yohʉ dega nengu.

8 'Bʉ gui tsøñhʉ ja 'nara hnini ne da t'a'ahʉ ntsaya, tsihʉ gatho nú'ạ da t'a'ahʉ.

9 'Yøthehʉ ya da'thi nú'ʉ di 'bʉhni, ne xiphʉ ya mengu de guehni gue ra Ndạ de mahets'i ya xa 'ñepʉ pa da ndạ.

10 Pe nu'bʉ gui tsøñhʉ ja 'nara hnini ne hinda
t'a'ahʉ ntsaya, 'bahʉ habʉ da 'yøde'ihʉ ya ja̱'i de
guehni ne gui 'ñemfʉ'ʉ:
11 “Ma ga hua̱the ma uahe pa da hyø nú'a̱ ra
hai xa ncueta de nuna ri hninihʉ, ngue'a̱ hinxcá
camfriguihe nú'a̱ stá xi'ahe. Pe pa̱hʉ xá hño gue
ra Nda̱ de mahets'i ya xa 'ñepʉ pa da nda̱, y nuje
ya hindí tha̱he de ri ts'oquihʉ.”
12 Dí xi'ahʉ gue nura pa de ra ntha̱nguɛnda
ma'na ma da nda̱ngui rá castigo nura hnini'a̱ que
ra hnini Sodoma nú'a̱ bi huata Aju̱a.

Ya hnini dega ts'o'yøde
(Mt. 11:20-24)

13 ¡Huecate'ihʉ nú'ahʉ gyá menguhʉ Corasí, ne
nú'ahʉ gyá me Betsaidahʉ! Ngue'a̱ nu'bʉ ya
mengu de ra hnini Tiro ne de ra hnini Sidó xa
hyanthma̱ha̱ nuya milagro xcá hyanthʉbya, nú'ʉ́
xa ñobrihma̱'ʉ de yá ts'oqui ne xa hñehma̱ co ya
he dega dumʉi, ne xa ncoxhma̱ ra 'bospi dega
ntsø'mi.
14 Pe nura pa'a̱ sta tha̱p'ahʉ nguɛnda, ma'na ma
da nda̱ngui ri castigohʉ que ra hnini Tiro ne Sidó.
15 Ha nú'ahʉ gyá menguhʉ Ncapernau, guí hu ri
mʉihʉ gue rí 'ñep'ahʉ gui maha mahets'i, pe hina,
ngue'a̱ nu'ahʉ ya xa t'ɛp'a'ihʉ pa gui maha ja ra
nidu.
16 Nepʉ bi xipabi yá 'mɛhni:

—Nu'a̱ tó'o da 'yøde nú'a̱ gui ma̱ñhʉ, go øtcagui,
y nu'a̱ tó'o hinda 'yøde nú'a̱ gui ma̱ñhʉ, hingo
øtcagui, y nu'a̱ tó'o hingui øtcagui, hingui øta nú'a̱
to'o bá pɛncagui.

Nú'ʉ hñu'rate ne 'rɛt'a ya 'mɛhni bi mengui co ndunthi ra johya

17 Nepʉ nu de bá penga nú'ʉ hñu'rate ne 'rɛt'a yá
'mɛhni bi zøhø co ndunthi ra johya ne bi 'ñembabi
ra Jesu:
—Ma zi Hmu'ihe, asta ya ts'ondạhi xa 'øtcahe,
ngue'ạ stá ɛñhe'ʉ de ri thuhu.
18 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Hạhạ, majuạni dá handa ra Satá bá tagui de
mahets'i ngu 'nara huɛi.
19 Y nugui stá 'ra'ahʉ ra ts'ɛdi pa gui nethʉ ya
qu'eñạ ne ya penzʉ, ne pa gui tạpabihʉ gatho rá
ts'ɛdi ra ts'ondạhi, nsinque te da 'yø't'ahʉ.
20 Pe ogrí johyahʉ ngue'ạ xa 'yø't'ahʉ ya
ts'ondạhi, johyahʉ ngue'ạ nuri thuhuhʉ bí nt'ofo
nuni mahets'i.

Ra Jesu xi bi johya co rá ts'ɛdi ra Mạca Ndạhi (Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Ra ora'ạ ra Jesu xi bi johya co rá ts'ɛdi ra Mạca
Ndạhi ne bi 'ñena:
—Ma Dada'i, go grá Ndạ de mahets'i ne de gatho
ra ximhai, dí xøcambeni'i ngue'ạ xcá utuabi ri noya
núyʉ nja ngu ya zi bạtsi, y hingo xcá utuabi ya
bạmhyạ ne ya nimfeni. Y nu'i ma Dada'i, xcá 'øt'a
njabʉ ngue'ạ gue'ạ ri paha'ạ.
22 Mi uadi bi mạnga ra Jesu njabʉ bi 'ñena:
—Ma Dada xa 'yɛntc'agui gatho ja ma 'yɛ. Hinto
pạtcagui ma 'mʉi, hønsɛ Ajuạ ma Dada go gue'ạ
pạtca ma 'mʉi. Ne hinto pạtua rá 'mʉi ma Dada,
hønsɛgui go dí pạdi, ne nú'ʉ to'o stá huahni pa da
bạdi.

23 Ne bi mpʉnts'i bi hyanda yá nxadi ne bi 'ñembi
'nambʉ sɛhɛ'ʉ:
—Johyahʉ ngue'ą guí hanthʉ nú'ą te dí øt'e.
24 Ngue'ą nugui dí xi'ahʉ gue ndunthi yá 'mɛhni
Ajuą ne ya ndą mi 'bʉi maya'bʉ mi nehmą xa
hyanda ngu nú'ą guí hanthʉbya, pe himbi za
bi hyant'ʉ, ne mi nehmą xa 'yøde ngu nú'ą guí
øhʉbya, pe himbi za bi 'yøde'ʉ.

Ra 'bede de 'nara me Nsamaria nú'ą bi nja rá nthecate co rá miqu'eiui

25 Nepʉ de gue'ą 'nara xahnate de ra ley bi ma bá
c'ą'tsa ra Jesu pa da 'yø'tua 'nara nt'ani pa da nu te
da dądi'ą, ne bi 'yambabi bi 'ñembi:
—Ma Xahnate'i, ¿te mahyoni ga øt'e pa ga tsʉdi
ra te pa nzątho?
26 Nu'bʉ́ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñena:
—¿Te mąnga nú'ą xa t'ofo ja ra ley? ¿Te xcá pądi
de guí he'ti?
27 Nura xahnate de ra ley bi dądi ne bi 'ñena:
—Ena njaua: Mądi Ajuą ri Hmu bí 'bʉ mahets'i
con gatho ri mfeni, con gatho ri coraso, con gatho
ri ts'ɛdi, ne con gatho ri mʉi, ne mądi ri miqu'eiui
ne gui su ngu grí nsu sɛhɛ.
28 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Gue'ą majuąni nú'ą xcá mą. Nu'bʉ gatho gue'ą
guí øt'e, nu'bʉ́ gui tsʉdi ra te pa nzątho.
29 Pe nura xahnate de ra ley himi ne to da
c'a'tsua rá nt'ani, hangue bi yopa 'yambi ne bi
'ñembabi:
—¿To'o ma miqu'ei'be?
30 Nepʉ ra Jesu bi dądi ne bi 'ñembi:

—'Nara pa 'nara 'ñøhø mri ne ra 'ñu, xqui 'ñe de Jerusale pa mri ma ja ra hnini Jericó, y de má 'ñu bi daca 'raya dacate, ne bi hña̱mbabi gatho nú'a̱ te mi ha̱, asta yá dutu bi møcuabi, ne xi bi hna'mbabi'a̱, ne bi ts'ohni ya mi nedu.

31 Nepʉ de gue'a̱ bi toca bi 'rani 'nara macja̱ ja nú'a̱ ra 'ñu'a̱, ne nu mi hyandi mi 'bɛni ja ra nenga'ñu nú'a̱ ra 'ñøhø xqui hna'mbi, nu'bʉ́ nu'á̱ bá catatho 'na lado bi thoguitho.

32 Nehe bi 'rani 'nara maste de ra nija̱ nú'ʉ t'embi ya levita, ne'a̱ bi hyandatho nú'a̱ ra 'ñøhø mi 'bɛni, y nu'á̱ bi cata 'nambʉ bi thotho nehe.

33 Nepʉ ja nú'a̱ ra 'ñu'a̱ bi 'rani 'nara me Nsamaria. Nu mi hyanda nú'a̱ ra 'ñøhø mi 'bɛni, xi bi huequi.

34 Nepʉ bi joni bá c'a̱'tsi, ne bi go'tsuabi ra aceite co ra vinu habʉ xqui ts'ɛnbabi, ne bi du'tuabi. Nepʉ bi 'yɛnts'a ja rá burru, ne bi zixa asta ja 'nara meso, ne ja guehni bi su.

35 Nepʉ rá hyax'a̱ ante da ma de guehni nú'a̱ ra me Nsamaria bi hña̱i yoho ya t'axboja̱ ja rá buxa, ne bi umbabi nú'a̱ ra me meso, ne bi 'ñembabi: “Dí tsoc'aua ts'ʉ nuna 'ñøhø gui su. Y nu'bʉ gá gasta má ts'ʉ ra boja̱, nu xcrá yopa pengui ga ju't'a'i.”

36 Nu mi uadi ra Jesu bi ma̱nga njabʉ, bi 'yamba ra xahnate de ra ley ne bi 'ñembi:

—De nú'ʉ hñu ya 'ñøhø, ¿to'o 'na de gue'ʉ mrá miqu'eiui xi majua̱ni nú'a̱ ra 'ñøhø xqui thaqui?

37 Nepʉ nura xahnate de ra ley bi 'ñembabi:

—Nú'a̱ to'o bi nja rá nthecate de gue'a̱.

Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi:

—Ha̱ha̱, gue'a̱ mahyoni gui 'yøt'e nehe.

Ra Marta ne ra Maria bi umba ntsaya ra Jesu

38 De guehni ra Jesu bi thogui rá 'ñu, nepʉ bi
zønga ja 'nara hnini. Y nuni ja mi 'bʉhni 'nara
'bɛhña mrá thuhu ra Marta, y nu'á bi umba ntsaya
ra Jesu ja rá ngu.
39 Ra Marta mi 'bʉ 'nará cu mrá thuhu ra Maria.
Y nu'á bi hñudi de rí ga'ti yá ua ra Jesu pa da 'yøde
nú'a mi ma̱ñ'a̱.
40 Pe nura Marta xi mi ja ndunthi te da mɛfi ja ra
ngu. Ne bi da̱st'i habʉ mi 'bʉ ra Jesu ne bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, ¿hinguí handi gue ma cu bi zogasɛ
gatho ra 'bɛfi? Xipabi ts'ʉ da e da maxcagui.
41 Pe nura Jesu bi 'ñembabi ra Marta:
—Marta, xi guí xøna ri 'bɛfi ne guí tu ri mʉi
ngue'a̱ ndunthi ri 'bɛfi,
42 pe hønsɛ 'nara 'bɛfi mahyoni gui 'yøt'e, ngu
nuna hoga 'bɛfi xa huahna ra Maria, y hinda za
to'o da hña̱cuabi.

11

Ra Jesu bi 'ñudi hanja da t'apa Aju̱a̱
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

1 'Nara pa ra Jesu bi 'yapabi Aju̱a̱ rá Dada ja 'nara
luga, y nu de mi uadi'a̱, 'nará nxadi bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, dí ne gui 'ñutcaguihe hanja ga
apabihe Aju̱a̱ ngu mi nja ra Xuua mi utuabi yá
nxadi hanja da 'yapabi Aju̱a̱.
2 Nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nu de xcrí 'yaphʉ Aju̱a̱ gui 'ñeñhʉ njaua:
Ma zi Dada'ihe, guí 'bʉi mahets'i,
drá nsunda ri ma̱ca thuhu.
Bá ehe gui nda̱,

ne dá t'øt'a ri paha nuua ja ra ximhai ngu nú'ą bí
t'øt'e núbʉ mahets'i.
3 'Racje te ga tsihe núbya rapaya.
4 Ne pungaguihe ma ts'oquihe, ngue'ą necje
dí pumbabihe nú'ʉ to'o xa 'yøtcahe ra
nts'o'mʉi.
Ne oxqui hocje ga øthe ya ts'oqui, ñąngaguihe de
ra nts'o.
5 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:
—Ma ga mąñhʉ gue 'na to'o pɛ'tsa 'nará 'nangu
ne drá amigo, nepʉ ngu made ra xuui da ma ja rá
ngu, ne da 'ñembabi: “Drá 'ñehe gui 'yøtca ra favo
gui hmica hñu ya thuhme,
6 ngue'ą ja núbya bi zøhø ma'na ma amigo xqui
'ñehe de yabʉ ha othogui te ga umbabi.”
7 Nepʉ nu'ą́ sta dądi mbo rá ngu da 'ñena: “Hindí
honi gui zocagui, ma gosthi ya stá cot'i, ne dí huixa
ma bątsi, hangue hingui tsa ga nangui ga 'ra'a'i
nú'ą guí adi.”
8 Pe nugui dí xi'ahʉ gue hinda nangui da umbi
ngue'ą rá amigo, nu'ą́ da nangui da umbi, pe
ngue'ą ya pa hinda sigui da 'yapa rá t'ąhą.
9 Hangue dí xi'ahʉ, 'yaphʉ Ajuą nú'ą guí hoñhʉ
ne da 'ra'ahʉ; hyoñhʉ nú'ą te ri 'bɛp'ahʉ, ne gui
tsʉdihʉ; njahʉ ngu 'nara ją'i bi zøhø 'rota ra gosthi
ne bi socuabi.
10 Ngue'ą nu'ą tó'o da 'yadi, da t'umbabi; y nu'ą
tó'o da hyoni, da zʉdi; y nu'ą tó'o da 'rota ra gosthi,
da socuabi.
11 Nu'ahʉ gyá dadahʉ, 'bʉ ri bątsihʉ da 'ya'ahʉ
'nara thuhme, ¿ha gue gui umfʉ 'nara do? O 'bʉ da
'ya'a'ihʉ 'nara huą, ¿ha gue gui umfʉ 'nara qu'eñą?

12 O 'bʉ da 'ya'a'ihʉ 'nara mạdo, ¿ha gue gui umfʉ
'nara penzʉ? Hina, ¿ngue hạ?
13 Nu'ahʉ masque gyá 'yøt'ats'oquihʉ, pe guí pạ
gui umfʉ 'nara hoga t'øt'e ri bạtsihʉ. ¡Xihmạ ra
Dada bí 'bʉi mahets'i, nú'ạ́ dua pɛnpabi ra Mạca
Ndạhi to'o da 'yapabi'ạ, ne gatho ma'ra ya hño!

Bi t'embabi ra Jesu gue mi hạnpa rá ts'ɛdi ra ndạ de ya ts'ondạhi
(Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

14 'Nara pa ra Jesu bi 'yɛmba 'nara ts'ondạhi
'nara 'ñøhø xqui japi da ngone. Ne de mi bønga
nú'ạ ra ts'ondạhi, 'bestho bi za bi ñạ nú'ạ ra 'ñøhø.
Ha nu mi hyanda ya jạ'i njabʉ xi bi 'yø'ʉ.
15 Pe 'ra de gue'ʉ bi ñạma'ñʉ ne bi 'ñena:
—Nuni ra 'ñøhø ɛnga ya ts'ondạhi co rá ts'ɛdi ra
Beelsebú nú'ạ ra ndạ de ya ts'ondạhi.
16 Ha nu ma'ra mi xipabi da 'yøt'a 'nara nt'udi
de mahets'i, pa da 'ñudi ua xi majuạni mrá 'mɛhni
Ajuạ.
17 Pe nura Jesu bi bạtho te mi beni'ʉ, hangue bi
'ñembabi:
—'Bʉ 'nara hnini da hyegue ne da ntuhni sɛhɛ,
nu'bʉ́ da nhuata nú'ạ ra hmanda mi ja. O nu'bʉ
'nara ngu da ntuhnisɛ ya mengu de ra ngu, hinda
za da 'mʉ 'nadbʉ'ʉ.
18 Njabʉtho nehe, nu'bʉ ra Satá da ntuhnui yá
mits'ondạhiui, nu'bʉ́ da nhuata gatho rá ts'ɛdi'ạ.
Nugui dí xi'ahʉ njabʉ ngue'ạ guí eñhʉ gue nugui
dí ɛnga ya ts'ondạhi co rá ts'ɛdi ra Beelsebú ra ndạ
de ya ts'ondạhi.
19 Pe nu'bʉ gue'ạ gra øt'e, nu'bʉ́ xi ri 'mɛhnihʉ,
¿con te ma ts'ɛdi ɛnga ya ts'ondạhi? Nú'ʉ́ go dá
xi'ahʉ'ʉ.

20 Nugui dí ɛnga ya ts'ondạhi pe co rá ts'ɛdi Ajuạ,
hangue pạhʉ gue nura Ndạ de mahets'i ya xa zøhø
pa da ndạ.
21 Nu'bʉ 'nara 'ñøhø xi o rá ts'ɛdi ne ri hñạ yá
arhma pa ri su rá ngu, nu'bʉ́ 'bɛ'tsa xá hño nú'ạ te
pɛ'tsa ja rá ngu.
22 Pe nu'bʉ da zøhø ma'na ra 'ñøhø ma'na di o rá
ts'ɛdi que gue'ạ, nu'bʉ́ da ntạte nú'ạ bi zøhø ne da
hñạmbabi gatho yá arhma nú'ʉ mi hu rá mʉi da
mats'i, ne da bepabi gatho nú'ạ di pɛ'tsa ja rá ngu
pa da jamɛti'ạ ne da hyecuabi ma'ra.
23 Nu'ạ tó'o hingui 'bʉi con guequi, gue'ạ ri
contragui, ne nu'ạ tó'o hingui faxqui ga munts'a
ya gamfri, go gue'ạ xani.

Ra Jesu bi mạ 'nara 'bede de ra ts'ondạhi bi mengui
(Mt. 12:43-45)

24 Nu'bʉ 'nara ts'ondạhi da bønga de ja 'nara
'ñøhø da 'ño habʉraza ja ra mbonthi honga ra
tsaya, pe nu'bʉ de guehni hindua tsʉdi habʉ, nu'bʉ́
da beni ne da 'ñena: "Pøde ga yopa pengui habʉ
nduí 'bʉi."
25 Ha nu stua yopa pengui e da zʉdi nú'ạ ra 'ñøhø
habʉ mbi 'bʉi, da zʉtua rá mfeni di nja ngu 'nara
ngu nú'ạ xa thoqui xi xá hño, xa 'bast'i ne xi strá
nt'axi da zʉdi, pe hinto di 'bʉhni.
26 Nepʉ nú'ạ ra ts'ondạhi'ạ da ma dua tsi má yoto
yá mits'ondạhiui ma'na strá nts'o que gue'ạ, y da
zøhø da yʉt'a gatho ja rá mfeni nú'ạ ra 'ñøhø y ja da
'mʉhni ri gatho'ʉ, y njabʉ nú'ạ ra 'ñøhø'ạ ma'na da
ts'ocua rá mfeni que rá mʉdi.

Xa njạpi nú'ʉ to'o øtuabi rá noya Ajuạ

27 Ts'a mi ña njabʉ ra Jesu, 'nara 'bɛhña mi 'bʉhni
bi ña nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡Xi nja̱pi nú'a̱ ra 'bɛhña̱ de habʉ gá 'bʉi, ne bi
tede'i!
28 Pe nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñena:
—¡Ma'na xa nja̱pi nú'ʉ to'o øtuabi rá noya Aju̱a̱ ne
øt'e nú'a̱ ma̱!

Ya ts'oja̱'i adi 'nara nt'udi
(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

29 Ya ja̱'i 'yo mri munts'i gatho ja rá nthets'i ra
Jesu, nepʉ nu'á bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya ja̱'i de nuya pabya xi ya ts'oja̱'i, hangue
adi 'nara nt'udi ga utuabi pa da ba̱di ua xi xuá
pɛncagui Aju̱a̱. Pe nú'a̱ ra nt'udi adi'ʉ hinga ma ga
utui, hønsɛ nda'a̱ da t'utuabi, nú'a̱ ra nt'udi de ra
ba̱di Joná.
30 Ngue'a̱ nú'a̱ bi tho ra Joná nú'bʉ mi dut'a 'nara
da̱hua̱ ne ja bi gohni hñu pa, mi gue'a̱ 'nara nt'udi
pa ya me Ninive gue ra Joná go mrá 'mɛhni Aju̱a̱.
Njabʉ nehe Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i ma da 'mʉi hñu
pa mbo ra hai, y nú'á go gue'a̱ 'nara nt'udi da
t'utuabi nú'ʉ ya ja̱'i 'bʉi mapaya.
31 Nu stí zø ra pa de ra nsʉca uɛnda, nura pa'a̱ ra
'bɛhña̱ nú'a̱ mrá nda̱ de ra hai Arabia ma da 'mai
ja rá thandi nú'a̱ to'o ma da hña̱nga nguɛnda pa
da ña̱pabi nú'ʉ ya ja̱'i 'bʉi mapaya. Ngue'a̱ nura
'bɛhña̱'a̱ masque xi mi yabʉ rá hai pe bá ehe e bi
'øde nú'a̱ ra mfa̱di mi pɛ'tsa ndu ra Salomó. Pe
'bʉcua 'na ma'na ra da̱ngui rá nsu que ra Salomó,
pe masque njabʉ hinxa ne to'o xa 'øde nú'a̱ ma̱.
32 Nehe nura pa de ra nsʉca uɛnda nú'ʉ ya me
Ninive ma da 'mai ja rá thandi nú'a̱ to'o da hña̱nga
nguɛnda pa da ña̱pabi nú'ʉ ya ja̱'i 'bʉi mapaya.

Ngue'ą nú'ʉ ya me Ninive ngu mi 'yøde nú'ą bi mąnga ra bądi Joná de nú'ą xqui mąnga Ajuą, nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi dąma ñobri 'bestho. Pe 'bʉcua 'na ma'na ra dąngui rá nsu que ra Joná, pe masque njabʉ hinxa ne to'o xa 'yøde nú'ą mą.

Ra ñot'i de ma ndo'yohʉ
(Mt. 5:15; 6:22-23)

33 Jo'o 'nara ją'i to'o da tsøgue 'nara ñot'i ne da 'ñągui, o da ye'mba 'nara caho. Nu'ą da 'yøt'e, da tøta habʉ da tøte, pa da yot'a gatho mbo ra ngu pa di handi nú'ʉ to'o da yʉt'i.
34 Nuri dahʉ gue'ʉ ngu 'raya ñot'i de ri ndo'yohʉ. Nu'bʉ ri dahʉ xá hño, guí hanthʉ habʉ guí 'yohʉ, pe nu'bʉ ri dahʉ hingui ho, hinguí hanthʉ habʉ guí 'yohʉ. Njabʉ ri mfenihʉ nehe, 'bʉ 'bʉi xá hño, nu'bʉ́ da za gui 'yohʉ xá hño ja ra ñot'i, pe nu'bʉ hingui 'bʉi xá hño, hinda za gui 'yohʉ xá hño ngue'ą guí 'bʉhʉ ja ra 'bɛxuui.
35 Hangue 'yøthʉ 'nara ts'ɛdi pa da 'mʉi xá hño ri mfenihʉ pa da za gui 'yohʉ xá hño ne hingui 'bʉhʉ ja ra 'bɛxuui.
36 Nu'bʉ ri mfenihʉ 'bʉi xá hño, nu'bʉ́ guí 'yohʉ ja ra hoga ñot'i ne guí pąhʉ habʉ guí 'yohʉ, ngue'ą ri mfenihʉ nja ngu 'nara ñot'i ri yot'a ri 'ñuhʉ.

Ra Jesu bi mą de yá ts'o'bɛfi ya fariseo ne ya xahnate de ra ley
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

37 Nu mi uadi bi mąnga njabʉ ra Jesu, 'nara fariseo bi zits'i pa da ñungüi ja rá ngu. Y nu mi zøni bi yʉt'i'ʉ, ha nura Jesu bi hñudi 'bestho ja ra mexa.
38 Ha nura fariseo xi bi 'yø mi hyandi gue ra Jesu himbi nxʉ'yɛ 'mɛt'o pa bi ñuni ngu myá nzą́i'ʉ.

39 Nu'bʉ́ nura Jesu bi 'ñembabi'a̱:

—Nu'ahʉ fariseohʉ guí njahʉ ngu ra xʉt'a vaso ne ra xʉt'a manza, xʉqui hønsɛ møte ha nu mbo xi rá nts'o. Nu'ahʉ́ guí ne gui pønga ri hmihʉ ja yá thandi ya ja̱'i, pe oda ri mfenihʉ ra nthate ne ra nts'o'mʉi.

40 ¡'Nagyá 'bɛmfenihʉ! ¿Ha hinguí pa̱hʉ gue Ajua̱ go gue'a̱ bi hyoca maxøgue rá 'bai ra ja̱'i, de thi rá ndo'yo ne de mbo rá mfeni?

41 Bá faxhʉ ya hyoya con gatho ri mʉihʉ, y njabʉ ha̱, da hnequi gue xá nt'axi ri mfenihʉ.

42 ¡Huecate'ihʉ nu'ahʉ fariseohʉ ngue'a̱ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'a̱ guí 'uecjʉ 'rɛt'a de ra bɛxo pa Ajua̱ de nú'a̱ guí pahʉ de ra xa̱c'ri ne ra ruda ne gatho ma'ra ya nda̱po nú'ʉ hints'ʉ ri muui ndunthi, pe nura hño hinguí ø'tuahʉ ri miqu'eihʉ, nixi otho ri hma̱tehʉ co Ajua̱. Xá hño gui umfʉ Ajua̱ nú'a̱ rí 'ñepabi de ya t'øt'e guí pahʉ, pe ma'na mahyoni hingui pumfrihʉ gui 'yøthʉ nza̱ntho ra hño ne gui pɛ'tshʉ ra hma̱te co Ajua̱.

43 ¡Huecate'ihʉ nu'ahʉ fariseohʉ ngue'a̱ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'a̱ nza̱ntho guí ne gui hñuhʉ ja ya hoga hudi dega nsu ja ya nija̱, ne nza̱ntho guí nehʉ dra zɛnjua'ihʉ co ndunthi ra t'equ'ei ja ya tai.

44 ¡Nú'ahʉ gyá xahnatehʉ de ra ley, ne nú'ahʉ gyá fariseohʉ, 'nagyá yohmihʉ! ¡Huecate'ihʉ ngue'a̱ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'a̱ nu'ahʉ guí ts'ocuahʉ yá mfeni ya ja̱'i, guí njahʉ ngu ya nt'agui hingui hnequi, ha 'rani ya ja̱'i maña̱ de gue'ʉ pe nixi pa̱di'ʉ tengu rá nts'o mbo.

45 Nepʉ bi da̱di 'nara xahnate de ra ley ne bi 'ñembabi ra Jesu:

—Ma Xahnate'ihe, ora guí mạ njabʉ, guí ñạma'ñʉ de guecje nehe núje dyá xahnatehe de ra ley.

46 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—¡Huecate'ihʉ nu'ahʉ gyá xahnatehʉ de ra ley ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ nehe! Ngue'ạ guí japhʉ ya jạ'i da 'øt'a 'raya t'øt'e nú'ʉ hingui tsa da 'øt'e, pa guí eñhʉ gue njabʉ da za da dɛnba rá ley Ajuạ, ha nu'ahʉ́ nixi guí øtuahʉ nurá ley'ạ, ja ra uɛnda guí tutuahʉ ya jạ'i 'nara 'bats'i xi rá hñʉ y ni ts'ʉ hinguí faxhʉ da ndude.

47 ¡Huecate'ihʉ ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'ạ guí yopa hocuahʉ yá pantyo ndu yá 'mɛhni Ajuạ nú'ʉ bi hyosɛ ndu ri xitahʉ.

48 Njabʉ ri hnequi gue guí tɛnbathohʉ yá 'mʉi ndu ri xitahʉ, ngue'ạ nú'ʉ́ go gue'ʉ bi hyo nuya 'mɛhni'ʉ, ha nu'ahʉ go guí yopa hocuahʉ yá pantyo, hangue ri hnequi gue 'nada ri mfenihʉ co ndu ri xitahʉ.

49 Hangue sɛhɛ Ajuạ go gue'ạ xqui 'ñena co rá dạnga mfạdi'ạ: “Nú'ʉ́ ma ga pɛnpa ma 'mɛhni nú'ʉ da mạnga ma noya, pe 'ra de gue'ʉ ma da hyo'ʉ, ha nu ma'ra ma da ʉtsa'ʉ.”

50 Hangue nuya jạ'i 'bʉibya, Ajuạ ma da hñạ'mba nguɛnda'ʉ de gatho yá mạca ji yá 'mɛhni Ajuạ xa mfani desde bi mʉdi ra ximhai,

51 desde ra Abé asta ra Sacaría nú'ạ bi tho mbo ra ndạnijạ guetbʉ ja ra ata. Hangue nugui dí xi'ahʉ gue Ajuạ ma da 'yambabi nú'ʉ ya jạ'i 'bʉi mapaya de nú'ʉ ya hojạ'i xa tho.

52 ¡Huecate'ihʉ nu'ahʉ gyá xahnatehʉ de ra ley ngue'ạ ma xi dra castiga'ihʉ! Ngue'ạ go osɛ ri 'yɛhʉ rá mfạdi de ra mạca noya, pe nu'ahʉ́ ni guí hophʉ

ma'ra to'o da nehmạ da bạdi, ha ni gue'ahʉ hinguí
ne gui pạhʉ.
53 Nu mi uadi bi mạnga njabʉ ra Jesu, ya xahnate
de ra ley ne ya fariseo xi bi bø yá cuɛ con gue'ạ,
nepʉ bi mʉdi'ʉ xi bi 'yø'tua ndunthi ya nt'ani,
54 ngue'ạ mi ne xa 'ødɛ'ʉ da ñạma'ñʉ'ạ pa njabʉ
xa za xa ñạpabi'ʉ.

12

Jamasuhʉ de ya ts'o nt'udi de ya fariseo ya yohmi

1 Nepʉ de gue'ạ bi munts'a ya 'motho gá jạ'i, y
co yá ndunthi'ʉ mri net'asɛ 'na ngu ma'na. Y nura
Jesu bi mʉdi bi zofo 'mɛt'o sɛhɛ yá nxadi ne bi
'ñembabi:
—Jamasuhʉ de yá ts'o nt'utuate ya fariseo,
ngue'ạ nu'ʉ́ xi ya yohmi, ne yá nt'utuate nja ngu
ra nzoi tsini.
2 Pe ma da zø ra pa da fạtuabi yá nt'utuate gue
xá nts'o, ngue'ạ gatho nú'ạ t'ạguibya, 'nara pa ma
da hnequi, ne gatho nú'ạ t'øt'e mant'ạguibya, ma
da zø ra pa da fạdi.
3 Hangue nugui dí xi'ahʉ gue gatho nú'ạ guí
mạñhʉ mant'ạgui, 'mɛfa ma da fạdi habʉraza, y
gatho nú'ạ guí mạñhʉ dega njone 'nambʉ, nu'ạ́ ma
da hmạ nts'ɛdi pa da nt'ødɛ habʉraza.

To'o mahyoni gui tsuhʉ
(Mt. 10:28-31)

4 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nú'ahʉ guí 'yohʉ con guequi, oxqui tsuhʉ nú'ạ
to'o da ne da hñạc'a ri tehʉ ne 'mɛfa ya hinda za te
da 'yø't'a'ihʉ.

5 Nugui dí xi'ahʉ, gue nu Ajuạ hønsɛ go gue'ạ
mahyoni gui tsuhʉ'ạ, ngue'ạ nu'ạ́ da za da hñạc'a
ri tehʉ, ne pɛ'tsa ra ts'ɛdi pa da mɛhn'ahʉ ja ra nidu
nehe.
6 Ya zi ts'ints'ʉ hints'ʉ ri muui asta 'ba cʉt'a por
ngʉdmi, ¿ha ngue hạ? Masque nu'ʉ́ hini muui
ndunthi, pe Ajuạ hinhya'mʉ ri pumfri ni 'na de
gue'ʉ.
7 Xihmạ'ihʉ, gue asta ri stạhʉ Ajuạ pạdi ri
hangu'ʉ. Hangue oguí tsuhʉ, ngue'ạ ma'na grí
muuihʉ que nuya ts'ints'ʉ.

Nú'ʉ to'o damajuạni de ra Jesu ja yá thandi ya jạ'i
(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ne dí xi'ahʉ gue gatho nú'ʉ to'o ma da mạnga
ja yá thandi ya jạ'i gue xa gamfrigui, necagui ma
ga mạnga ja yá thandi yá ɛnxɛ Ajuạ gue majuạni
xa gamfrigui.
9 Pe nu'ʉ tó'o tsu ne cøngagui ja yá thandi ya jạ'i,
necagui ma ga mạ ja yá thandi yá ɛnxɛ Ajuạ gue
nu'ʉ́ hinstá pạdi.
10 Nu'ạ tó'o da ñạma'ñʉ de Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i,
Ajuạ da pumbabi; pe nu'ạ tó'o da ñạma'ñʉ de ra
Mạca Ndạhi, nu'ạ́ hinda pumbabi'ạ.
11 Nu sta ts'ix'ahʉ ja yá nijạ'ʉ o ja yá thandi ya
nzaya o ja ma'ra ya ndạ de ya hnini, oxqui tu
ri mʉihʉ nda'ạ ma gui thạdihʉ, nixi oxqui beñhʉ
'mɛt'o nda'ạ ma gui mạñhʉ,
12 ngue'ạ nura ora gui ñạhʉ, rá Mạca Ndạhi Ajuạ
ma da 'ñʊt'ahʉ nda'ạ rí 'ñepi gui mạñhʉ.

Jamasuhʉ de ra nc'at'abojạ

13 Nepʉ 'na de nú'ạ ra hmuntsjạ'i bi 'ñembabi ra
Jesu:

—Ma Xahnate'i, xipa ts'ʉ ma cu da 'racagui nú'ạ̱ rí 'ñepqui de nú'ạ̱ bi zogahe ndu ma dadahe.
14 Pe nura Jesu bi 'ñembabi'ạ̱:
—Xi'a'i, ¿pa te guí xiqui njabʉ? ¿Xi to'o xa hñuxcaguiga dega nzaya o dega hyeca hai?
15 Nehe bi 'ñena:
—Jamasuhʉ pa hingui hyøcuahʉ yá hño ra ximhai ne gui ne gui pɛ'tshʉ'ʉ, ngue'ạ̱ hingue po ya hño de ra ximhai ma da nja rá te ra jạ̱'i.
16 Nepʉ bi xipa 'nara 'bede nú'ạ̱ ra hmuntsjạ̱'i, ne bi 'ñembabi:
—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xi mi pɛ'tsa ndunthi yá hño, y nuyá hai nehe bi unga 'nara dạ̱nga sofo.
17 Nepʉ nú'ạ̱ ra 'ñøhø bi 'ño rá mfeni ne bi 'ñena: "¿Te ga øtbya gue otho habʉ ga pɛ'tsa gatho ma sofo?"
18 Y nu'ạ́ bi beni ne bi 'ñensɛ: "Ya dí pạ̱di te ma ga øt'e, ma ga yø'ta nuyʉ ma troha, ne ma ga hoca ma'ra ma'na dya dạ̱ngui, ne ja ga ʉtni gatho ma sofo ne gatho nú'ạ̱ ma'na te dí pɛ'tsi.
19 Y nu xcrá juadi ga pɛ'tsni gatho, nu'bʉ́ ga embabi ma te: Nubyá hạ̱, jani gatho nú'ạ̱ te gui hyoni pa ndunthi ya jɛya da 'ñepʉ. Nubyá da za gui ntsaya, gui ñuni, gui ntsithe, gui johya ndunthi."
20 Pe Ajuạ̱ bi 'ñembabi nú'ạ̱ ra 'ñøhø: "'Nagrá 'bɛmfeni, núbya dí nxuui ma gui tu, y gatho nú'ạ̱ guí pɛ'tsi, ma gui tsopʉ nixi guí pạ̱di pa to'o."
21 Njabʉtho nehe nú'ạ̱ to'o xa munts'a ndunthi yá hño pa guesɛ'ạ̱, pe nu sta du, ma da hñoya ja rá thandi Ajuạ̱.

Ajuạ̱ ri su gatho yá bạ̱tsi (Mt. 6:25-34)

22 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—Nubyá dí xi'ahʉ, oguí tu ri mʉihʉ de nú'ạ te gui tsihʉ nixi nú'ạ te gui hyehʉ.

23 Ngue'ạ nuri tehʉ ma'na ri muui que ra hñuni, ha nuri ndo'yohʉ ma'na ri muui que ra he.

24 Hyanthʉ ya ca, nu'ʉ́ hingui pot'i nixi xofo, nixi otho yá troha, pe Ajuạ go gue'ạ ri 'uini'ʉ. ¡Pe nu'ahʉ ma'na grí muuihʉ que ya ca, ne ma'na grí muuihʉ que nu'ạraza ya ts'ints'ʉ!

25 ¿To'o 'na de gue'ahʉ nú'ạ da hñuxa má ts'ʉ rá hñets'i de rá ts'ɛdisɛ? Ni 'na hinda za da 'yøt'a njabʉ.

26 Nu'bʉ́ ¿hanja guí tu ri mʉihʉ po ma'ra ya t'øt'e de ri tehʉ?

27 Hyanthʉ ya døni hanja gra nhye. Nu'ʉ́ hingui het'i nixi pɛ ma'na ra 'bɛfi, pe ma'na ri hnequi mahotho que yá hoga he ra ndạ Salomó masque mri hñe mahotho'ạ.

28 'Bʉ Ajuạ heta ya ndạpo nú'ʉ 'ba ja ra mbonthi da ndømbya, ne rixudi dra c'ʉ'tsi ne dra ts'ạt'i, xi nu'ahʉ, ¿hanja hinguí camfrihʉ gue Ajuạ ma'na da he't'ahʉ que gue'ʉ?

29 Hangue odi oda ri mfenihʉ nú'ạ te gui tsihʉ ne nú'ạ te gui hyehʉ, ne odi tu ri mʉihʉ nú'ạ te ri 'bɛ'a'ihʉ.

30 Ngue'ạ gatho nú'ʉ ya jạ'i hingui camfri, nzạntho oda yá mfeni nú'ạ te da zi ne te da hye, ne tu yá mʉi'ʉ 'bʉ te 'bɛpabi. Pe ri Dadahʉ nú'ạ bí 'bʉ mahets'i, nu'ạ́ pạdi xá hño te gatho ø't'ahʉ ra 'bɛdi.

31 Nu'ahʉ, nu'ạ gui 'yøthʉ, 'mɛt'o hyoñhʉ hanja da za gui 'bʉhʉ xá hño ja rá hmanda Ajuạ, y nu'ạ́ da 'ra'ahʉ gatho nú'ạ te gui hyoñhʉ.

Pɛ'tsa ri hñohн nuni mahets'i
(Mt. 6:19-21)

32 Ma zi t'нca taxo dɛti'ihн, oguí tsuhн nú'ạ te da 'bɛ'a'ihн, ngue'ạ Ajuạ ri Dadahн go gue'ạ rá paha pa gui 'bнhн ja rá hmanda'ạ, ne nu'ạ́ ma da su'a'ihн.
33 Hangue pahн gatho nú'ạ guí pɛ'tshн, ne hye-cuabihн ya hyoya, njabн gui øt'a ri 'mɛ'tsihн nuni mahets'i nú'ạ hinhya'mн da thegue nixi da ts'oqui, ne nuni hinda za da yнt'a ya be pa da bep'ahн, nixi ya zu'ue hinda zip'ahн nú'ạ xcá pɛ'tshн.
34 Ngue'ạ habн ja ri 'mɛ'tsihн, ja guehni oda ri mfenihн.

Hñocjн ne ndø'mhн ngu 'raya hoga 'bɛgo

35-36 Hñocjн ne ndø'mhн. Njahн ngu 'raya hoga 'bɛgo di zø yá ñot'i ne tø'ma yá hmu sta menga ja 'nara ngo dega nthạti, ha nu sta gant'a ra gosthi, nu'ṵ́ 'bestho da xocuabi.
37 Ma da johya ndunthi nú'н ya 'bɛgo di nuhu sta zø yá hmu. Nugui dí xi'ahн gue nura hmu'ạ da mø ra mexa ne da 'ñei da 'uini.
38 Masque 'bн da zøhø made ra xuui o ante da hyats'i, ma da johya ya 'bɛgo nú'н da ts'нdi di nuhu.
39 Nehe dí xi'ahн, 'bн 'nara jạ'i di pạhmạ ha'mн da zøhø ra be ja rá ngu, nu'bṵ́ nura jạ'i'ạ hinda 'ñạhạ, di su rá ngu pa hinda hyopabi ra be da yнt'i da bepi.
40 Hangue ne'a'ihн ndø'mihн, ngue'ạ nú'ạ ra pa nixi gri beñhн, gue'bн xcrí thạmfrihн ma dua yopa pengui Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.

Ra hoga 'bɛgo ne ra ts'o'bɛgo
(Mt. 24:45-51)

41 Nepн ra Pedro bi 'yambi ne bi 'ñena:

—Ma zi Hmu'i, xi nuna 'bede ja juadi gá mạ, ¿ha gue hønsɛ pa guecje, o pa gatho ya jạ'i?

42 Nepʉ ra zi Hmu Jesu bi 'ñena:

—Xi 'nara hmu de 'nara ngu, 'bʉ da bøni da ma, ¿to'o da zocuabi rá 'bɛfi pa da su ne pa da 'uimba gatho yá mɛfi? Da zocuabi 'nara hoga 'bɛgo nú'ạ pạ da su gatho, ¿ha ngue hạ?

43 Xi da johya nú'ạ ra 'bɛgo nu sta zø rá hmu di øt'a gatho ngu nú'ạ xqui zocuabi.

44 Majuạni dí xi'ahʉ, gue nú'ạ ra hmu ma da hñuxa nú'ạ ra hoga 'bɛgo pa da supa gatho nú'ạ di pɛ'tsa ja rá ngu.

45 Pe nu'bʉ nú'ạ ra 'bɛgo to'o bi ts'ogui pa da supa rá 'bɛfi rá hmu, da beni gue hi'me dua penga rá hmu, nepʉ nu'ạ́ da mʉdi da na'mbabi yá mi'bɛgoui ne ya 'bɛhñạ nú'ʉ ri 'mɛgo pa da 'uinga ya mɛfi, y nu'ạ́ go xi dri ñuni ne dri nti.

46 Ha nurá hmu da zøhø nú'ạ ra pa'ạ hindi tø'mi. Nu'bʉ́ nura 'bɛgo'ạ ma da castiga rá hmu ngu ma da ncastiga nú'ʉ ma'ra ya ts'o'bɛgo.

47 Nu'ạ ra 'bɛgo pạdi xá hño nú'ạ rá hne rá hmu, ne hinda 'yøt'e, nú'ạ́ xi dra castiga co ya mfɛi.

48 Pe nu'ạ ra 'bɛgo hindi pạdi xá hño tengu rá 'bɛfi rá hmu, ne hinda mɛfi xá hño, dra castiga pe hinga ndunthi ngu nú'ạ ma'na. Ngue'ạ nu'ạ tó'o da t'ɛnt'ua rá 'yɛ ndunthi ra 'bɛfi, go gue'ạ ma'na ma da thạ'mba nguɛnda. Ne nu'ạ tó'o da t'umbabi ndunthi pa da su, gue'ạ nehe ma da t'ambabi ndunthi.

Po rá ngue ra Jesu ma da hyegue ya jạ'i
(Mt. 10:34-36)

49 Nugui ngue'a̱ stuá ehe nuua ja ra ximhai, ma
da nja ya nt'ʉtsate ne ya hegue po rá nguecagui, ne
dí ne da njabʉ 'bestho.
50 Ne nugui pɛ'tsi ga thogui ndunthi ya ʉgui ne
ya ts'othogui, ne dí ne da njabʉ 'bestho.
51 Guí hu ri mʉihʉ gue ngue'a̱ stuá ehe hinda
ma da nja ra tuhni ja ra ximhai. Hina, ngue'a̱ por
guequi ma da nja ya hegue ne ya tuhni.
52 Desde núbya pa dí 'ñepʉ, 'bʉ 'nara 'mʉi di
'bʉi cʉt'a dya mengu, nu'ʉ́ ma da ntunsɛ ne da
hyegue po rá nguequi; 'bʉ di 'bʉi hñu nú'ʉ hingui
camfrigui, da ʉtsa nú'ʉ má yoho camfrigui, ha
nu'bʉ di 'bʉ yoho nú'ʉ hingui camfrigui, da ʉtsa
nú'ʉ má hñu.
53 Ya dada da ʉtsa yá t'ʉ, ha nuya t'ʉ da ʉtsa yá
dada. Ya na̱na̱ da ʉtsa yá t'ixu, ha nuya t'ixu da
ʉtsa yá na̱na̱. Nuya suegra da ʉtsa yá ts'ihuɛ, ha
nuya ts'ihuɛ da ʉtsa yá suegra.

Ya nt'udi de te bra 'ñehe
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

54 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi ya ja̱'i:

—Ora gui hyanthʉ da njʉxa ya guui lado
yʉhyadi, 'bestho guí eñhʉ gue ma da 'ua̱i, y
maju̱ani da 'ua̱i.
55 Ora da mʉdi ya panthi, guí eñhʉ gue ya ma da
zø ra pahyadi, y maju̱ani ya ma da njabʉ.
56 ¡'Nagyá yohmihʉ! 'Bestho guí huxhʉ nguɛnda
nú'a̱ ma da nja ngue'a̱ guí hanthʉ nú'a̱ ri hnequi ja
ra ximhai ne mahets'i, pe ¿hanja hingo guí huxhʉ
nguɛnda de nú'ʉ ya nt'udi ri hnequibya pa gui
pa̱hma̱hʉ to'ogui?

Cohʉ 'nara cohi co ri ncontrahʉ
(Mt. 5:25-26)

57 ¿Hanja hinguí beñhʉ de sɛhɛ'ihʉ nda'a̱ xá hño gui 'øthʉ y nda'a̱ hina?
58 Nu'bʉ 'na to'o da zix'a'i pa ja ra ts'ʉtbi, nu xcrí 'yohʉ ja ra 'ñu, 'ramanu gui cohui 'nara cohi de grí yosɛhʉ, pa njabʉ ya hinda zix'a'i ja ra nzaya, ngue'a̱ nu'bʉ gui tsøñhʉ ja ra nzaya, nu'á̱ da 'bɛpa ra polecia da zix'a'i, ha nú'a̱ ra polecia ma da go'a fadi.
59 Y de guehni hingui øni asta hingui jut'i gatho nú'a̱ gri tu.

13

Mahyoni gui ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ

1 De nuya pa'ʉ bi zønga 'raya ja̱'i habʉ mi 'bʉ ra Jesu pa bi xipabi gue ra Pilato xqui hyo 'raya me Galilea. Nú'ʉ ya me Galilea xqui zønga Jerusale pa da hyo 'raya mbo'ni dega hña̱'ti pa Aju̱a̱, nepʉ nura Pilato bi manda da tho'ʉ, y nuyá ji'ʉ bi ntha̱nts'ui yá ji ya mbo'ni.
2 Y nura Jesu bi 'ñembabi:
—¿Ha guí hu ri mʉihʉ bi t'ø'tuabi njabʉ nú'ʉ ya ja̱'i ngue'a̱ ma'na myá 'øt'ats'oqui que ma'ra ya me Galilea?
3 Hina. Pe nu'bʉ nú'ahʉ nehe hingui ñobri de ri ts'oquihʉ, ne'ahʉ ma gui 'mɛdihʉ nehe ngu bi 'mɛdi'ʉ.
4 Xi nú'ʉ 'rɛt'amahña̱to ya ja̱'i bi zɛ'ma ra torre de Siloé, ¿ha guí hu ri mʉihʉ gue ma'na myá 'øt'ats'oqui'ʉ que gatho ma'ra ya me Jerusale?
5 Hina, pe nu'bʉ hingui ñobrihʉ de ri ts'oquihʉ, gatho ma gui 'mɛdihʉ nehe ngu bi 'mɛdi'ʉ.

Ra 'bede de 'nara 'bai gá igo nú'ạ himbi nøgue yá fruta

6 Y ra Jesu bi xipa 'nara 'bede ya jạ'i ne bi
'ñembabi:
—'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa 'na 'bai ra igo ja rá
uạ'obxi, y 'nara pa bi ma bá c'ạ'tsi ua di tøgue yá
fruta, pe hinte bi zʉdi.
7 Nepʉ nú'ạ ra me uạ'obxi bi 'ñembabi nú'ạ rá
mɛfi mi mpɛ ja ra uạ'obxi: "Dí ne gui tsɛca nuna ra
'bai gá igo, ngue'ạ ya hñu njɛya stá ehe dí handi ua
di tøgue yá fruta, pe hinte stá tsʉdi. Hangue ¿pa te
hønsɛ xa hñạnga ndunthi ra hai habʉ 'bai, ne hinte
ri uni?"
8 Nepʉ bi 'ñenga nú'ạ ra mɛfi dega uạ'obxi: "Pøde
hina, hinga tsɛcjʉ, ma ga fønba ra hai ne ga ʉ'ti.
9 Xạmạ njabʉ da unga yá fruta, pe nu'bʉ hinda
uni, nu'bʉ́ hạ, ga tsɛcjʉ."

'Nara pa dega tsaya ra Jesu bi 'yøthe 'nara 'bɛhñạ mrá nc'ostha

10 Nepʉ 'nara pa dega tsaya ra Jesu mi 'bʉ ja 'nara
nijạ mi xahna ya jạ'i.
11 Ne mi 'bʉhni 'nara zi 'bɛhñạ mi hñeni, ya
mi pɛ'tsa 'rɛt'amahñạto njɛya mi njabʉ. 'Nara
ts'ondạhi xqui japi da nc'ostha, nixi himi tsa da
juạnga rá ndo'yo ni 'na tʉi.
12 Nu mi hyandi ra Jesu bi zofo ne bi 'ñembabi:
—Nạná, nubyá ya xcá ñạni de ri hñeni.
13 Nepʉ nu'ạ́ bi hñuxa yá 'yɛ ja ra zi 'bɛhñạ, y nú'ạ
ra ora'ạ 'bestho bi za bi juạnga rá ndo'yo xá hño, ne
bi mʉdi bi xøcambeni Ajuạ.
14 Pe nura ndạ de ra nijạ bi bø rá cuɛ ngue'ạ
ra Jesu bi 'yøthe nú'ạ ra zi 'bɛhñạ ha mrá pa dega
tsaya ra pa'ạ, ne bi 'ñembabi ya jạ'i:

—Dí pɛ'tshʉ 'rato ma pa pa ga mpɛfihʉ. Y nú'ʉ ya pa'ʉ 'bʉ tsʉ'ahʉ ya hñeni, ua ehʉ pa da t'øthe'ihʉ. Oxqui ma go gui ehʉ nú'ʉ ya pa dega tsaya pa da t'øthe'ihʉ.

15 Nepʉ ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:

—'Nagyá yohmihʉ, ¿ha gue hinguí xo'thʉ ri ndạmfrihʉ o ri burruhʉ pa gui tsixhʉ da ntsithe masque ra pa dega tsaya?

16 Ha nuna zi 'bɛhñạ xqui 'ñehe desde yá jạ'i ndu ra Abrá, ha ra Satá xa japi xa hñeni ya øt'a 'rɛt'amahñạto njɛya, ¿ha gue hiní 'ñepabini da t'ɛmbabi nú'ạ pɛ'tsni masque ra pa dega tsaya?

17 Y nu mi mạnga njabʉ ra Jesu, gatho nuyá ncontra mi 'bʉhni bi mɛ'tsa yá tsa de nú'ạ bi mạñ'ạ. Pe nu ma'ra ya jạ'i mri xøcambeni Ajuạ nu mi hyanda ya dạnga t'øt'e mi øt'a ra Jesu.

Ra 'bede de ra nda dega mostasa
(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

18 Nehe bi 'ñena ra Jesu:

—Ma ga xi'ahʉ 'nara 'bede ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajuạ.

19 Nu'ạ́ nja ngu 'nara zi nda dega mostasa nú'ạ da mot'a 'nara 'ñøhø ja rá huạhi. Y nu'ạ́ da nte xi dra dạngui ngu 'nara 'bai gá za, y asta ja da hyocni yá 'bafi ya ts'ints'ʉ.

Ra 'bede de ra nzoi
(Mt. 13:33)

20 Nehe bi 'ñena ra Jesu:

—Ma ga xi'ahʉ ma'na ra 'bede ri nhyɛcuaui rá hmanda Ajuạ.

21 Nurá hmanda Ajuạ ri nhyɛhui ra nzoi nú'ạ bi mant'a 'nara 'bɛhñạ co ngu 'nate kilo ra arina pa da

hyoca ya thuhme. Bi mant'i xá hño asta xi bi ntsini gatho ja ra arina, masque mi 'na zi tʉi ra nzoi.

Ra ts'i'ma gosthi
(Mt. 7:13-14, 21-23)

22 Ha nura Jesu bi sigui rá 'ñu pa rí ma Jerusale. Bi thogui ja 'raya dạnga hnini ne ya t'ʉca hnini pa mi xahna ya jạ'i.

23 Y 'nara jạ'i bi 'yambabi ne bi 'ñembi:

—Ndada, ¿ha gue 'na tʉi ya jạ'i nú'ʉ ma da mpøhø?

Ha nu'ạ́ bi 'ñembabi:

24 —'Yøt'a ra ts'ɛdi gui cʉt'a ja ra ts'i'ma gosthi nú'ạ rí ma pa ja ra te pa nzạntho. Nugui dí xi'a'i, gue ndunthi di nehmạ da yʉt'ini, pe ya hinda za.

25 Nja ngu de stí got'a ra gosthi nú'ạ to'o rá mɛti 'nara ngu, njabʉ nu'ahʉ 'mɛfa ja gri ganthmạhʉ ne gri eñhʉ: "Ma zi Hmu'ihe, xogahe ra gosthi." Pe nu'ạ́ ma da dạdi ne ma da 'ñeñ'ahʉ: "Hindí pạ'a'ihʉ, nixi dí pạdi habʉ gyá menguhʉ."

26 Nepʉ nu'ahʉ ma gui 'ñembabihʉ: "¿Hanja hinguí pạcje? gue ndrí ñuñhʉ ne ndrí ntsithehʉ, ne ja ma hninihe go gue'i gá 'ñutcahe ri noya."

27 Pe nu'ạ́ ma da 'ñeñ'ahʉ: "Dí xi'ahʉ gue hindí pạ'a'ihʉ, nixi dí pạdi habʉ xqui 'ñehʉ. Rí maha de guecua, gatho nú'ahʉ gyá 'yøt'ats'oquihʉ."

28 Y ra ora'ạ ja guehni ma gui nzonihʉ ne ma xi da du ri mʉihʉ ndunthi nu xcrí hyanthʉ ndu ri mʉdi xitahʉ ra Abrá, ne ra Isaac, ne ra Cobo, ne gatho yá 'mɛhni Ajuạ di 'bʉhni habʉ bí manda Ajuạ, y nu'ahʉ hinda ma da tho'ahʉ gui cʉthʉ, ma gui cohihʉ thi.

29 Ne ma dua ehe ya ja̱'i de habʉraza maxøgue de
ra ximhai, desde bøxhyadi asta yʉhyadi, ne desde
mahuifi asta mac'angui, y ma da yʉt'i'ʉ nuni habʉ
bí manda Ajua̱ ne ma dí hñudini'ʉ ja ra mexa pa da
ñuni.
30 Y nura pa'a̱ nu'ʉ tó'o ya da̱nguibya, ma da
notsi'ʉ, ha nu'ʉ tó'o ya notsibya, ma da nda̱ngui'ʉ.

Ra Jesu bi du rá mʉi po ya me Jerusale (Mt. 23:37-39)

31 Y ja nú'a̱ ra pa'a̱ bi zø 'raya fariseo há mi 'bʉ
ra Jesu ne bi 'ñembabi'a̱:

—Rí ma de guecua, ngue'a̱ nura nda̱ Erode ɛc'a'i
da hyo'i.

32 Y nura Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Rí maha bá xiphʉ nú'a̱ ra c'uamba ja̱'i'a̱ gue
nugui nubya ne rixudi ma ga sigui ga ɛnga ya
ts'onda̱hi ne ga øthe ya da'thi asta hinga juata ma
'bɛfi.
33 Ne nu xcrá juata ma 'bɛfi de guecua ga jʉ ma
'ñu ga ma pa Jerusale, ngue'a̱ ja guehni nza̱ntho xa
thopa yá 'mɛhni Ajua̱, hangue ja grá mani nehe.

34 ¡Nú'ahʉ gyá menguhʉ Jerusale, go gue'ahʉ guí
c'anhʉ co ya do gatho nuya 'mɛhni xuá pɛhn'ahʉ
Ajua̱ y asta guí hohʉ! ¡Hangu ya 'mi'qui dá ne ga
munts'ahma̱ gatho ri ba̱tsihʉ, dá nja ngu 'nara zi
øni munts'a yá ba̱tsi pa da huits'i ja yá hua, pe
nu'ahʉ hinhya'mʉ gá ne gá 'yødehʉ!
35 Pe desde nubya Ajua̱ ma da hyɛc'asɛhʉ ri
nija̱hʉ. Ne dí xi'ahʉ gue ya hingui yopi gui
hyandgaguihʉ asta hinda zø nú'a̱ ra pa gui 'ñeñhʉ:
“Xi nja̱pi nuni to'o xuá mɛhna Ajua̱ ma Hmuhʉ.”

14

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara 'ñøhø nú'ạ mi neni

1 'Nara pa dega tsaya bi ma ra Jesu da ñunga ja rá
ngu 'nara ndạ gá fariseo, ha nu ma'ra ya fariseo
mi sutho de nú'ạ mi øt'e.
2 Ne ja guehni mi 'bʉhni 'nara 'ñøhø xi mi neni'ạ.
3 Nepʉ nura Jesu bi 'yambabi ya fariseo ne ya
xahnate de ra ley ne bi 'ñembabi:
—¿Te mạnga ja ra ley, ha gue da za da t'øthe 'nara
da'thi ja ra pa dega tsaya, o hina?
4 Pe nu'ʉ́ ni 'nara noya himbi dạdi, bi hmetho.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi hñuxa rá 'yɛ ja nú'ạ ra 'ñøhø mi
neni, ne bi 'yøthe ne bi mɛhni da ma.
5 Nepʉ bi 'ñembabi ya fariseo:
—¿To'o 'na de gue'ahʉ 'bʉ da zo 'nari burruhʉ o
'nari ndạmfrihʉ ja 'nara poso, nepʉ hingui hñạihʉ
ngue'ạ ra pa dega tsaya?
6 Y nu'ʉ́ himbi za te bi dạdi.

Ya mʉdi hudi ja 'nara ngo dega nthạti

7 Ha ra Jesu bi hyandi mi tsøhø nú'ʉ xqui ts'ohni
ja ra hñuni ne mi huahni'ʉ ya mʉdi hudi pa da
hñudi ja ra mexa, nu'bʉ́ nu'ạ́ bi umbabi'ʉ 'nara
ts'ofo ne bi 'ñembabi:
8 —Nu'bʉ dra ts'ohn'a'i ja 'nara ngo dega nthạti,
oguí hudi 'bestho ja ya mʉdi hudi, xi'bʉ da zøhø
ma'na nú'ạ xa ts'ohni ne ma'na dri ts'apa mfeni
que gue'i.
9 Nepʉ nú'ạ to'o xa zohn'a'i da 'ñeñ'a'i:
“Tsocuabʉ ra hudi nuni ma'na.” Y nú'ạ ra ora'ạ
'nara 'bɛtsa pa gue'i, y gui 'bai ua hudi asta ja ra
ñạni.

10 Nu'a̱ mahyoni gui 'yøt'e nu'bʉ dra ts'ohn'a'i
ja 'nara hñuni, hñudi asta ja ra ña̱ni, pa nu sta
hyant'a'i nú'a̱ to'o xa zohn'a'i da 'ñeñ'a'i: "¿Hanja
asta ja guí hucua? Thogui rí ma nuni asta ja ya
mʉdi hudi." Y njabʉ ha̱, da hyanda nú'ʉ ma'ra di
huhni ja ra mexa gue xi ts'ap'a mfeni nehe'i.
11 Nugui dí xi'ahʉ, nu'a̱ tó'o ri 'ñexasɛ de rá mfeni
ma da 'bɛ rá tsa, pe nu'a̱ tó'o hini 'ñexasɛ, da t'e'tsua
rá nsu.
12 Y bi 'ñembabi ra Jesu nú'a̱ to'o xqui zohni:
—Nu'bʉ gui beni gui unga 'nara hñuni o 'nara
nt'oxi nuua ja ri ngu, oxqui zohni høns ɛ ri amigo,
nixi ri cu, nixi høns ɛ nú'ʉ te ri njaui, nixi nú'ʉ ri
'nangu ja te pɛ'tsi, ngue'a̱ nu'ʉ́ 'nara pa da zohn'a'i
nehe, y njabʉ da co'ts'a'i ngu nú'a̱ xcá 'yø'tuabi.
13 Nu'a̱ gui 'yøt'e, ora guí øt'ango, zohna ya zi
hyoya, ne nú'ʉ ya zi da'thi xa nza yá ndo'yo hingui
tsa da 'ña̱ni, ne ya zi doua, ne ya zi goda.
14 Nú'ʉ ya zi ja̱'i'ʉ hinda ma da co'ts'a'i de nú'a̱
gui 'yø'tuabi'ʉ, pe 'mɛfa de rá ñoho ra 'mʉi nu xcrí
yopa nte con gatho nú'ʉ ma'ra to'o xa 'yøt'e xá hño,
ma gui hña̱nga ri tha̱ha̱ co ndunthi ra johya.

Ra 'bede de 'nara 'ñøhø bi 'ñøt'ango

15 Y nu mi 'yøde njabʉ nú'ʉ ya ja̱'i mi huhni ja ra
mexa, 'na de gue'ʉ bi 'ñembabi ra Jesu:
—Tengu da johya nú'a̱ to'o ma da hñudi da ñuni
de guehni habʉ bí manda Aju̱a̱.
16 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:
—'Nara pa 'nara 'ñøhø bi 'ñøt'ango ne bi mɛhna
yá 'bɛgo pa da zohna ya ja̱'i.
17 Nepʉ nu mi zø ra ora pa ra nt'oxi, bi mɛnpa
ra noya co 'nara 'bɛgo pa bá embabi gatho nú'ʉ

xqui mbitabi: “Ya maha 'nạ, ya bí jabʉ ra mexa xa nthoqui pa gue'ahʉ.”

18 Pe gatho nú'ʉ xqui mbitabi bi mʉdi bi 'ya ra pumbate ngue'ạ bi 'ñotho yá luga. Nu'ạ rá mʉdi bi sipi bi 'ñena: “Gui pungui, pøde hinda za ga ma. Ja núbya dá juadi dá tanga 'nara hai, y mahyoni ga ma ga c'ạ'tsi.”

19 Ha nu ma'na bi 'ñena: “Stá tanga cʉt'a nt'ɛi ya ndạmfri, y dí adi gui pungui, hinda za ga ma, ngue'ạ mahyoni ma ga nu ua da mpɛfi xá hño.”

20 Ha nu ma'na bi 'ñena: “Ja núbya dá juadi dá nthạti, otho ma luga ga ma.”

21 Ha nu mi menga nú'ạ ra 'bɛgo ja rá hmu, bi xipabi te gá dạdi cada 'na nú'ʉ xqui mbitabi. Nu'bʉ́ nura hmu xi bi bø rá cuɛ ne bi 'ñembabi rá 'bɛgo: “Rí ma ja ra tai ne ja ya 'ñu de ra hnini ua tsincaua gatho nú'ʉ gui tsʉpʉ, gatho ya zi hyoya ne nú'ʉ xa nza yá ndo'yo ne hingui tsa da 'ñạni, ne ya doua, ne ya goda, pa ga ñu'me'ʉ.”

22 Ne ya 'mɛfa nura 'bɛgo bi 'ñembabi rá hmu: “Ya stá øt'a nú'ạ gá xicagui, pe ponguitho ya hudi de ja ra mexa.”

23 Nepʉ nura hmu bi 'ñembabi rá 'bɛgo: “Nubyá rí ma ja ya dạ'ñu ne ya t'ʉca 'ñu nú'ʉ 'ranga ja ya mbonthi, y gui ja güi tsi gatho nú'ʉ gui tsʉdi pa da ñuxa nuya hudi ponguitho ja ma mexa.

24 Ngue'ạ nugui dí mạ gue nú'ʉ dá mbitabi ra mʉdi, ni 'na de gue'ʉ hinda ñuni con guequi.”

Nú'ʉ to'o da za da dɛna ra Jesu

25 Ndunthi ya jạ'i mri dɛna ra Jesu, y nu'ạ́ bi mpʉnts'i ne bi 'ñembabi'ʉ:

26 —Nu'ą tó'o ne dua nxadi, mahyoni ma'na da
mądigui que rá dada, ne rá nąną, ne rá 'bɛhñą, ne
yá bątsi, ne yá cu, ne rá tesɛ; pe nu'bʉ hina, hinda
za.
27 Ha nu'ą tó'o hinda 'ñɛi da dɛngagui masque da
'bɛdi gatho, hinda za ga øt'e ma nxadi'ą.
28 Xi'bʉ 'nara ją'i da beni da hyoca 'nara dąnga
ngu, ¿ha gue hinda beni 'mɛt'o te gatho mahyoni
pa da uadi da hyoqui?
29 Pe nu'bʉ hinda beni 'mɛt'o, ne 'bʉ hønsɛ bi
fʉtua rá ua rá ngu, nepʉ ya hinda juati, y gatho
nú'ʉ to'o da hyandi ma da nthede de gue'ą,
30 ne da 'ñena: “Nuna 'ñøhøni hønsɛ bi mʉta rá
'bɛfi, ya himbi za bi juati.”
31 O xi'bʉ 'nara ndą beni da 'ñøt'atuhni co ma'na
rá mindąui nú'ą pɛ'tsa 'nate 'mo ya soldado, ¿ha
gue hinda beni 'mɛt'o ua da za da ntąte co nú'ʉ
'rɛt'a 'mo yá soldado?
32 Y nu'bʉ da beni 'mɛt'o gue hinda ntąte, da
mɛnpa ra noya ma'na rá mindąui nú'ą bra 'ñe
yabʉtho, gue ya hinda ntunhui.
33 Hangue nugui dí xi'ahʉ, toraza de gue'ahʉ
nu'bʉ hingui tsogui gatho nú'ą guí pɛ'tshʉ, hinda
za dua nxadi'ihʉ.

Rá ts'ɛdi ra u
(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

34 Nura u xá hño, pe nu'bʉ ya bi 'bɛ rá hño, ¿hanja
da za da yopa cʉqui?
35 Ya hingui ho nixi pa dra thąnts'a ja ra hai de ya
huąhi, nixi pa da t'ʉ'tua ja yá ua ya ndąpo, nixi pa
ni 'nara t'øt'e ya hinxá hño, hangue dra føtbʉ. Nu'ą
tó'o ja rá t'øde pa da 'yøde, dá 'yøde núna dí mą.

15

Ra 'bede de 'nara zi dɛti xqui 'mɛdi (Mt. 18:10-14)

1 Ndunthi ya 'ña̱tsa ngʉxboja̱ ne ndunthi ma'ra
ya ts'oja̱'i bi ma bá tsʉdi ra Jesu pa da 'yøde nú'a̱
mi ma̱ñ'a̱.
2 Hangue nuya fariseo ne ya xahnate de ra ley
mi ña̱ma'ñʉ de gue'a̱, ne mi ena:
—Nuni ra 'ñøhø nza̱ntho ña̱ui ya ts'oja̱'i ne ri
ñuni con gue'ʉ.
3 Nepʉ ra Jesu bi xipa 'nara 'bede, ne bi
'ñembabi'ʉ:
4 —Xi'bʉ 'na de gue'ahʉ 'bʉ gri pɛ'tshʉ 'na nthebe
ya dɛti pe 'bʉ gui 'bɛhʉ 'na de gue'ʉ, ¿ha gue hingue
gui tsohʉni nú'ʉ goho'rate ne 'rɛt'amagʉto pa gui
maha ja ra mbonthi pa gua hoñhʉ nú'a̱ xcá 'bɛdihʉ
asta hingui tsʉhʉ?
5 Y nu xqui tsʉdihʉ'a̱ gui 'yɛnts'a ja ri xi'nxihʉ co
ra johya ne gui tuxhʉ.
6 Nepʉ gui zoñhʉ gatho ri amigohʉ ne ri
'nanguhʉ ne gui 'ñembabihʉ: "Ma ga johyahʉ,
ngue'a̱ ya stá tsʉdi nú'a̱ ma dɛti stí 'bɛhma̱ha̱."
7 Hangue dí xi'ahʉ, njabʉtho nehe 'bʉ 'nara
'øøt'ats'oqui da ñobri, da nja ra johya mahets'i, que
nú'ʉ goho'rate ne 'rɛt'amagʉto ya ja̱'i beni gue 'bʉi
xá hño ne hu yá mʉi gue hinga mahyoni da ñobri.

Ra 'bede de 'nara boja̱ xqui 'mɛdi

8 O ne 'nara 'bɛhña̱ pɛ'tsa 'rɛt'a ya boja̱ ne da 'bɛdi
'na, da tsø ra ñot'i ne da mpaxi 'ramats'ʉ pa da
hyoni asta hinda zʉdi.

9 Ha nu sta zʉdi'ạ, da zohna gatho yá mpạdi ne
yá 'nangu ne da 'ñembabi: “Ma ga johyahʉ, ngue'ạ
ya stá tsʉdi nú'ạ ra bojạ stí 'bɛhmạhạ.”
10 Hangue nugui dí xi'ahʉ, njabʉtho nehe 'bʉ
'nara 'yøt'ats'oqui da ñobri, nu'bʉ́ yá ɛnxɛ Ajuạ bí
øt'ango nuni mahets'i.

Ra 'bede de ra nanat'ʉ

11 Ra Jesu bi 'ñena nehe:

—'Nara 'ñøhø mi pɛ'tsa yoho yá t'ʉ,
12 nepʉ nú'ạ mbạtsi bi 'ñembabi rá dada: “Papá,
dí ne gui 'racagui nú'ạ rí 'ñepcagui de nú'ạ guí
pɛ'tsi.” Nu'bʉ́ nura dada bi mʉdi bi hecuabi yá hño,
ne bi umbabi yá t'ʉ.
13 Nepʉ de ya xqui thogui 'raya pa, nú'ạ ra t'ʉ
mbạtsi bi munts'a gatho nú'ạ xqui t'umbabi ne bi
hñạts'i, ne bi bøni de guehni, bi gʉ rá 'ñu bi ma pa
ma'na ra hai yabʉ habʉ bá tegue gatho rá bojạ ja
'nara 'mʉi xi xmá nts'o.
14 Pe nu mi degue gatho nú'ạ mi hạ, bi nja 'nara
dạnga thuhu ja nú'ạ ra hai'ạ, ne nu'ạ́ bi mʉdi bi
sufri co ra thuhu.
15 Nepʉ de guehni bi ma bá apa ra 'bɛfi 'nara
'ñøhø de nú'ạ ra hai'ạ. Y nura 'ñøhø'ạ bi umbabi
ra 'bɛfi ne bi mɛhni da supa yá ts'ʉdi.
16 Y ra ora mi ñunga ya ts'ʉdi, nú'ạ́ mi nehmạ da
zi nú'ạ mi tsi'ʉ, ngue'ạ xi mi tsʉ ra thuhu, pe hinto
mi huequi pa da t'umbi te da zi.
17 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi beni rá ngu ne bi 'ñena: “Hangu
ya mɛfi pɛ'tsa ma dada ja rá ngu, ne bí ja ndunthi
te da ts'i, asta pongui. Y nugui, go dí 'youa ya ga tu
ra thuhu.

18 Ma ga yopa penga ja rá ngu ma dada, ne ga
embabi: Papá, stá øt'a 'nara ts'oqui ja rá thandi
Ajuạ ne ja ri thandigue.
19 Ya hiní 'ñepcagui gui 'ñengagui ri t'ʉgui.
'Yøtc'agui ngu 'nadrá 'bɛgotho de gue'i; ga embabi
njabʉ."
20 Nepʉ nu'ạ́ bi gʉ rá 'ñu ne bi menga pa ja rá ngu
rá dada.
Pe ante da zøni, rá dada bi hyandi ne bi huequi,
ne bi nest'ihi bá tsʉdi, y ngu bi nthɛui, bi hyʉfi ne
bi zʉ'tsi.
21 Nepʉ nura t'ʉ bi 'ñembabi: "Papá, stá øt'a 'nara
ts'oqui ja rá thandi Ajuạ ne ja ri thandigue. Ya hiní
'ñepcagui gui 'ñengagui ri t'ʉgui."
22 Pe nura dada bi 'ñembabi yá 'bɛgo: "Bá
hạhʉ 'raya he nú'ʉ ma'na strá hño ne hyethʉ, ne
hñu'tsuahʉ 'nara mfo'yɛ, ne ti'tuahʉ.
23 Ne bá tsihʉ nú'ạ ra nocandạmfri ga hohʉ ne
ga tsihʉ. ¡Ma ga øthʉ 'nara ngo dega johya!
24 Ngue'ạ nuna ma t'ʉ ndí hu ma mʉi gue ya xqui
duhmạ, pe hina, y nubyá dí ja ra uɛnda gue ya xa
yopa nte. Stí 'bɛdi, pe nubyá ya dá yopa handi." Y
nu'ʉ́ bi mʉdi bi 'ñøt'ango.
25 Hinga ya'ạ bi zøhø nú'ạ ra t'ʉ madạ, mbi 'yo ja
ra 'bɛfi. Pe nu mi zøhø guetbʉ ja rá ngu, bi 'yøde mi
ja ya 'bɛ'mda ne ya hnei.
26 Nepʉ nu'ạ́ bi ma'ta 'na de nuya 'bɛgo pa bi
'yambabi te mi ja.
27 Nepʉ nura 'bɛgo bi 'ñembabi: "Ri cu xa zøhø y
nuri dada bi manda bi tho ra nocandạmfri ngue'ạ
bi zøhø te rá 'ñentho ha hinte xqui ja."
28 Pe nú'ạ ra cu madạ xi bi bø rá cuɛ ne himi ne
da yʉt'i. Ha nurá dada bi bøni bi bạntebi pa da

yʉt'i.

29 Ha nu'ą̱ bi 'ñembabi rá dada: “Papá, guí pą̱sɛ hangu ya jɛya stá 'bʉhui ne dí pɛp'a'i, ha hin-hya'mʉ stá nts'o'yøde de gue'i. Pe ni 'na'qui hinxcá 'raca mą̱di 'nara zi t'ą̱xi pa ga tsi'be ma amigo.

30 Pe nubyá, nú'ą̱ ri t'ʉ xa zøhø, xua dec'a'i ri boją̱ co ya ts'o'bɛhñą̱, nu'ą́ hą̱, go asta gá hyopabi ra nocandą̱mfri.”

31 Nepʉ nurá dada bi 'ñembabi: “Ma zi t'ʉ'i, nu'í nzą̱ntho guí 'bʉi con guequi, y gatho nú'ą̱ dí pɛ'tsi, ri mɛti nehe.

32 Pe nubyá, mahyoni ga johyahʉ ne ga øthʉ 'nara ngo, ngue'ą̱ ri cu ndí hu ma mʉi gue ya xqui duhmą̱, pe nubyá pa guequi dí ja ra uɛnda gue ya xa yopa nte. Y stí 'bɛhmą̱hʉ, pe nubyá ya dá yopa hanthʉ.”

16

Ra 'bede de 'nara 'bɛtri mi jʉ ndunthi ra boją̱

1 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xi mrá rico ne mi 'bʉi 'nará 'bɛtri. Y ra hmu xqui sipabi gue nú'ą̱ ra 'bɛtri mi jʉmpa ndunthi rá boją̱.

2 Nu'bʉ́ nura hmu bi zohna nú'ą̱ ra 'bɛtri ne bi 'ñembabi: “Xa sicagui 'raya noya de gue'i. Hangue dí ne gui dacagui ra uɛnda de ri 'bɛfi, ngue'ą̱ ya hindí ne gui sigui gui pɛpcagui.”

3 Nepʉ nú'ą̱ ra 'bɛtri bi bensɛ ja rá mfeni, ne mi ena: “Xibya, ¿te ga øt'e? Ma hmu ma da hñą̱ga ra 'bɛfi, ha otho ma ts'ɛdi pa ga pɛ ya hai, y ri 'raca ra 'bɛtsa 'bʉ ga mpɛti.

4 A, nubyá hą̱, ya dá beni te ma ga øt'e. Ma ga honga ra modo pa da mą̱cagui nú'ʉ to'o tupabi ma

hmu, pa da 'raca nsɛqui ja yá ngu nura pa'ạ da thạgagui ra 'bɛfi de guecua."
5 Nepʉ nu'ạ́ bi zohna 'rama'na nú'ʉ to'o mi tu-
pabi rá hmu. Nu'ạ ra mʉdi bi 'yambabi ne bi
'ñembabi: "¿Hangu guí tupabi ma hmu?"
6 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi dạtuabi bi 'ñena: "Dí tupabi 'na
nthebe barri ra aceite." Ha nura 'bɛtri bi 'ñembabi:
"Jaua ra hɛ'mi habʉ huts'i hangu guí tupa ma hmu,
y dạma hyoqui ma'na habʉ di mạ gue hønsɛ nde
nthebe barritho gui tu."
7 Nepʉ nu'ạ ma'na bi 'ñembabi: "Xi'a'i, ¿hangu guí
tugue?" Nu'ạ́ bi 'ñena: "'Na nthebe huada ra trigo."
Nepʉ nú'ạ ra 'bɛtri bi 'ñembabi: "Nehe jaua ra hɛ'mi
habʉ huts'i hangu guí tupa ma hmu. Hyoca ma'na
habʉ di mạ gue hønsɛ goho'rate gui tu."
8 Nepʉ nura hmu bi 'ñe'tsua rá nsu nú'ạ ra
ts'o'bɛtri ngue'ạ bi dạma nti rá mfeni pa bi gohi xá
hño co nú'ʉ to'o mi tu ya thai. Hangue njabʉ nuya
meximhai xi ya nimfeni pa da gohi xá hño co yá
mimeximhaiui, pe nú'ʉ xa gamfri Ajuạ hingui øt'e
njabʉ.
9 Pe nugui, nu'ạ dí xi'ahʉ, masque ra bojạ da
za da hyat'a 'na, pe nehe co nú'ạ ra bojạ'ạ ogyá
mit'ihʉ, faxhʉ nú'ʉ ja te ø'tua ra 'bɛdi, pa njabʉ
gui ntsixhʉ'ʉ, pa nu sta uadi ri tehʉ de guecua ja
ra ximhai ne sta uadi da thogui ra bojạ, nu'bʉ́ ma
da t'a'ahʉ 'nara hoga 'ñehe nu xcrí tsøñhʉ mahets'i
habʉ bí ja ya hoga 'mʉi pa nzạntho.
10 Nu'ạ tó'o hingui køni masque 'na tʉi ra bojạ
xa t'umbi da su, nehe hinda køni 'bʉ da t'umba
ndunthi ra bojạ pa da su. Nu'ạ tó'o køni de nú'ạ
'na tʉi xa t'umbi pa da suhmạ, nehe da køni 'bʉ da
t'umba ndunthi pa da su.

11 Hangue nugui dí xi'ahʉ, 'bʉ gui cøñhʉ ya hño de nuua ja ra ximhai nú'ʉ xa t'a'ahʉ pa gui suhmạhʉ, ¿to'o da gamfri de gue'ahʉ pa da 'ra'ahʉ ya hño de mahets'i pa gui suhmạhʉ?

12 Nu'bʉ hingui pạhʉ gui suhʉ nú'ạ hingrí mɛtihʉ, ¿hanja da za da t'a'ahʉ nú'ạ rí 'ñep'a'ihʉ pa gui suhʉ?

13 Ni 'nara 'bɛgo hinda za da mɛpabi yoho ya hmu, ngue'ạ njabʉ da za da ʉtsa 'na, ne go da mạhui nú'ạ ma'na, o nzạntho go di pɛpabi 'na, y nu ma'na hina. Njabʉ nehe hingui tsa gui pɛpabihʉ Ajuạ ne da 'yoda ri mfenihʉ ra bojạ.

14 Ha nuya fariseo xi mi ho da mɛ'tsa ndunthi ra bojạ ne mi 'bʉhni mi huxa nt'øde'ʉ nú'ạ bi mạnga ra Jesu ne xi mi ɛnda yá thede'ʉ.

15 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Nu'ahʉ ri hnequi 'ñena 'na xi gyá hojạ'ihʉ, pe hønsɛ pa gui pønga ri hmihʉ ja yá thandi ri miqu'eihʉ, pe Ajuạ pạt'athohʉ ri mfenihʉ te rá 'bɛ'ạ guí beñhʉ, hangue 'bʉ guí ne gui pønga ri hmihʉ ja yá thandi ri miqu'eihʉ, hingui tsa gui pønga ri hmihʉ ja rá thandi Ajuạ.

Rá ley ra Moise ne ra hoga nt'øde de rá hmanda Ajuạ

16 Desde ante da zøhø ra Xuua Xi'tsate ya nguí pɛ'tsuahʉ rá ley ra Moise ne nú'ạ xqui mạnga ma'ra yá 'mɛhni Ajuạ. Y desde bi zøhø ra Xuua asta nubya xcá 'yøhʉ xa si'ahʉ ya noya dega hoga nt'øde de hanja go ri manda Ajuạ, y njabʉ ndunthi xa 'yøt'a ra ts'ɛdi da yʉt'i nu habʉ ri manda Ajuạ.

17 Masque mahets'i ne ra ximhai hingui hei pa
da uadi, pe ni 'nara noya nú'ạ xa t'ofo ja rá ley Ajuạ
hinda njabʉtho, pɛ'tsi da njabʉ ngu nú'ạ mạ.

Ra Jesu bi mạ de ra nxuni
(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

18 'Bʉ 'nara 'ñøhø da nxungüi rá 'bɛhñạ pa go da
nthạtui ma'na ra 'bɛhñạ, nú'ạ ra 'ñøhø'ạ ya bi 'yøt'a
'nara ts'oqui. Y nu'ạ tó'o da nthạti co 'nara 'bɛhñạ
xa nxungüi rá dạme, ne'ạ ya bi 'yøt'a 'nara ts'oqui.

Ra Jesu bi mạ de 'nara 'ñøhø ra rico ne ra Lasaro

19 Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xi mrá rico, ne xi mri
hñe xá hño co 'raya hoga dutu xi mahotho. Y mi
øt'ango hyastho ja rá ngu co ndunthi ra nthoqui.
20 Ne mi 'bʉi 'nara zi mɛti mrá thuhu ra Lasaro
xi mrá hyoya, xqui hñuhni ja rá gosthingu nú'ạ
ra rico. Ne mi tsʉ 'nara hñeni mi 'ya maxøgue rá
ndo'yo,
21 ne asta ya tsat'yo mi te'tsuabi habʉ mi 'ya. Y
nú'ạ ra zi 'ñøhø'ạ mi nehmạ xa zi nú'ạ mi tagui de
ja rá mexa nú'ạ ra rico.
22 'Nara pa bi du ra zi hyoya, y ya ɛnxɛ de
mahets'i bá ehe e bi zits'i pa bá 'bʉhui ra Abrá nuni
mahets'i. Nepʉ 'mɛfa bi du nehe nú'ạ ra rico, ne bi
t'agui.
23 Y de mi oni nú'ạ ra rico ja ra nidu xi mri sufri
ndunthi, nepʉ nu'ạ́ bi gʉxa yá da ne bi hyandi de
yabʉ ra Abrá ya mi 'bʉhuini ra Lasaro nehe.
24 Nepʉ nura rico bi ma'ti ne bi 'ñembabi: “Ma
dada'i Abrá, dá nja ri nthecate de guequi, bá pɛhna
ra Lasaro da pobo qué yá dedo co 'na zi tʉi ra
dehe pa e da pobo qué ma jạne, ngue'ạ xi dí sufri
ndunthi nuua ja ra tsibi.”

25 Ha nura Abrá bi 'ñembabi: “Amigo, beni gue
nu'i nú'bʉ nguí 'bʉi ja ra ximhai xi nguí 'bʉi xá
hño, ha nura Lasaro mi sufri ndunthi ra hñoya. Pe
nubyá nuní 'bʉi xá hño de guecua, ha nu'i go guí
sufribya núbʉ habʉ guí 'bʉi.
26 Ha nixi da za da mabʉ ra Lasaro, ngue'ą ja
'nara hñe madetho xi xá hñe. Hangue nu'ʉ 'bʉcua
hinda za dí mabʉ, ha nu'ʉ bí 'bʉpʉ, hinda za dí
'ñecua nehe.”
27 Nepʉ nú'ą ra rico bi 'ñena: “Ma dada'i Abrá,
nu'bʉ́ dí bąnte'i gui pɛhna ts'ʉ ra Lasaro ja rá ngu
ma dada
28 habʉ bí 'bʉi má cʉt'a ma cu, pa da zofo pa
hinda zøhø de guecua ja ra nidu, e da sufri ngu dí
sufriga.”
29 Pe nura Abrá bi 'ñembabi'ą: “Nu'ʉ́ ya bí pɛ'tsa
nú'ą bi 'yofo ra Moise ne nú'ą bi 'yofo ma'ra yá
'mɛhni Ajuą. ¡Go dá 'yøte'ʉ!”
30 Pe nura rico bi 'ñena: “Hąhą majuąni guí mą,
nú'i ma dada'i Abrá, pe nu'bʉ gui pɛhna 'na de nú'ʉ
xa du, nu'ʉ́ dí pądi da 'yøte ne da ñobri.”
31 Pe nura Abrá bi 'ñembabi: “'Bʉ hingo xa 'yøte
nú'ą bi mąnga ra Moise ne ma'ra yá 'mɛhni Ajuą,
nixi da ne da gamfri nú'ą da xipabi nú'ą di yopa
nte de ja ra du.”

17

Ra Jesu bi mą gue ga nsuhʉ pa hinga japhʉ da 'yøt'a ya ts'oqui ma'ra
(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

1 Ra Jesu bi 'ñembabi yá nxadi:

—Nzạntho da nja 'raya t'øt'e pa da japi da nts'oca ya jạ'i, pe ¡huecate nú'ạ ra jạ'i to'o da japi da 'yøt'a 'nara ts'oqui ma'na!

2 Ma'na xá hño nú'ạ ra jạ'i'ạ dra ts'ʉtuahmạ 'nara do strá hñʉ ja rá 'yʉga ne dra føta ja ra ndehe, pa te hønsɛ da japi da 'yøt'a ra ts'oqui ma'na rá miqu'eiui nú'ạ hinxa zɛditho rá jamfri.

3 Hangue nugui dí xi'ahʉ gui nsuhʉ. Nu'bʉ 'nari cuhʉ da 'yø't'ahʉ 'nara nts'o'mʉi, zofohʉ, hñạcuahʉ. Nu'bʉ da ñobri, pumbabihʉ.

4 Masque da 'yø't'ahʉ ra nts'o'mʉi yoto 'mi'qui de ra pa, ne 'bʉ da 'ñehe da 'ya'ahʉ ra pumbate cada ra 'mi'qui, pumbabihʉ.

Ra jamfri ngu 'nara zi nda dega mostasa

5 Ha nuyá apostol ra Jesu bi 'ñembabi:

—Xupca ma jamfrihe.

6 Nepʉ ra zi Hmu Jesu bi 'ñembabi:

—Nu'bʉ xi majuạni gri pɛ'tshʉ ra jamfri masque ngu 'nara zi nda dega mostasa rá ndạngui, nu'bʉ́ da za gui 'ñembabihʉ nuna dạnga 'bai gá za: “C'ʉts'i de habʉ guí 'bai ne rí ma gui nt'ʉt'a ja ra ndehe,” ha nura za'ạ da 'yø't'a'ihʉ co nú'ạ ri jamfrihʉ.

'Nara 'bɛgo rí 'ñepi da mɛpa rá hmu, hingo dra 'bɛpi

7 Ra Jesu bi 'ñembabi nehe'ʉ:

—'Bʉ 'nara jạ'i di 'bʉ 'nará 'bɛgo xqui menga 'bɛfi ja ra huạhi o ra 'ba'yo, ¿ha gue da t'embabi 'bestho: “Thogui hñudi gui ñuni”?

8 Hina. Nu'ạ́ da t'embabi: “'Mɛt'o gui hoca ra nt'oxi, ne hñoquigue pa gui 'raqui te ga tsi. Nepʉ 'mɛfa gui ñunigue nehe.”

9 ¿Ha guí beñhʉ da t'umba njamạdi ra 'bɛgo de
nú'ạ 'bɛpabi da 'yøt'e? Hina.
10 Njabʉ nehe nu xcrí juahʉ gui pɛphʉ rá 'bɛfi
Ajuạ xa 'bɛp'ahʉ, rí 'ñepi gui 'ñeñhʉ: "Hiní 'ñepcahe
gui 'yacje ra jamạdi ngue'ạ 'nadyá 'bɛgothohe ne
hønsɛ stá pɛhe nú'ạ mri 'ñepcaguihe ga pɛhe."

Ra Jesu bi 'yøthe 'rɛt'a ya 'ñøhø mi tsʉdi ra lepra

11 De guehni bi thogui ra Jesu bi sigui rá 'ñu pa
mri ma Jerusale, bi 'ranga madetho de yoho ya
hai, 'na rá thuhu Nsamaria, ha nu ma'na Galilea.
12 Y ya de mi ma da zønga ja 'nara zi hnini, bi bøni
pa bá tsʉdi'ạ 'rɛt'a ya 'ñøhø mi tsʉdi ra lepra nú'ạ
mi tsit'atho ra ngø, ne nu'ʉ́ bi gohi zi yabʉtho de
gue'ạ, ngue'ạ xuá nts'uni yá hñeni.
13 Nepʉ bi ma'ti'ʉ bi 'ñembi:
—Jesu, ma zi Xahnate'ihe, dá nja ri nthecate de
guecje.
14 Nepʉ nu mi hyanda ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Rí maha ua 'ñudihʉ ja ya macjạ.
Nepʉ nu'ʉ́ bi ma, ne de má 'ñu bi ñạni de yá
hñeni'ʉ.
15 Y 'na de gue'ʉ de mi za gue bi ñạni, bi mengui
mi xøcambeni Ajuạ co ya hmafi.
16 Ne bi ndandiñạhmu ja rá ua ra Jesu ne bi
mɛgui rá hmi asta ja ra hai pa bi umba njamạdi
ngue'ạ xqui 'yøthe'ạ. Y nú'ạ ra 'ñøhø'ạ mrá me
Nsamaria.
17 Y nura Jesu bi 'ñani ne bi 'ñena:
—¿Ha gue hingue mi 'rɛt'a bi ñạni? ¿Habʉ bi ma
nú'ʉ má gʉto?
18 ¿Ha gue hønsɛ núni hingrá me Israel bá pengui
ri xøcambeni Ajuạ?

19 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi nú'ą̱ ra 'ñøhø:
—'Bai rí ma, ya xcá ñą̱ni ngue'ą̱ xcá camfrigui.

Ra Jesu bi mą̱ de rá 'ñehe rá hmanda Ajuą̱ (Mt. 24:23-28, 36-41)

20 Nepʉ ya fariseo bi 'yambabi ra Jesu ha'mʉ mi ma da zøhø rá hmanda Ajuą̱ nuua ja ra ximhai. Nepʉ nu'ą́ bi dą̱di ne bi 'ñembabi:
—Nurá hmanda Ajuą̱ hinga 'nara t'øt'e pa da hnequi.
21 Nixi da za da t'eñ'ahʉ: “Xi jaua”, o “Bí jani”. Nurá hmanda Ajuą̱ ya xa zøhø ne ya 'bʉi con gue'ahʉ.
22 Nepʉ nu'ą́ bi 'ñembabi yá nxadi nehe:
—Ma da zøhø ra pa gui nehmą̱hʉ gui hyanthʉ da zøhø 'bestho nú'ą̱ ra dą̱nga pa, pa gui hyanthʉ da yopa 'ñehe pa da ndą̱ Nú'ą̱ To'o e bi Nją̱'i, pe hindi tat'atho ya pa pa gue'ą̱.
23 Ne ma da t'eñ'ahʉ: “Xi 'bʉcua”, o “Xi bí 'bʉhni”. Pe oxqui pahʉ ma gui c'ą̱'tshʉ, ne oxqui tɛnihʉ nú'ʉ to'o da xi'ahʉ njabʉ.
24 Ngue'ą̱ ngu guí hanthʉ 'nara huɛi nú'ą̱ masɛctho da yot'i maxøgue mahets'i, ma da njabʉ nehe nú'ą̱ ra pa'ą̱ stua yopa pengui Nú'ą̱ To'o e bi Nją̱'i.
25 Pe mahyoni 'mɛt'o da thogui ndunthi ya ts'othogui. Ne ma da ʉtsa gatho ya ją̱'i nú'ʉ 'bʉi de nuya pabya.
26 Ngu nú'ą̱ bi nja de nuya pa'ʉ de mi 'bʉi ra Noé, ma da njabʉ nehe nu stua yopa ehe Nú'ą̱ To'o e bi Nją̱'i.
27 Nu'ʉ́ mri ñuni, mi tsithe, ne mi øt'a nthą̱ti ngu xi yá nzą̱i, ne hinte mi jamasu'ʉ asta nura pa'ą̱ bi

yʉt'a ra Noé ja ra arca, ne mi dạmfri'ʉ bi ñuxa ra dehe maxøgue ra ximhai, y gatho ya jạ'i bi jạt'i.

28 Bi njabʉ nehe nuya pa'ʉ mi 'bʉ ra Lot. Ya jạ'i mi øt'e ngu xi myá nzại, mi ñuni mi tsithe, mi mpa ne mi ntai, mi mpot'i ne mi høngu.

29 Pe nu de mi bønga ra Lot de ra hnini Sodoma, bi 'uạ ya tsibi ne ra asufre, y bi du dega nzạt'i gatho ya jạ'i de nú'ạ ra hnini'ạ.

30 Ma da njabʉ nehe nú'ạ ra pa'ạ stua yopa pengui Nú'ạ To'o e bi Njạ'i.

31 De nura pa'ạ, 'bʉ 'na di 'ba ja ra patio de rá ngu, hinda yʉt'a mbo rá ngu pa da hñạts'i nú'ạ te di pɛ'tsi. Y nu'ạ tó'o di 'yo ja rá huạhi, ya hinda yopa menga ja rá ngu.

32 Benihʉ de hanja bi ndo'u rá 'bɛhñạ ra Lot ngue'ạ bi ñegui bi hyanda nú'ạ ra hnini bi zopʉ.

33 Nu'ạ tó'o ne da su rá te, da 'bɛdi, pe nu'ạ tó'o da unga rá te po rá nguequi, nu'ạ́ ma da mɛ'tsa ma'na ra hoga te pa nzạntho.

34 Nehe dí xi'ahʉ gue nú'ạ ra xuui'ạ 'bʉ yoho di 'bonga 'nadbʉ ja yá ạhạ, 'na da ts'its'i, ha nu ma'na da ts'ogui.

35 'Bʉ yoho ya gʉni di cʉni mahyɛgui, 'na da ts'its'i, ha nu ma'na da ts'ogui.

36 'Bʉ yoho ya 'ñøhø di 'yo ja yá 'bɛfi 'nadbʉ ja ra huạhi, 'na da ts'its'i, ha nu ma'na da ts'ogui.

37 Nu mi 'yøde njabʉ ya apostol bi 'yambabi ra Jesu ne bi 'ñembi:

—¿Habʉ ma dua nja nú'ạ gá mạ, ma zi Hmu'ihe?

Nepʉ nu'ạ́ bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nuni habʉ di 'bɛni nú'ạ xa du, ja ma da munts'ni ya pada pa da zi'ʉ.

18

'Nara nzaya co 'nara viuda

1 Ra Jesu bi xipa 'nara 'bede yá nxadi gue mahy-
oni da 'yapabi Ajuạ nzạntho nsinque da zabi.
2 Ne bi 'ñembi:
—Mi 'bʉi 'nara nzaya ja 'nara hnini, himi tsu
Ajuạ ne ni 'nara jạ'i himi tsu.
3 Ne de nú'ạ ra hnini'ạ mi 'bʉi 'nara viuda nehe,
nzạntho mi pa da c'ạ'tsa nú'ạ ra nzaya pa da ñạni
de rá ncontra'ạ.
4 Pe bi thogui ndunthi ya pa nura nzaya himbi
umba ra mfats'i nú'ạ ra viuda. Pe 'mɛfa bi 'ño rá
mfenisɛ nú'ạ ra nzaya ne bi 'ñena: “Masque nugui
hindí tsu Ajuạ, nixi 'nara jạ'i hindí tsu,
5 pe hingo rá ngue'ạ ma ga øta nú'ạ xica ra viuda,
pa hingue xi stí tsøtcatho ma mʉi.”
6 Ra zi Hmu Jesu bi 'ñena:
—Guehna bi mạnga nú'ạ ra ts'o nzaya.
7 Xihmạ Ajuạ, ¿ha gue hinda ñạni nú'ʉ to'o xa
huahni, nú'ʉ apabi'ạ ma pa ra xuui? ¿Ha gue hinda
mats'i 'bestho'ʉ?
8 Dí xi'ahʉ gue hạ, 'bestho da mats'i. Xi sta
yopa mengui Nú'ạ To'o e bi Njạ'i, ¿ha gue da zʉdi
ndunthi to'o di camfri 'bʉ? Ya hina.

'Nara fariseo co 'na de nuya 'ñạtsa ngʉxbojạ

9 Ra Jesu bi mạnga ma'na ra 'bede pa nú'ʉ to'o ri
'ñets'i gue ya hojạ'i ne xi ya denate, ne bi 'ñena:
10 —Yoho ya 'ñøhø bi ma ja ra nijạ pa da 'yapabi
Ajuạ, 'na mrá fariseo, ha nu ma'na mrá 'ñạtsa
ngʉxbojạ.
11 Ha nura fariseo bi 'yapabi Ajuạ má 'bai ne mi
ena njaua: “Dí jamạdi ma Zidada'i, ngue'ạ nugui

hindí nja ngu ya 'yøt'ats'oqui, ya be, ya ts'o'mʉi ne
ya zinga medinthạti, nixi dí nja ngu nuni ra 'ñạtsa
ngʉxbojạ 'bahni.
12 Nugui dí ayuna yo'qui ra semana, ne nzạntho
dí 'ra'a 'rɛt'a centavo cada ra bɛxo nú'ạ dí tạhạ,"
njabʉ bi 'ñena.
13 Pe nú'ạ ra 'ñạtsa ngʉxbojạ bi gohi ts'ʉ zi yabʉ
de ra fariseo, ne nixi bi ne bi gʉxa yá da pa
mahets'i ngue'ạ mi pạdi gue xi mrá nduts'oqui, pe
xi mi apabi Ajuạ con gatho rá mʉi ne mi ena: "¡Ma
Zidada'i, dá nja ri nthecate de guequi, ngue'ạ xi
majuạni nugui 'nadrá dạnga 'yøt'ats'oqui!"
14 Hangue bi 'ñenga ra Jesu:

—Dí xi'ahʉ gue nú'ạ ra 'ñạtsa ngʉxbojạ bi zʉdi
ra pumbate de yá ts'oqui, ne bi menga ja rá ngu
ya hinte má ts'oqui mi tu. Pe nura fariseo himbi
zʉdi ra pumbate de yá ts'oqui. Ngue'ạ nu'ạ tó'o ri
'ñexasɛ, nú'ạ́ go gue'ạ ma da 'bɛ rá tsa. Ha nu'ạ tó'o
hini 'ñexasɛ, nú'ạ́ 'mɛfa ma da t'e'tsua rá nsu.

Ra Jesu bi jạpa ya bạtsi
(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Bá ts'impabi ya zi bạtsi ra Jesu pa da hñuxa yá
'yɛ ne da jạpabi'ʉ. Pe nu mi hyanda njabʉ yá nxadi
bi zʉi nú'ʉ to'o mri zi yá bạtsi.
16 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Hophʉ ya bạtsi da e da zʉcagui, oguí hạcuahʉ,
ngue'ạ nu'ʉ tó'o da 'mʉi ja rá hmanda Ajuạ, mahy-
oni da nja ngu nuya ya zi bạtsi.
17 Nehe dí xi'ahʉ gue nu'ạ tó'o hinda nja ngu
'nara zi bạtsi pa da 'mʉi ja rá hmanda Ajuạ, hinda
za da yʉt'a ja rá hmanda Ajuạ.

'Nara rico bi ñąui ra Jesu
(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Ne de gue'ą 'nara ndą de ja ra niją bi 'yambabi
ra Jesu ne bi 'ñembi:
—Nu'i Xahnate, 'nagrá hoją'i, ¿te da za ga øt'e pa
ga tsʉdi ra te pa nzą̱ntho?
19 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí engagui gue drá hoją'i? Jo'o ma'na
ra hoją'i, hønsɛ Ajuą.
20 Nu'i guí pą̱di xá hño ya hmanda de ra ley habʉ
ena: "Oxqui ntsinga medinthą̱ti, oxqui nhyote, ox-
crí mpe, ne oxqui jʉ'tsua ya nc'uamba ri miqu'eiui,
ne umba ra t'equ'ei ri dada ne ri nąną ne su'ʉ."
21 Ha nú'ą ra 'ñøhø bi 'ñena:
—Gatho núyá stá øt'e desde ndí bą̱tsi.
22 Ha nu mi 'yøde ra Jesu njabʉ, bi 'ñembabi:
—Ri 'bɛdi gui 'yøt'a ma'na. Rí ma gui pa gatho
nú'ą guí pɛ'tsi, ne gui hecuabi ya hyoya. Njabʉ hą,
ma grí tsʉdi ya hño de mahets'i. Ne bá ehe gui
tɛngagui.
23 Pe nu mi 'yøde njabʉ nú'ą ra ndą xi bi du rá
mʉi ngue'ą xi mrá dą̱nga rico.
24 Nu mi hyanda ra Jesu gue xi bi du rá mʉi, bi
'ñena:
—¡Xi xá hñei da yʉt'a 'nara rico ja rá hmanda
Ajuą!
25 Ma'na hingui hei da thogui 'nara dą̱nga
mbo'ni ngu ra cameyo ja rá gu 'nara 'yofri que
'nara rico da yʉt'a ja rá hmanda Ajuą.
26 Ha nú'ʉ to'o bi 'yøde nu mi mą̱nga njabʉ, bi
'ñena:
—Nu'bʉ njabʉ, ¿to'o'ą da za da mpøhø?
27 Nura Jesu bi 'ñembabi:

—Nu'ạ jʉmpabi xá hñei ya jạ'i, pa Ajuạ otho
'nara t'øt'e strá hñei.
28 Nepʉ nura Pedro bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, nuje stuá tsoguihe gatho nú'ạ
ndí pɛ'tshe pa go stuá tɛn'ahe.
29 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Majuạni dí xi'ahʉ, nu'ạ tó'o da zogui rá ngu, o
rá dada, o rá nạnạ, o yá cu, o rá 'bɛhñạ, o yá bạtsi
po rá ngue ra mạca noya,
30 nu'ạ́ ma da hñạni nuua ja ra ximhai ma'na
ndunthi que nú'ạ xa zogui, ne 'mɛfa ma da hñạnga
ra te pa nzạntho nuni mahets'i.

Ra Jesu bi yopa mạ de rá du
(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

31 Y nura Jesu bi 'ueque 'nambʉ nú'ʉ
'rɛt'amayoho yá nxadi, ne bi 'ñembabi:
—Nubya grá maha pa Jerusale habʉ ma da nja
ngu nú'ạ xa 'yofo yá 'mɛhni Ajuạ de nú'ạ ma da
thogui Nú'ạ To'o bi e bi Njạ'i.
32 Ma da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya jạ'i nú'ʉ hingyá me
Israel, ne nu'ʉ́ ma da 'yø'tua ra nt'eni, ne ma da
ñạma'ñʉ de gue'ạ, ne ma da zots'i.
33 Nu'ʉ́ ma da na'mbi nepʉ da hyo, pe nurá hñupa
ma da yopa nte de ra du ma'na'qui.
34 Pe nuya nxadi himi tso yá mfeni de nú'ạ mi
xipabi ra Jesu, nixi himi tsa da bạdi'ʉ de nú'ạ mi
mạñ'ạ.

Ra Jesu bi 'yøthe 'nara goda nuni Jericó
(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

35 De ya mi ma da zønga ra Jesu ja ra hnini Jericó,
mi huhni 'nara goda ja ra 'ñu, mi pɛti.

36 Ha nu mi 'yøde'ạ gue mi pani ndunthi ya jạ'i,
nu'ạ́ bi 'ñani te rá 'bɛ'ạ xqui nja.
37 Nepʉ nu'ạ́ bi sipabi gue mi pani ra Jesu me
Nasare.
38 Nu'bʉ́ nu'ạ́ bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡Nu'i Jesu, rá T'ʉ'i ra ndạ Davi, dá nja ri nthe-
cate de guequi!
39 Ha nuya jạ'i mri 'bɛt'o mi tsʉi ne mi embi gue
da go'ta rá ne, pe nu'ạ́ ma'na mri mafi nts'ɛdi ne
mi ena:
—¡Rá T'ʉ'i ra Davi, huegagui!
40 Nepʉ ra Jesu bi gohi bi 'mai ne bi mɛhni to'o
bá tsi. Y nu mi zøhø habʉ mi 'bai'ạ, bi 'yambabi ne
bi 'ñembi:
41 —¿Te guí ne ga ø't'a'i?
Ha nura goda bi dạdi ne bi 'ñena:
—Dí ne ga handi, Ndada.
42 Y ra Jesu bi 'ñembabi:
—¡Nubya hạ xa njabʉ ngu nú'ạ guí ne! Xcá ñạni
ngue'ạ xcá camfrigui.
43 'Bestho ra ora'ạ ra goda bi za bi hyandi, ne bi
dɛna ra Jesu, mi xøcambeni Ajuạ. Y gatho nú'ʉ ya
jạ'i bi hyandi njabʉ, ne'ʉ bi xøcambeni Ajuạ nehe.

19

Ra Jesu co ra Saqueo

1 Nepʉ nura Jesu bi yʉt'a ja ra hnini Jericó ne mri
'yo mi thogui made ra hnini.
2 Ne de guehni mi 'bʉ 'nara 'ñøhø xi mrá rico mrá
thuhu ra Saqueo, gue'ạ mrá ndạ de nuya 'ñạtsa
ngʉxbojạ.
3 Nura Saqueo mi ne da hyanda ra Jesu pa da
bạdi to'o'ạ, pe himi tsa ngue'ạ himrá he'tsa jạ'i y

mi 'ñoui ndunthi ya ja̱'i ra Jesu, hangue himi tsa da hyandi'a̱.
4 Nepʉ nu'á̱ bi nest'ihi bi 'mɛt'o bøxa maña̱ ja 'nara da̱nga 'bai gá za pa da za da hyanda ra Jesu, ngue'a̱ ja ma dí 'rani'a̱.
5 Nu mi thogui ra Jesu de guehni, bi hyandi gue ja mi tøhni'a̱. Ne bi 'ñembabi:
—Nu'i Saqueo, bá da̱ma ca̱i, ngue'a̱ nubya dí ne ga tsøñ'a'i ja ri ngu.
6 Nepʉ nura Saqueo mant'a̱ bi da̱ma ga̱i ne co ndunthi ra johya bi zixa ra Jesu ja rá ngu.
7 Ha nu mi hyanda njabʉ ya ja̱'i, bi mʉdi bi nøñ'ʉ ra Jesu ngue'a̱ bi ma bá cʉt'a ja rá ngu 'nara ts'oja̱'i.
8 Nepʉ nura Saqueo bi 'ñembabi ra Jesu:
—Ma zi Hmu'i, ma ga hecua ya hyoya made de numa hño dí pɛ'tsi, ne 'bʉ to'o stá hat'i, ma ga ju'tua goho 'mi'qui de nú'a̱ stá hat'i.
9 Ha nura Jesu bi 'ñembabi:
—Núbya rapaya xa zøhø ra mpøhø nuua ja ri ngu, ngue'a̱ ne'i xqui 'ñehe desde yá ja̱'i ndu ra Abrá.
10 Ngue'a̱ Nú'a̱ To'o bi e bi Nja̱'i, bá ehe pa da hyoni ne da pøhø nú'ʉ xa 'mɛdi.

Ra 'bede de nú'ʉ 'rɛt'a ya 'bɛgo co 'rɛt'a ya boja̱

11 Nu mi uadi bi ma̱nga ra Jesu njabʉ, bi mʉdi bi xipabi ya ja̱'i 'nara 'bede, ngue'a̱ ya mi ma da zønga Jerusale y nú'ʉ ya ja̱'i mi hu yá mʉi gue mi ma da hnequi 'bestho rá hmanda Ajua̱ nu stí zøni.
12 Hangue nura Jesu bi 'ñembabi:
—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø mrá t'ʉ 'nara nda̱. Nú'á̱ bi ma yabʉ ja ma'na ra hnini pa da thuts'i dega nda̱ ja rá hai, nepʉ da yopa mengui pa da nda̱.

13 Pe ante da ma'ạ, bi zohna nú'ʉ 'rɛt'a yá 'bɛgo
pa da umbabi 'ra 'nara bojạ, y mahyɛgui rá ndun-
thi bi umbabi cada 'na de gue'ʉ. Nepʉ bi 'ñembabi:
"'Yøthʉ ra thoni co nú'ạ dá 'ra'ahʉ pa da xu ri
bojạhʉ asta hinga pengui." Ne bi gʉ rá 'ñu bi ma.
14 Pe nú'ʉ ya jạ'i de rá hai nú'ʉ to'o mi ʉtsa, bi
mɛhna 'raya 'mɛhni pa da ma nehe habʉ mri ma'ạ
pa xạmạ hinxa thuts'i dega ndạ de yá hai'ʉ.
15 Pe nu'ạ́ bi t'umbabi ra ts'ɛdi pa da ndạ, ne bi
menga ja rá hai. Ha nu mi zøhø'ạ bi manda bi
ts'ohna gatho nú'ʉ to'o xqui umbabi ra bojạ, pa da
bạdi hangu xqui dạhạ cada 'na de gue'ʉ.
16 Nu'ạ rá mʉdi bi zøhø bi 'ñena: "Nú'i ri t'equ'ei
Ndạ, nuri bojạ gá 'raqui xa xu má 'rɛt'a yá ndunthi
de nú'ạ gá 'raqui."
17 Ha nura ndạ bi 'ñembabi: "Xá hño, xi grá hoga
'bɛgo, xcá japi xa xu nú'ạ 'na tʉi dá 'ra'i. Nubya ma
ga hux'a'i dega ndạ pa gui manda 'rɛt'a ya hnini,"
bi 'ñembi.
18 Ha nu'ạ ma'na ra 'bɛgo bi 'ñena: "Nú'i ri
t'equ'ei Ndạ, nuri bojạ gá 'raqui xa xu má cʉt'a yá
ndunthi de nú'ạ gá 'raqui."
19 Nu'bʉ́ ra ndạ bi 'ñembabi nehe: "Ne'i ma ga
hux'a'i dega ndạ pa gui manda cʉt'a ya hnini."
20 Nepʉ bi zøhø nú'ạ ma'na bi 'ñembabi: "Nú'i ri
t'equ'ei Ndạ, jaua ri bojạ núna gá 'raqui. Dá tu'ti ne
dá pɛ'tsi xá hño pa hindá 'bɛdi.
21 Dá ntsu xa bø ri cuɛ ngue'ạ nu'i guí japi da
mpɛfi 'na ndunthi, ne guí jʉ guí pɛ'tsi nú'ạ hingo
xcá pɛfi, ne guí xofo nú'ạ hinxcá pot'i."
22 Nepʉ nura ndạ bi 'ñembabi: "Nu'i 'nagrá
ts'o'bɛgo, co nú'ạ ri noya gá mạ gá nts'oquisɛ.
Nu'bʉ gá pạdi gue drí ja'ahʉ gui mpɛhʉ nts'ɛdi ne

dí jʉ dí pɛ'tsi nú'ạ hinstá pɛfi, ne dí xofo nú'ạ hinstá pot'i,
23 nu'bʉ́ ¿hanja hingá tsogui ma bojạ ja ra banco
pa xa xu rá thạhạ?"
24 Nepʉ bi 'ñembabi nú'ʉ ma'ra ya 'bɛgo mi
'bʉhni: "Hñạmfʉ nú'ạ ra bojạ ne umbabihʉ nú'ạ
to'o bi xu 'rɛt'a 'mi'qui rá ndunthi ra bojạ."
25 Pe nu'ʉ́ bi 'ñembabi: "Nú'i ri t'equ'ei Ndạ, pe
nu'ạ́ ya pɛ'tsa 'rɛt'a ya bojạ."
26 Ha nura ndạ bi dạdi ne bi 'ñena: "Dí xi'ahʉ
gue nu'ạ tó'o pạdi da xu nú'ạ t'umbi, da t'umbabi
ma'na, pe nu'ạ hingui pạdi da xu nú'ạ t'umbi, da
thạmbabi nú'ạ ts'ʉ di pɛ'tsi.
27 Ha nú'ʉ ma ncontra himi ne gue go ga ndạ, bá
tsincahʉua gatho, ne hyohʉ ja ma thandi."

Ra Jesu bi yʉt'a Jerusale
(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

28 De mi uadi bi mạnga njabʉ ra Jesu, bi thogui
gá ma pa Jerusale.
29 Y de ya mi ma da zønga ja ra hnini Betfage ne
ra hnini Betania, gueta ra t'øhø rá thuhu 'bo Olivo,
bi mɛhna yoho yá nxadi,
30 ne bi 'ñembabi:
—Rí maha ja nuni ra hnini bí jani, ne nu xcrí
tsøñhʉni ma gui tsʉhʉ 'nara zi burru di thạt'i de
guehni, nú'ạ hinto xa tøguetho. Gui xo'thʉ ne ua
tsincahʉua.
31 Nu'bʉ to'o da 'yan'ahʉ hanja guí xo'thʉ,
'ñembabihʉ: "Ma zi Hmuhe bí honi."
32 Nepʉ nú'ʉ yoho yá nxadi bi ma ne bi zʉdi ngu
xqui xipa ra Jesu.
33 Y ts'a mi xo'ti'ʉ, nú'ʉ to'o myá mɛti bi 'ñembi:
—¿Te gui japhʉ ra burru guí xo'thʉ?

34 Nepʉ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Ma zi Hmuhe bí honi.
35 Nu'bʉ́ bi ts'i'tsuabi'ạ nura zi burru, ne nu mi
zøni'ʉ bi xi'tsua yá pat'i'ʉ pa bi tøgue'ạ.
36 Ne de mri ne ra 'ñu ra Jesu, ya jạ'i mi hạca yá
pat'i pa mi pøgue ja ra 'ñu habʉ mi thogui'ạ.
37 Ne nu mi donts'a ja ra t'øhø 'bo Olivo pa da gại,
gatho nú'ʉ mri dɛni'ạ bi mʉdi bi mafi co ra johya ne
mi xøcambeni Ajuạ ngue'ạ xqui hyant'ʉ ya dạnga
nt'udi nú'ʉ xqui 'yøt'a ra Jesu.
38 Ne mi ena'ʉ:
—¡Njạpi ra dạnga Ndạ nuni xuá mɛncahʉ Ajuạ!
¡Xi rá nsunda ra hoga'mʉi nuni mahets'i, ne ma da
njabʉ de guecua ja ra ximhai nehe! ¡Xi rá nsunda
Ajuạ!
39 Nepʉ 'ra de nuya fariseo mi pani ja ya jạ'i bi
'ñembabi ra Jesu:
—Xahnate, dí nehe gui hñạcua nuyʉ ya jạ'i grí
'ñoui, hinda mafi.
40 Pe nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi:
—Dí xi'ahʉ gue nu'bʉ núyʉ da go'ta yá ne, nu'bʉ́
da za da mafi asta ya do.
41 Nu mi zøhø ra Jesu gueta ra hnini Jerusale, bi
hyandi ne bi huequi ne bi nzoni,
42 bi 'ñena:
—¡Nu'ahʉ me Jerusale, 'bʉ di tsohmạ ri mfenihʉ
gue xa zøhø ra pa pa gui mpøhøhmạhʉ! Pe nubyá
hinda za gui pạhʉ, ngue'ạ xra t'ạc'a ri mfenihʉ.
43 Ma da zø ya pa xá nts'o pa gue'ahʉ, ngue'ạ
nuri ncontrahʉ ma da go't'athohʉ, ne da
the'ts'athohʉ, ne hingui c'othʉ de ja yá 'yɛ'ʉ.
44 Ne da hyo'ahʉ ne gatho ri bạtsihʉ, ne ma da
nhuata ri hninihʉ, ne hinda ma da gohi ni 'nara

do mañą de rá midoui. Nú'á̱ gue'ą ma gui thoguihʉ ngue'ą hingá pą̱di gá hñą̱ñhʉ nuna ra mpøhø Ajuą̱ bá pɛhn'ahʉ.

Ra Jesu bi 'yɛnga nú'ʉ mri mpa mbo ra ndą̱niją̱
(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

45 Nepʉ ra Jesu bi yʉt'a ja ra ndą̱niją̱ ne bi mʉdi bi 'yɛnga gatho nú'ʉ to'o mi 'bʉhni mri mpa ne mri ntai de guehni,
46 ne bi 'ñembabi:
—Ja ra Mą̱ca T'ofo Ajuą̱ ena njaua: “Numa ngu ra ngu pa da søcambenigui”; pe nu'ahʉ́ xcá 'yøt'athohʉ ra ngu dega mfe.
47 Hyastho ra Jesu mi 'bʉhni ja ra ndą̱niją̱ ne mi xahna ya ją̱'i, pe nuya ndą̱ gá macją̱ ne ya xahnate de ra ley ne gatho ya ndą̱ de ra hnini, gatho'ʉ mi honi hanja da za da hyo'ą̱.
48 Pe himi tsa da 'yøt'a njabʉ'ʉ ngue'ą̱ gatho ya ją̱'i mi huxa nt'øde de nú'ą̱ mi mą̱ñ'ą̱.

20

Ra Jesu bi t'ambabi te ma nsɛqui mi hą̱
(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

1 'Nara pa ra Jesu mi 'bʉi ja ra ndą̱niją̱ mi zofo ya ją̱'i de ra hoga nt'øde. Nepʉ bi zøhø ya ndą̱ gá macją̱ ne ya xahnate de ra ley ne ya ndą̱xjua ndą̱.
2 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Dí ne gui xicje to'o xuá mɛhn'a'i pa gui 'yøt'a nuya ya t'øt'eya, ne con te ma nsɛqui guí øt'a njabʉ.
3 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi:
—Nequi ma ga an'ahʉ 'nara nt'ani:
4 ¿To'o xqui umba ra ts'ɛdi ra Xuua pa bi 'yøt'a ra sistehe? ¿Ha gue Ajuą̱, o ya ją̱'i?

5 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi mʉdi bri 'ñámbabi 'na ngu ma'na
ne bi 'ñémbi:
—¿Te ga mạ̃ñhʉbya? Nu'bʉ ga emfʉ gue Ajuạ bi
umba ra ts'ɛdi, ma da 'ñengaguihʉ: "Nu'bʉ́ ¿hanja
hingá camfrihʉ?"
6 Ha nu'bʉ ga emfʉ gue ya jạ'i, nu'bʉ́ nu'ʉ́ da bø
yá cuɛ ne da hyojʉ dega nc'ahni, ngue'ạ nu'ʉ́ beni
gue ra Xuua xqui mɛhna Ajuạ.
7 Nu'bʉ́ nu'ʉ́ bi 'ñembabi gue himi pạdi to'o xqui
umba ra ts'ɛdi ra Xuua pa mi øt'a ra sistehe.
8 Hangue nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Nixi guequi, hinga xi'ahʉ con te ma nsɛqui dí
øt'a njaua.

Ra 'bede de ya ts'omɛfi
(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

9 Nepʉ nura Jesu bi mʉdi bi xipa ya jạ'i 'nara
'bede ne bi 'ñembabi:
—Mi 'bʉi 'nara 'ñøhø xqui gạxa ndunthi ya 'bai
gá obxi ja yá huạhi. Y de gue'ạ bi umba nhyandi
rá uạ'obxi 'raya hyanthuạhi. Ha nu'ạ́ bi ma de
guehni gá ma ja ma'na ra hai ndunthi ya pa.
10 Nu mi zøhø ra pa pa da nja ra sofo de ya obxi,
bi mɛhna 'nará 'bɛgo nú'ạ to'o mrá me uạ'obxi pa
da 'yapabi nú'ạ mri 'ñepabi'ạ. Pe ya hyanthuạhi bi
guui dega mfɛi nú'ạ ra 'bɛgo ne hinte bi umbabi.
11 Pe nura me uạ'obxi bi mɛhna ma'na rá 'bɛgo,
nehe'ạ bi t'ø'tua ya nts'o'mʉi ne bi juui dega mfɛi
ne hinte bi t'umbabi nehe.
12 Nepʉ bi mɛhna ma'na, pe nú'ʉ ya hyanthuạhi
bi gʉ bi na'mbi asta bi zɛni ne bi guui'ʉ.
13 Nepʉ nura me uạ'obxi bi bensɛ ja rá mfeni
ne bi 'ñena: "Xibya, ¿te ga øt'e? Ma ga pɛhna ma

hmạca t'ʉ, xạmạ nu stí hyandi'ʉ gue go di gue'ạ ma t'ʉ, xạmạ da 'yøte.”
14 Pe nú'ʉ ya ts'o hyanthuạhi mi hyandua rá t'ʉ ra me uạ'obxi bi zøhø, bi 'ñémbabi'ʉ: “Nuni go guehni ma da gohui yá hai rá dada, pe ma ga jʉhʉ ga hohʉ pa go ga cohʉ gatho ya hai.”
15 Hangue nu'ʉ́ bi gʉ nú'ạ ra t'ʉ ne bi pøni de ja ra huạhi ne bi hyo'ʉ.
Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'yambabi ya jạ'i ne bi 'ñembi:
—¿Te guí beñhʉ ma da 'yøt'a nú'ạ ra me uạ'obxi co nú'ʉ ya ts'o hyanthuạhi?
16 Nu'ạ́ ma da 'ñehe ne da hyo gatho'ʉ, ne da umbabi ya hai ma'ra ya hyanthuạhi.
Nu mi 'yøde njabʉ gatho ya jạ'i bi 'ñena:
—¡Xạmạ Ajuạ hinda hopi da njabʉ!
17 Nepʉ ra Jesu bi hyandi'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Nu'bʉ́, ¿te ne da mạ nú'ạ huxa ja ra Mạca T'ofo habʉ ena njaua?:
Nú'ạ ra do bi føtbʉ hmạhạ 'na lado nuya hyøngu,
nubya gue'ạ ra mʉdi do de rá nijạ Ajuạ.
18 Nu'ạ tó'o da fe'tsa nura do'ạ, da 'uaca yá ndo'yo,
ha nu'ạ tó'o da zɛ'mi, da qu'ɛ'ti.

Ra Jesu bi mạ de ra bojạ nú'ạ adi ya ndạ de ya hnini
(Mt. 21:45-46; 22:15-22; Mr. 12:12-17)

19 Ya ndạ gá macjạ ne ya xahnate de ra ley xi mi nehmạ xa gʉ ra Jesu nura ora'ạ, ngue'ạ bi zo yá mfeni'ʉ gue nú'ạ ra 'bede xqui mạñ'ạ, nu'ạ́ xqui mạ pa gue'ʉ, pe nu'ʉ́ mi tsu ya jạ'i da bø yá cuɛ.
20 Hangue bi mɛhna 'raya 'yacate nú'ʉ mri 'ñet'a hojạ'i, pa xạmạ xa 'yøde xa ñạma'ñʉ ra Jesu, pa njabʉ xa za xa ñạpabi co ra gobierhnu.

21 Hangue nu'ɨ́ bi 'yø'tua 'nara nt'ani ne bi
'ñembabi:
—Ma zi Xahnate'ihe, dí pa̱he gue nu'i guí ma̱ ne
guí udi nú'a̱ xá hño, ne hinguí huahna nú'a̱ to'o guí
ø'tua ra hño, ngue'a̱ nu'i guí udi rá 'ñu Aju̱a̱ nú'a̱
maju̱a̱ni.
22 Dí ne gui xicaguihe, ¿ha gue rí 'ñepi ga juthe
nú'a̱ ra boja̱ adi ra nda̱ Cesa, o hina?
23 Pe ra Jesu mi pa̱tuatho yá ts'omfeni'ʉ, bi
'ñembabi:
—¿Hanja guí ne gui hyacaguihʉ?
24 'Ñutcahʉ 'nara boja̱ xa̱. ¿To'o rá c'oi núna tøcua,
ne to'o rá thuhuna̱?
Nu'bɨ́ nu'ɨ́ bi da̱di ne bi 'ñembabi:
—Rá c'oi ne rá thuhu ra nda̱ Cesa.
25 Nu'bɨ́ nu'á̱ bi 'ñembabi:
—Umfʉ ra nda̱ Cesa nú'a̱ rí 'ñepabi, ne umfʉ Aju̱a̱
nú'a̱ rí 'ñepabi'a̱.
26 Pe nu'ɨ́ himbi dinba ni 'nara ts'onoya ja yá
thandi ya ja̱'i ngu nú'a̱ mi ne'ʉ, asta go bi 'yø'ʉ de
nú'a̱ gá da̱di ra Jesu, ne bi go'tatho yá ne'ʉ.

Ya saduceo bi 'yamba ra Jesu de rá ñoho ra te (Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

27 'Mɛfa 'raya ja̱'i nú'ʉ t'embi ya saduceo bi ma
bá c'a̱'tsa ra Jesu. Nú'ɨ́ ena gue hinda ma da yopa
nte nú'ʉ xa du. Ne nu'ɨ́ bi 'ñembabi ra Jesu:
28 —Ma Xahnate'ihe, ra Moise bi zogui nt'ofo gue
'bʉ 'nara 'ñøhø da du ne da zogui rá 'bɛhña̱ ne
himbi mɛ'tsua ni 'nara ba̱tsi, nu'bɨ́ nurá cu nú'a̱
ra 'ñøhø bi du, mahyoni da ntha̱tui nú'a̱ ra 'bɛhña̱
bi gohisɛ, pa 'bʉ da mɛ'tsa ya ba̱tsi da thu'mba rá
thuhu ngu rá thuhu ndu rá 'bɛt'o da̱me.

29 'Na'qui mi 'bʉi yoto ya 'ñøhø mri ncu. Nu'ạ
rá mʉdi bi nthạti pe 'mɛfa bi du, ne ni 'nara bạtsi
himbi mɛ'tsua rá 'bɛhñạ.
30 Y nura 'bɛhñạ'ạ bi nthạtui ma'na rá cu ndu rá
dạme, ne'ạ bi du, ne ni 'nara bạtsi himbi zocuabi.
31 Nepʉ nurá hñu rá cu ndu rá dạme bi nthạtui
nehe nú'ạ ra 'bɛhñạ. Y bi njabʉ 'rama'na asta bi du
gatho nú'ʉ yoto, ha nu gatho'ʉ ni 'nara bạtsi himbi
zocuabi nú'ạ ra 'bɛhñạ.
32 Ne 'mɛfa bi du nehe nú'ạ ra 'bɛhñạ.
33 Hangue xi de stí yopa nte de ra du'ʉ, ¿to'o 'na
de gue nú'ʉ yoto bi nthạtui dí 'mʉhui mahets'i?
34 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Nuua ja ra ximhai ya 'ñøhø ne ya 'bɛhñạ ri
nthạti.
35 Pe nu sta yopa nte de ra du ne stí 'mʉhni
mahets'i nú'ʉ rí 'ñepi da 'mʉhni, ya hinda ma da
nthạti'ʉ,
36 ngue'ạ ya hinda ma da du ma'na'qui. Ne ma
da 'mʉ ngu ya ɛnxɛ, ne dyá t'ʉ Ajuạ ngue'ạ ya da
yopa nte'ʉ de ra du.
37 Nusɛ ra Moise xicaguihʉ ja ra Mạca T'ofo gue
ma da yopa nte nú'ʉ xa du, ne ja guehnitho mạ de
nú'ạ ra ndạpo mi zø, gue ja bi 'ñembabini Ajuạ gue
go gue'ạ rá Ajuạ ra Abrá, ne de ra Isaac, ne de ra
Cobo nú'ʉ ya xqui du.
38 Pe Ajuạ hingrá Ajuạ de nú'ʉ xa du, go rá Ajuạ
de nú'ʉ te. Hangue ra Abrá ne ra Isaac ne ra Cobo
bí te ja rá thandi Ajuạ, ne gatho ya jạ'i te ja rá
thandi'ạ.
39 Nepʉ 'raya xahnate de ra ley bi 'ñembabi:
—Majuạni nú'ạ gá mạ, ma Xahnate'ihe.

40 Y de guehni ya hinte bi yopa 'yamba
ma'na'qui'ʉ.

¿Ha gue ra Cristo go rá t'ʉ ra ndạ Davi?
(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

41 Ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja guí mạñhʉ gue nú'ạ ra Cristo bá pɛhna
Ajuạ pa da ndạ gue rá t'ʉ ra Davi?
42 Gue nura Davi bi 'ñena njaua ja ra Mạca T'ofo
de ya Salmo:
Ajuạ ra Dada bi 'ñembabi ma zi Hmu:
"Bá e gui hñudiua ja ma 'ñɛi,
43 asta hinga tsihn'a'i gatho ri ncontra pa da gohi'ʉ
de rí ga'ti ri ua."
44 Nepʉ ra Jesu bi 'ñena:
—Nu'bʉ ra Cristo go drá t'ʉhmạ ra Davi, nu'bʉ́
¿hanja bi 'ñenga ra Davi gue go rá Hmu?

Ra Jesu bi mạ de yá ts'o'bɛfi ya xahnate de ra ley
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

45 Nepʉ ra Jesu bi zofo yá nxadi, y gatho ya jạ'i bi
'yøde. Ne bi 'ñembabi:
46 —Nsuhʉ, oxqui øthʉ ngu nú'ạ øt'a ya xahnate
de ra ley, ri ho da 'ño co 'raya he xá ma pa da
numansu ya jạ'i'ʉ. Ne ri ho dra zɛnjua co ndunthi
ra t'equ'ei ja ya tai, ne ri ho da gʉ ya mʉdi hudi ja
ya nijạ, ne go gue'ʉ huahna ya mʉdi hudi habʉ ja
ra hñuni.
47 Ne hạnbabi nú'ạ pɛ'tsa ya viuda asta yá ngu
nehe, ne pa hinda fạtua yá ts'ot'øt'e'ʉ, øt'a yá sadi
xi xá ma, pe nú'ʉ́ go gue'ʉ ma da hñạnga 'nara
castigo ma'na ra dạngui.

21

'Nara viuda xi mrá zi hyoya bi unga 'nara 'baha ja ra ndạnijạ
(Mr. 12:41-44)

1 Ha nura Jesu mi 'bʉhni ja ra ndạnijạ ne mi
handa gatho nú'ʉ xi mi ja ndunthi te mi pɛ'tsi gue
mi ʉt'a yá bojạ ja ra 'mɛ'tsbojạ de ra nijạ.
2 Nehe bi hyanda 'nara viuda xi mrá zi hyoya bi
'yɛnt'ni yoho ya zi bojạ dega cobre.
3 Nepʉ nura Jesu bi 'ñena:
—Xi majuạni dí xi'ahʉ, gue nuna zi hyoya viuda
xa unga ma'na ndunthi que nú'ʉ ma'ra,
4 ngue'ạ nu'ʉ́ bi uni pe de nú'ʉ yá mbongui, pe
nuní, masque co rá zi nhyoya, bi unga gatho nú'ạ
mi pɛ'tsi pa xa zihmạ.

Ra Jesu bi mạ gue da nhuata ra ndạnijạ
(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

5 Nepʉ bi 'yøde ra Jesu gue 'ra de nú'ʉ mi 'bʉhni
mri mpede de ra ndạnijạ, mi mạñ'ʉ gue mri
hnequi xi mahotho co 'raya hoga do xqui thoqui,
ne xica t'øt'e xqui thuxni dega 'baha. Nepʉ ra Jesu
bi 'ñembabi'ʉ:
6 —Xi majuạni dí xi'ahʉ, gue ma da zø ra pa
gatho núyʉ guí hanthʉ ma da yøt'e gatho, ne hinda
gohi 'nara do mañạ de rá midoui.

Ya nt'udi ante rá uadi ra ximhai
(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

7 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembi:
—Ma Xahnate'ihe, ¿ha'mʉ ma da nja nú'ạ gá mạ?
¿Te ma seña ma da hnequi nu sta zø ra pa da njabʉ?
8 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñena:

—Nsuhʉ, oxqui hophʉ to'o da hya'ahʉ, ngue'ạ ma da 'ñepʉ ndunthi da bepca ma thuhu ne da 'ñena: “Go guequi drá Cristo, ya xa zø ra pa pa ga ndạ.” Pe oxqui ma gui camfribihʉ'ʉ.

9 Y nehe nu xcrí 'yøhʉ gue di ja ya tuhni habʉraza ne ya ts'othogui habʉraza ya hai, oxqui ntsuhʉ, ngue'ạ mahyoni da njabʉ, pe beñhʉ gue tobia hindi gue'ạ rá ngạts'i ra ximhai.

10 Ne bi sigui bi 'ñembabi'ʉ:

—Ma da ntuhna ya hnini co ma'ra yá mihniniui, ne ya hai co ma'ra yá mihaiui.

11 Ne ma da nja ndunthi ya dạnga mbimhai ne ya dạnga thuhu, ne ma da nja ndunthi ya ts'o hñeni habʉraza. Ha nu mañạ mahets'i ma da hneca 'raya nt'udi nú'ʉ asta dri unga ra ntsu.

12 Pe ante da nja nú'ạ dí xi'ahʉ, ma dra t'ʉtsa'ihʉ ne dra jʉ'ahʉ, ma da ts'ix'a'ihʉ ja ya nijạ, ne ma da jo'a'ihʉ fadi, ne ma da ts'ix'ahʉ ja ya dạnga ndạ ne ja ya gobierhnu po rá nguecagui.

13 Ne ja guehni ja ma gui mạñhʉni gue majuạni xcá camfriguihʉ.

14 Oxqui beñhʉ 'mɛt'o nú'ạ te ma gui mạñhʉ, nixi nú'ạ ma gui thạdihʉ pa gui ñạnga ri tehʉ,

15 ngue'ạ nugui go ma ga 'ra'ahʉ ya noya gui mạñhʉ, ne ra mfạdi. Y njabʉ nuri ncontra hinda za da dạ'ahʉ.

16 Ngue'ạ nusɛ ri dadahʉ, ne ri cuhʉ, ne nú'ʉ ma'ra ja te ri njahʉ, ne ri amigohʉ, go gue'ʉ ma da ñạp'ahʉ. 'Ra de gue'ahʉ ma da tho'ahʉ,

17 ne gatho ya jạ'i ma da ʉtsa'ihʉ po rá nguecagui,

18 pe hinda za te da 'yø't'ahʉ, nixi da c'ʉ'ts'ahʉ ni
'nari stạhʉ 'bʉ hingo rá paha Ajuạ njabʉ.
19 Y nu'bʉ gui tsɛthʉ nú'ạ da t'ø't'ahʉ, nu'bʉ́ gui
tsʉhʉ ra te pa nzạntho.
20 Nu xcrí hyanthʉ ra hnini Jerusale di 'bʉhni ya
soldado gatho ja rá nthets'i, nu'bʉ́ gui pạhʉ gue
'bestho ma dra nhuati.
21 Ha nu'ʉ di 'bʉi ja ra hai Judea mahyoni 'bestho
da 'bat'i ja ya t'øhø, ha nu'ʉ tó'o di 'bʉi mbo ra hnini
Jerusale, mahyoni 'bestho da bøni. Ha nu'ʉ tó'o di
'yo thi de ra hnini, ostí ma da mengui da yʉt'i.
22 Ngue'ạ nuya pa'ʉ ma da hnequi rá cuɛ Ajuạ ne
ma da nja ya ts'othogui ngu nú'ạ mạnga ra Mạca
T'ofo.
23 ¡Huecate nú'ʉ ya 'bɛhñạ di da'thi ne nú'ʉ dya
nzʉ nuya pa'ʉ! Ngue'ạ ma da nja ndunthi ya dạnga
ʉgui, go gue'ạ 'nará dạnga cuɛ Ajuạ pa nú'ʉ ya me
Jerusale.
24 Ngue'ạ nu 'ra ma da du ja ra tuhni, ha nu
ma'ra ma dra jʉ ne da ts'ixa nts'ạhni yabʉ ja ma'ra
ya hai. Ne ya nzøhø jạ'i ma da sigui da manda ra
hnini Jerusale, asta hinda uadi nú'ʉ ya pa da umba
nsɛqui Ajuạ da ndạ'ʉ.

Ra Jesu bi mạ hanja ma da yopa mengui ja ra ximhai
(Mt. 24:29-35, 42-44; Mr. 13:24-37)

25 De nú'ʉ ya pa'ʉ ma da hneca ya nt'udi. Ma da
nja te da nja ja ra hyadi ne ja ra zạnạ ne ja ya tsø. Y
gatho ya jạ'i de maxøgue ra ximhai ma da mpumfri
co ra dạnga ntsu nu sta ñʉni ra ndehe sta mpʉnts'i.
26 Ha nuya jạ'i asta di tu yá ts'ɛdi co ra dạnga ntsu
de gatho nú'ạ ma da nja de guecua ja ra ximhai. Ha
nu mahets'i asta da mbi nehe.

27 Nepʉ ma da thandi Nú'ạ̱ To'o e bi Njạ̱'i dua
yopa pengui ja ya guui co rá dạ̱nga ts'ɛdi Ajuạ̱ xi
strá nsunda.
28 Nu xcrí hyanthʉ da mʉdi da nja nú'ạ̱ dí xi'ahʉ,
oxqui ntsuhʉ, jʉxa ri thandihʉ pa mahets'i, ngue'ạ̱
'bestho ja dí 'ñehni ri Ñạ̱ntehʉ.
29 Ne bi xipabi 'nara 'bede'ʉ ne bi 'ñembabi:
—Hyanthʉ ra 'bai gá igo o ma'ra ya ndạ̱po,
30 ora ya da bøhø yá 'roho, guí pạ̱hʉ gue ya ma
da zøhø ra pahyadi.
31 Njabʉ nehe nu xcrí hyanthʉ núya stá xi'ahʉ,
pạ̱hʉ gue ra Ndạ̱ de mahets'i ya 'bʉi guetbʉ pa dua
yopa ehe ja ra ximhai pa da ndạ̱.
32 Xi majuạ̱ni dí xi'ahʉ, gatho nuya ya t'øt'eya
ma da mʉdi da nja ante da du nú'ʉ 'bʉibya ja ra
ximhai.
33 Mahets'i ne ra ximhai ma da uadi da thogui,
pe numa noya hinhya'mʉ da uadi, pɛ'tsi da njabʉ
ngu nú'ạ̱ dá mạ̱.
34 Nsuhʉ, ne oxqui hophʉ ri mfenihʉ da megui
po rá ngue ra nts'o'yo ne ra ntixfani ne ma'ra
ya ts'ot'øt'e, ne oxqui tu ri mʉihʉ de nú'ạ̱ te da
'yø't'ahʉ ra 'bɛdi. Nsuhʉ pa hingue xcrí thạ̱mfrihʉ
da zøhø nú'ạ̱ ra pa'ạ̱.
35 Ngue'ạ̱ ma da njabʉ ndunthi nú'ʉ 'bʉi
habʉraza rá ngʉni ra ximhai, sta dạ̱mfri da zøhø
ra pa, da nja ngu 'nara trampa da dạ̱ma njot'i.
36 Hangue ndø'mhʉ ne 'yaphʉ ndunthi Ajuạ̱ pa
da za gui c'othʉ de gatho nuya ya ts'ot'øt'e ma da
nja, ne pa njabʉ da za gui 'bʉhʉ xá hño ja rá thandi
Nú'ạ̱ To'o e bi Njạ̱'i.
37 Ra Jesu mi xahna ya jạ̱'i dega pa ja ra ndạ̱nijạ̱,
ha nu dega xuui mi pa ja ra t'øhø 'bo Olivo.

38 Y gatho ya ja̱'i mi tsøhø hyastho xi 'nitho ja ra
ndą̱nija̱ pa mi øde nú'ą̱ mi mą̱ñ'ą̱.

22

Ra nt'ʉ'ti pa dra jʉ ra Jesu
(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 Ya mi ma da zøhø ra pa de ra ngo dega pascua
nú'bʉ mi ts'i ra thuhme nsi rá nzoi.
2 Ya ndą̱ gá macja̱ ne ya xahnate de ra ley mri
'ñʉ'ti pa hanja da za da hyo ra Jesu, pe himi tsa da
gʉ ngue'ą̱ mi tsu'ʉ ya ja̱'i.
3 Nepʉ de gue'ą̱ ra Satá bi yʉt'a ja rá mfeni ra
Juda nú'ą̱ xqui thu'mbabi nehe ra Iscariote, 'na de
nú'ʉ 'rɛt'amayoho yá apostol ra Jesu.
4 Y nu'ą́ bi ma bá c'ą̱'tsa ya ndą̱ gá macja̱ ne ya
ndą̱ de ra nija̱ pa bá ñą̱ui'ʉ hanja da za da 'yɛnt'ua
ra Jesu ja yá 'yɛ'ʉ.
5 Ha nu'ʉ́ xi bi johya ne bi hñą̱'tuabi ra boja̱'ą̱.
6 Hangue nu'ą́ 'bestho xi mi honi hanja da za da
da ra Jesu, ne bi huahna 'nara ora mi jo'o ya ja̱'i.

Ra nt'oxi nú'ą̱ bi zi ra Jesu co yá nxadi ante da du
(Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1Co. 11:23-26)

7 Ne bi zø ra pa de ra ngo pa da ts'i ra thuhme nsi
rá nzoi, gue'bʉ mi pɛ'tsi da tho 'nara t'ʉdɛti dega
hñą̱'ti.
8 Nu'bʉ́ ra Jesu bi mɛhna ra Pedro ne ra Xuua ne
bi 'ñembabi:
—Rí maha 'bɛt'ohʉ pa grí hocjʉ ra hñuni de ra
pascua ga tsihʉ.
9 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi ne bi 'ñembabi:

—¿Habʉ guí ne ma grá hocje'ạ?

10 Nu'bʉ́ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—Nu xcrí cʉthʉ ja ra hnini gui nthɛhʉni 'nara 'ñøhø di hạ 'na 'bada ra dehe. Ne gui tɛnhʉ asta ja nú'ạ ra ngu habʉ da yʉt'i'ạ.

11 Ne 'ñembabihʉ nú'ạ to'o ra me ngu: “Ra Xah-nate bá pɛhn'a ra noya ga eñ'ahe njaua: ¿Habʉ ja ra ngu xcá 'uegagui pa ga tsihe ra nt'oxi dega pascua co ma nxadi?”

12 Nepʉ nu'ạ́ ma da 'ñu't'ahʉ 'nara dạnga ngu mañạ ja ra tøngu, ya xa thoqui xá hño, ne ja gui hocjʉni ra nt'oxi.

13 Nepʉ nu'ʉ́ bi ma bá nthɛui gatho ngu nú'ạ xqui xipa ra Jesu. Ne ja bi hyocni'ʉ ra nt'oxi.

14 Y nu mi zø ra ora da ñuni'ʉ, ra Jesu co yá apostol bi hñudi mahyɛgui ja ra mexa.

15 Nepʉ nura Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—¡Xi stá ne ga tsihʉ mahyɛgui ra nt'oxi de ra pascua ngu dí 'bʉihʉbya, ante da zø ra ora ga tu!

16 Ngue'ạ nugui dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ra nt'oxi de ra pascua ma'na'qui asta hinda zøhø nú'ạ ra pa grá tsihʉ nuni mahets'i habʉ brí manda Ajuạ ma Dada.

17 Nepʉ nu'ạ́ bi gʉ ra vaso ne bi umba njamạdi Ajuạ ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nạ, tsihʉ 'ra 'na tsiqui grí gathohʉ.

18 Nugui dí xi'ahʉ gue ya hinga ma ga yopa tsi ra vinu dega obxi asta nú'ạ ra pa grá 'bʉhʉ nuni mahets'i habʉ brí manda Ajuạ ma Dada.

19 Nepʉ nu'ạ́ bi gʉ ra thuhme ne bi umbabi njamạdi Ajuạ ne bi hecuabi'ʉ bi umbi, ne bi 'ñembabi:

—Guehna ma ndo'yo ma ga uni po rá ngue'ahʉ.
Ora gui tsihʉ, gue'ạ̱ 'nara feni de ma du.
20 Nepʉ de ya xqui uadi ra nt'oxi'ʉ, nu'ạ́ bi gʉ ra
vaso, ne bi 'ñembabi:
—Nuna vinu guehna 'nara seña de ra 'ra'yo cohi
xa t'øt'e co ma ji nú'ạ̱ ma ga fani po rá ngue'ahʉ.
21 Y nubyá 'na de gue nú'ahʉ guí 'bʉhʉua con
guequi ja ra mexa, ma gui dagaguihʉ.
22 Nú'ạ̱ To'o e bi Njạ̱'i, ya ri ne nuna ra 'ñu xa
t'utuabi pa rí ma ja ra du, pe ¡huecate nú'ạ̱ to'o ma
da da'ạ̱!
23 Nepʉ nu'ʉ́ bi mʉdi bi 'ñámbabi 'na ngu 'na to'o
nú'ạ̱ mi ma da 'øt'a njabʉ.

To'o ma'na ma da ndạ̱ngui rá nsu

24 Nepʉ nu'ʉ́ bi mʉdi bi 'ñámbabi to'o de gue'ʉ mi
ma da ua'ạ̱ da mạ̱.
25 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya ndạ̱ ri manda yá hnini ngu ya hmu, ha nuya
hnini e'tsua yá nsu yá ndạ̱ gue xi øt'e xá hño.
26 Pe nu'ahʉ́ hingue rí 'ñepi gui njahʉbʉ. Nu'ạ̱
rí 'ñepi gui 'øthʉ, nu'ạ̱ da nja rá nsu de gue'ahʉ,
mahyoni da notsi, ha nu'ạ̱ tó'o da manda, mahyoni
da nja ngu 'nara 'bɛgo.
27 ¿To'o ma'na t'umba ra nsu, ha gue nú'ạ̱ to'o da
hñudi ja ra mexa, o nú'ạ̱ to'o pɛpabi? ¿Ha hingue
nú'ạ̱ hudi ja ra mexa? Masque njabʉ, pe nugui drá
'bɛgo de gue'ahʉ.
28 Nu'ahʉ hinxcá 'uegueh ʉ de guequi masque
xcá hyanthʉ ya ts'othogui nú'ʉ stá thogui.
29 Hangue nugui ma ga 'ra'ahʉ ri nsuhʉ dega
ndạ̱, ngu ma Dada xa 'racagui ra nsu pa ga ndạ̱.

30 Ha nu xcrá ndạ, ma gui 'bʉhʉni nehe con gue-
qui, ne ga ñuñhʉ. Ne ja ma grá 'ra'ahʉni ri hudihʉ
nehe dega ndạ pa gui mandahʉ nú'ʉ 'rɛt'amayoho
ya 'mʉi de ya jạ'i de Israel.

Ra Jesu bi mạ gue ra Pedro mi ma da gøni'ạ
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

31 Nehe ra Jesu bi 'ñembabi ra Simu Pedro:
—Nugue Simu, ra Satá xa 'yadi pa da hñạc'a ri
jamfrihʉ, ne da 'yø't'ahʉ ngu ra trigo ora 'biqui.
32 Pe nugui stá apabi Ajuạ ma Dada por gue'i,
gue hinda 'mɛdi ri jamfri. Ha nu xcrí yopa jʉ ri
jamfri, gui japi da zɛdi yá jamfri nehe nuyʉ ma'ra
ri cu.
33 Ha nura Simu bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'i, nugui dí 'bʉcua 'bʉ da ts'ix'a'i ra
fadi, ga ma nehe, ha nu'bʉ da tho'i, dá thogui nehe.
34 Ha nura Jesu bi 'ñembabi'ạ:
—Nugui dí xi'a'i nu'i Pedro, gue núbya dí nxuui
ante da mafi ra menjạ ma gui mạ hñu'qui gue
hinguí pạcagui.

Ra Jesu bi xipa yá nxadi gue ma dra t'ø'tua 'ñena
'nara 'øt'ats'oqui

35 Ra Jesu bi 'yambabi yá nxadi ne bi 'ñembi:
—Xi nú'bʉ dá pɛhn'ahʉ hingá hñạxa ri buxahʉ
nixi ri ncʉbojạhʉ nixi ri mponga zɛsthihʉ, ¿ha gue
bi nja te bi 'yø't'ahʉ ra 'bɛdi?
Nepʉ nu'ʉ́ bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hina.
36 Nepʉ nu'ạ́ bi 'ñembabi:
—Pe nubyá hạ, dí xi'ahʉ gue nu'ʉ tó'o pɛ'tsa rá
buxa ne rá ncʉbojạ, dá hñạts'i. Ha nu'ạ tó'o hingui
pɛ'tsa rá huai, dá pa rá pat'i pa da dai.

37 Ngue'ą nugui dí xi'ahʉ gue mahyoni da njabʉ
ngu mąnga ra Mąca T'ofo de guequi habʉ ena:
“Nu'ą́ ja ra uɛnda 'nara 'yøt'ats'oqui.” Ngue'ą
gatho nú'ą xa nt'ofo de guequi pɛ'tsi da njabʉ.
38 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, jaua yoho ya huai dí pɛ'tshe.
Ha nu'ą́ bi dądi ne bi 'ñembabi:
—Con sɛhɛ'ʉ yoho.

Ra Jesu bi 'yapabi Ajuą rá Dada nuni Getsemani (Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Nepʉ nura Jesu bøni bi ma ngu mrá nzą́i pa
ja ra t'øhø 'bo Olivo. Ne gatho yá nxadi bi dɛni'ą.
40 Ha nu mi zøni de guehni, bi 'ñembabi'ʉ:
—'Yaphʉ ndunthi Ajuą pa gui tsɛthʉ ya
ts'othogui nu stí 'ñepʉ.
41 Nepʉ ra Jesu bi 'uegue de gue'ʉ ts'ʉ zi yabʉ pa
bá ndandiñąhmu bá apabi Ajuą rá Dada,
42 ne bi 'ñembabi:
—Ma Dada'i, 'bʉ gui nehmą, gui 'ueca nuna
thogui ma ga thogui, pe hindí ne gui 'yøt'e ngu nú'ą
ga nega, go da 'yøt'a ngu nú'ą ri pahague.
43 Nepʉ nuni habʉ mi apabi Ajuą'ą, bi zøhni 'nara
ɛnxɛ xqui 'ñehe de mahets'i pa bi umbabi ra ts'ɛdi
pa da zɛta ra ts'othogui.
44 Nu'ą́ xi mi tu rá mʉi ndunthi de mi apabi Ajuą,
pe ma'na mi apabi co ndunthi ra ts'ɛdi asta mri
xanthe, ne nuyá xanthe ngu myá dąnga tagui dega
ji, mi tʉi ja ra hai.
45 Nu mi uadi bi 'yapabi Ajuą'ą, bi mengui pa
habʉ xqui zogui yá nxadi, ne bi zʉdi gatho xqui
'ñąhą ngue'ą ya xqui uent'i'ʉ co ra dumʉi.
46 Ha nu'ą́ bi 'ñembabi:

—¿Hanja xcá ạhạhʉ? Nanjʉ, ne 'yapabihʉ Ajuạ pa gui tsɛthʉ ya ts'othogui.

Ra Jesu bi jʉ 'ñena 'nara be
(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Ts'a mi ñạui yá nxadi ra Jesu, bi zøhø xi ndun-
thi ya jạ'i, ne nura Juda 'na de nú'ʉ 'rɛt'amayoho ya
nxadi, mbra 'bɛt'o de ja ya jạ'i. Ne 'bestho bi uat'a
habʉ mi 'ba ra Jesu pa bi zʉ'tsi'ạ.
48 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:
—Juda, ¿ha gue co 'nara ntsʉ'tsi grí da Nú'ạ To'o
e bi Njạ'i?
49 Ha nú'ʉ mri 'ñoui ra Jesu mi hyandi te ma da
nja bi 'ñembabi:
—Ma zi Hmu'ihe, ¿ha guí ne ga xithe co ya huai?
50 Y 'na de gue'ʉ bi mɛnpa 'nara ntsɛqui 'nará
'bɛgo ra dạnga ndạ gá macjạ ne bi dacua rá gu ra
'ñɛi.
51 Pe ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:
—Hyɛhʉbʉ, oguí øthʉ njabʉ.
Nepʉ nu'ạ́ bi hñuxa rá 'yɛ ja rá gu nú'ạ ra 'bɛgo,
ne bi ñạni 'bestho.
52 Nepʉ bi zofo nuya ndạ gá macjạ, ne ya ndạ
de ra ndạnijạ, ne ya ndạxjua ndạ, gatho nú'ʉ xqui
'ñehe pa e da zits'i'ạ, ne bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue drá be pa e gui jʉgaguihʉ co ya huai ne
ya za?
53 Pe nú'bʉ ndí 'bʉi hyastho con gue'ahʉ ja ra
ndạnijạ, hinte gá 'yøtcahʉ. Pe xibya, go xcuá ehʉ
masque dega xuui pa gui jʉgaguihʉ. Ngue'ạ nuya
ya orabya go ri orahʉ pa gui ndạhʉ de guequi, ne
ya orabya go ya ora pa da ndạ ra 'bɛxuui.

Ra Pedro bi gønga ra Jesu
(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

54 Nepʉ de guehni bi gʉ nts'ạhni'ʉ ra Jesu, ne bi
zits'i ja rá ngu ra dạnga ndạ gá macjạ, ha nura
Pedro mi 'bɛfa dega zi yabʉtho, mri dɛni.
55 Ha nu mi zønga ra Pedro ja rá ngu ra dạnga
ndạ gá macjạ, xqui t'udi 'nara faspi ja ra patio, ne
ja mi huhni 'raya jạ'i mri mpa'ti, nehe ra Pedro ja
bi hñuhni con gue'ʉ.
56 Y de guehni 'nara nxutsi rá 'bɛgo ra dạnga ndạ
gá macjạ nu mi hyandi gue mi huhni ra Pedro ja ra
tsibi xi bi nʉ'ti'ạ ne bi 'ñena:
—Pøde ne nuni ra dạme go mri 'ñoui ra Jesu
nehe.
57 Pe nura Pedro bi gømbabi nú'ạ ra nxutsi ne bi
'ñembi:
—Hina, hindí pạdi to'o'ạ.
58 Nepʉ hinga ya'ạ bi hyanda ma'na ne bi
'ñembabi:
—Pøde ne'i go ngrí 'ñoui ra Jesu.
Ha nura Pedro bi 'ñena:
—Hina, hinga majuạni ndrí 'ño'be'ạ.
59 'Mɛfa de xqui thogui ngu 'na ora bi 'ñena
ma'na ra jạ'i:
—Majuạni nuna 'ñøhøni go mri 'ñoui'ạ, ngue'ạ
nehni mfạtho gue ra me Galilea.
60 Nepʉ nura Pedro bi 'ñena:
—Dí xi'a'i gue nixi dí pạdi nú'ạ guí mạ.
Y nú'ạ ra ora de ts'a mi mạnga njabʉ, bi mafi ra
menjạ.
61 Nú'ạ ra ora'ạ bi ñegui ra zi Hmu Jesu pa bi
hyanda ra Pedro, ha nura Pedro 'bestho bi zo rá

mfeni de nú'ą xqui xipabi desde rá mʉdi, xqui 'ñembabi: “Ante da mafi ra menją ma gui cøngagui hñu'qui.”

62 Hangue nura Pedro bøni pa thi, xi bá nzoni nts'ɛdi.

Ya ją'i mi ø'tuatho ra nt'eni ra Jesu
(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

63 Ha nuya ją'i nú'ʉ to'o mri su ra Jesu xi mi ø'tua ra nt'eni ne mi na'mbabi'ʉ.

64 Y bi go'tua yá da co 'nara dutu ne mi umba ya mpɛ'ti, ne mi embabi'ʉ:

—¡Xicaguihe xą to'o nú'ą bi nap'a'i!

65 Ne mi xipabi ndunthi ya ts'onoya.

Ra Jesu ja yá thandi ra hmunts'a ndą gá xodyo
(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

66 Rá hyax'ą bi munts'a ya ndąxjua ndą ne ya ndą gá macją ne ya xahnate de ra ley. Ne bi ts'ixa ra Jesu pa habʉ mi munts'a nú'ʉ ya dąnga ndą gá xodyo, y de guehni ja bá t'ambabini ne bi t'embabi:

67 —Xicje, ¿ha gue xi majuąni go gue'i grá Cristo xuá mɛhn'a'i Ajuą pa gui ndą?

Nepʉ nu'ą́ bi dądi ne bi 'ñembabi'ʉ:

—'Bʉ ga eñ'ahʉ gue go guequi, hingui cam-friguihʉ.

68 Ha nu'bʉ ga ø't'ahʉ 'raya nt'ani, hingui xi-caguihʉ, ha nixi gui hyɛgaguihʉ.

69 Pe nuya pa xa 'ñepʉ, Nú'ą To'o e bi Nją'i ma da hñudi ja rá 'ñɛi Ajuą nú'ą to'o bí pɛ'tsa gatho ra ts'ɛdi.

70 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'yambabi'ą ne bi 'ñembabi:

—Nu'bʉ́, ¿ha gue go gue'i rá T'ʉ'i Ajuą?

Ra Jesu bi dạdi ne bi 'ñembabi'ʉ:
—Hạhạ, go guecagui, ngu xcá mạñhʉbya.
71 Nepʉ nu'ʉ́ bi 'ñena:
—¡Pa te ma'ra ya testigo ga hoñhʉ gue nucsɛhʉ ya dá øhʉ nú'ạ bi mạ!

23

Ra Jesu bi ts'ixa habʉ mi ja rá ts'ʉtbi ra Pilato (Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

1 Y de guehni gatho nuya ndạ bi 'mai'ʉ bi zixa ra Jesu ja ra Pilato.
2 Y nuni ja bi mʉdini bi ñạpabi'ʉ ne bi 'ñena:
—Ya stá tsʉhe nuna 'ñøhø mi 'yoni mi ʉ'ta ya jạ'i gue hinda gut'a yá njut'i ja ra ndạ Cesa, nehe xa 'ñensɛ gue go guehni ra Cristo xuá mɛhna Ajuạ pa da ndạ, 'nạ.
3 Hangue nura Pilato bi 'ñembabi:
—¿Ha go gue'i grá ndạ de ya xodyo?
Ha nura Jesu bi dạdi ne bi 'ñena:
—Hạhạ, go guequi, ngu gá mạ.
4 Ha nura Pilato bi 'ñembabi ya ndạ gá macjạ ne gatho ya jạ'i:
—Hinte ma ts'oqui dí tsʉtuabi nuna ra 'ñøhø.
5 Pe nu'ʉ́ ma'na mi ñạte nts'ɛdi, ne bi 'ñena:
—Nuni go guehni xa 'ño xa 'yʉ'ta ya jạ'i habʉraza de ra hai Judea, bá fʉdi desde Galilea asta bi zøhø de guecua Jerusale.

Ra Jesu ja rá thandi ra Erode

6 Nu mi 'yøde njabʉ ra Pilato bi 'yambabi ya jạ'i ua mrá me Galilea ra Jesu.
7 Y nu'ʉ́ bi 'ñena gue ja mrá menguni'ạ, hangue nura Pilato bi mɛhni 'bestho'ạ ja ra Erode, ngue'ạ

go gue'ą mrá ndą de ja ra hai Galilea, pe nú'ʉ ya pa'ʉ xqui zøhø ra Erode ne ja mi 'bʉhni Jerusale.

8 Nu mi hyanda ra Jesu ra ndą Erode, xi bi johya'ą ngue'ą ya mi pɛ'tsa ndunthi ya pa xi mi ne da hyandi'ą ngue'ą xqui 'yøde xqui hmą ndunthi de gue'ą. Ne mi ne da hyandi da 'yøt'a 'nara milagro.

9 Y nu'ą́ bi 'yamba ndunthi ya nt'ani, pe ra Jesu hinte bi dądi.

10 Ja mi 'bʉhni nehe ya ndą gá macją ne ya xahnate de ra ley, y ma'na xi mi ñąte'ʉ.

11 Nepʉ nura Erode co yá soldado bi nthedetho de gue'ą. Nepʉ bi 'yø'tua ra nt'eni bi hyete ngu 'ñena 'nara ndą co 'nara hoga he mahotho. Nepʉ nura Erode bi yopa mɛhna ra Jesu ma'na'qui pa ja ra Pilato.

12 Ra Pilato ne ra Erode mri 'ñʉtsahmą'ʉ, pe nú'ą ra pa'ą bi mą́di'ʉ.

Ra Jesu bri dapa ya ją'i pa da hyo
(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

13 Nepʉ nura Pilato bi zohna gatho ya ndą gá macją ne gatho ya ndą de ra hnini, ne gatho ma'ra ya ją'i,

14 ne bi 'ñembabi'ʉ:

—Nu'ahʉ go uá tsincahʉua nuna ra 'ñøhø guí eñhʉ gue ʉ'ta ya ją'i, pe nugui stá ø'tua ya nt'ani ja ri thandihʉ, y xcá 'yøhʉ gue hinstá tsʉtua ni 'nara ts'oqui de nú'ą guí mąñhʉ xa 'yøt'e.

15 Nixi ra ndą Erode himbá tsʉtuabi ni 'nara ts'oqui, hangue bá yopa pɛhna ma'na'qui pa guecua. Ya nubyá gá pąhʉ gue nuní hinte ma ts'oqui xa 'yøt'e pa gui ñąphʉ gue rí 'ñepi da tho.

16 Hangue nugui, hønsɛ ma ga manda dra fɛt'i, nepʉ ga hɛgui.
17 Ra Pilato mi pɛ'tsi da hyɛgui 'nara 'yofadi cada ra ngo de ra pascua, ngue'ą̱ gue'ą̱ myá nzą̱i nuya gobierhnu de Judea.
18 Pe gatho nú'ʉ ya ją̱'i mi 'bʉhni bi mʉdi bi dø ya hmafi ne bi 'ñena:
—Hindí nehe gui thøgue ra Jesu, go da thøgue ra Barraba.
19 Nura Barraba xqui jot'a fadi ngue'ą̱ xqui gʉxa ya ją̱'i pa da 'ñøt'atuhni ja ra hnini, ne ngue'ą̱ xqui hñote.
20 Pe nura Pilato go mi ne da hyɛgui ra Jesu, hangue bi yopa zofo ya ją̱'i ma'na'qui.
21 Pe nu'ʉ́ bi mafi ma'na nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—¡Nu'ą̱ dí xi'ahe, gue gui pont'i, gui pont'i!
22 Nurá hñu'qui bi 'ñembabi'ʉ ra Pilato:
—¿Hanja? ¿Te ma ts'oqui xa 'yøt'ni? Nugui hindí tsʉtua ni 'nara ts'oqui nú'ą̱ rí 'ñepi da tho. Dí xi'ahʉ gue ma ga manda dra fɛt'i, nepʉ ga hɛgui.
23 Pe nu'ʉ́ bi dø ya hmafi ma'na'qui, ne bi ja bi 'yadi gue dra pont'i'ą̱. Ne co yá hmafi nú'ʉ ya ndą̱ gá macją̱ ne ma'ra ya ją̱'i, bi zʉ yá ts'ɛdi ngu mi ne'ʉ.
24 Hangue nura Pilato bi 'yø'tua nú'ą̱ myá hne'ʉ.
25 Hangue go bi hyɛgui nú'ą̱ ra 'ñøhø xqui 'yadi ya ją̱'i, nú'ą̱ mrá thuhu Barraba xqui jot'a fadi ngue'ą̱ mrá dą̱ga 'yøt'atuhni ne mrá hyote. Ha nura Jesu bi t'ɛnt'ua yá 'yɛ ya ją̱'i pa da hyo.

Bi ts'ixa ra Jesu pa dra pont'i
(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

26 Y de bi ts'ixa ra Jesu pa dra pont'i, de má 'ñu bi nthɛui 'nara 'ñøhø mrá me Cirene mrá thuhu ra

Simu xqui menga ja ra mbonthi, go gue'ạ bri japi bi duxa ra pont'i ne bi 'mɛfa de ja ra Jesu.

27 Ne mri dɛni ndunthi ya jạ'i, y ndunthi ya 'bɛhñạ xi mi zoni ne mri mantho'ʉ por gue'ạ.

28 Pe ra Jesu bi hyandi'ʉ ne bi 'ñembi:

—Nu'ahʉ 'bɛhñạhʉ me Jerusale, oguí zoñhʉ por guequi, nzonihʉ de gue'asɛhʉ ne por gatho ri bạtsihʉ,

29 ngue'ạ ma da zø ra pa da 'ñena ya jạ'i: "Rá mat'a Ajuạ nú'ʉ to'o hinxa mɛ'tsa ni 'nara bạtsi nixi xa nzʉ."

30 Y nuya pa'ʉ ya jạ'i ma da mafi ne da 'ñembabi ya dạnga t'øhø ne ya t'ʉca t'øhø: "Yøt'e pa gui cobgahe pa hinda zʉcaguihe rá cuɛ Ajuạ."

31 Xi majuạni ma da thogui'ʉ ya ts'othogui, ngue'ạ nu'bʉ nugui dí sufri ha hinte ma ts'oqui dí tu, xihmạ nú'ʉ tu ya ts'oqui.

32 Nehe bi ts'ixa má yoho ya 'ñøhø nú'ʉ xqui t'ɛ'mbi da tho nehe ngue'ạ 'namyá nduts'oqui. Bi ts'its'i pa da tho mahyɛgui co ra Jesu.

33 Ha nu mi zønga ja 'nara zi t'øhø rá thuhu Ñạxmadu, ja bri pont'ini ra Jesu co nú'ʉ má yoho ya 'ñøhø, 'na bri 'ba'ma ja rá 'ñɛi, ha nu'ạ ma'na ja rá ngạhạ.

34 Y nu de mi zʉhni ra Jesu ja ra pont'i, nu'ạ́ bi 'ñena:

—Ma Dada'i, pumbabi gatho nuyʉ ya jạ'i bi 'yøtca njaua, ngue'ạ nuyʉ́ hingui pạdi nú'ạ øt'e.

Ha nú'ʉ ya soldado mi 'bʉhni bi ma ra tạhạ'ʉ pa da nu to'o gue'ạ da dạhạ 'na de nuyá he ra Jesu.

35 Y ndunthi ya jạ'i mi 'bahni bi hyandi bri pont'a ra Jesu, ne asta ya ndạ gá xodyo mi øtbuhlatho de gue'ạ ne mi ena:

—Ma'ra ha̱, bi pøhø, pe nu'bʉ xi majua̱ni go guehni ra Cristo xuá mɛhna Ajua̱ pa da nda̱, dí ne ga hanthʉbya da mpøhøsɛ.

36 Nehe nuya soldado mi øtbuhlatho de gue'a̱, mi umbabi ra ju'tsa vinu pa da zi,

37 ne mi embabi'ʉ:

—'Bʉ xi majua̱ni go gue'i grá Nda̱ de ya xodyo, mpøhøsɛ núbya xa̱.

38 Ne xqui thøtua ja rá ña̱ ra pont'i 'nara t'ofo xqui t'ofo dega griego, ne dega lati, ne dega ebreo, mi ena njaua: “Go guehna ra Nda̱ de ya xodyo.”

39 Nepʉ 'na de gue nú'ʉ ya nduts'oqui xqui 'bont'i nehe mahyɛgui, bi ña̱ma'ñʉ de gue'a̱ ne bi 'ñembabi:

—'Bʉ xi majua̱ni go gue'i grá Cristo xuá mɛhn'a'i Ajua̱ pa gui nda̱, mpøhøsɛ ne pøhøguihe.

40 Pe nú'a̱ ma'na ra nduts'oqui xqui 'bont'i nehe, bi zʉi nú'a̱ bi ña̱ma'ñʉ, ne bi 'ñembabi:

—¿Ha hinguí tsu Ajua̱ pa gá ma̱nga njabʉ?

41 Guí nu gue dí sufrihʉua mahyɛgui, pe nujʉ́ rí 'ñepi ga sufrihʉ pa ga juthʉ nú'a̱ stá øthʉ, pe nuni ra 'ñøhø hinxa 'yøt'a ni 'nara ts'oqui.

42 Nepʉ nu'á̱ bi 'ñembabi ra Jesu:

—Gui bengagui nu xcrí hudi ja ri hudi dega hmanda.

43 Ra Jesu bi da̱di ne bi 'ñembabi:

—Nugui dí xi'a'i gue núbya 'bestho ma gui 'bʉi con guecagui nuni mahets'i.

Ra Jesu bi du
(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

44 Y ngu mi nde ma pa bi 'mɛxuui maxøgue ra ximhai, pa asta ngu nzʉnga hñu nde,

45 ngue'ạ nura hyadi himbi yot'i, ha nura dạnga
xʉni dutu mi naxa mbo ra ndạnijạ pa mi cot'a habʉ
ma'na xmá nsunda, bi xøgue desde mañạ asta rí
ga'ti.
46 Nepʉ ra Jesu bi ñạ nts'ɛdi ne bi 'ñena:
—Ma Dada'i, nubyá dí ɛnt'a'i ma te ja ri 'yɛ.
Ne mi uadi bi mạnga njabʉ, 'bestho bi du.
47 Ha nu mi hyanda njabʉ ra ndạ gá soldado bi
xøcambeni Ajuạ ne bi 'ñena:
—Xi majuạni nuna 'ñøhøni hinte ma ts'oqui mi
tu.
48 Gatho nú'ʉ ya jạ'i mi 'bʉhni de mi uadi mi
hyanda gatho nú'ạ xqui nja, bi ma de guehni co
ndunthi ra dumʉi.
49 Pe gatho nú'ʉ ya jạ'i myá mpạdi ra Jesu, ne
'raya 'bɛhñạ xqui dɛni desde Galilea, bi gohi zi
yabʉtho mi handa gatho nú'ạ bi nja.

Ra Jesu bi t'agui
(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

50 Mi 'bʉ 'nara 'ñøhø xi mrá hojạ'i mrá thuhu ra
Jose, mrá mengu de ra hnini Arimatea de ra hai
Judea. Nu'ạ́ mrá ndạ nehe de ra hmunts'a ndạ gá
xodyo.
51 Pe nu'ạ́ mi tø'mi da hyandua rá hmanda Ajuạ,
hangue nu'ạ́ himbi ne bi mfaxui yá mindạui ngu
nú'ạ xqui ncohi'ʉ ja yá hmunts'i.
52 Hangue nu'ạ́ bi ma bá c'ạ'tsa ra Pilato pa bá
apabi ra nsɛqui da 'yacua rá ndo'yo ra Jesu.
53 Nepʉ bi cạ'ma ja ra pont'i, bi mant'a co 'nara
hoga dutu, ne bá pɛgui ja 'nara 'ra'yo nt'agui nú'ạ
xqui thoca ja 'nara medo, y ja nú'ạ ra nt'agui'ạ
hinxqui nt'aguini ni 'nara jạ'i.

54 Y nura pa'a̱ go mrá pa dega nthoqui, ne ya mi
ma da mʉdi ra pa dega tsaya.
55 Ha nuya 'bɛhña̱ nú'ʉ xqui dɛna ra Jesu desde
Galilea bi ma pa bá handa habʉ xqui t'agui ra Jesu
ne hanja xqui 'bɛcuabi rá ndo'yo.
56 Ha nu mi menga ja yá ngu'ʉ, bi hyoca 'raya
hoga ñʉni ne 'raya njots'i. Y bi ntsaya'ʉ nú'a̱
nsabdo ngu mi ma̱nga ra ley.

24

Ra Jesu bi yopa nte de ra du
(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

1 Ra mʉdi pa de ra semana nú'a̱ ndomingo mi
xudi xi 'nitho nú'ʉ ya 'bɛhña̱ bi ma pa ja ra nt'agui
ne bi hña̱xa nú'a̱ ra hoga ñʉni xqui hyoqui'ʉ, ne bi
mɛui ma'ra yá mi'bɛhña̱ui.
2 Y nu mi zøni'ʉ bi zʉdi xqui t'ent'a nú'a̱ ra do
xqui jothma̱ ra nt'agui.
3 Ne bi yʉt'i ja ra nt'agui'ʉ pe himbi zʉtuani rá
ndo'yo ra zi Hmu Jesu.
4 Ne nu'ʉ́ xi bi du yá mʉi ne himi pa̱ te da 'yøt'ʉ,
ne mi da̱mfri'ʉ bi hyandi mi 'bahni yoho ya 'ñøhø
xqui hñe t'axi asta mri huɛxqui.
5 Pe nu'ʉ́ co ra ntsu bi ñe'mitho, himbi gʉxa yá
da. Ha nú'ʉ ya 'ñøhø bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Hanja e guí hoñhʉua ja ya nt'agui nú'a̱ te?
6 Hinjo'oua, ya xa yopa nte. Beñhʉ nú'a̱ bi xi'ahʉ
nú'bʉ nguí 'bʉhʉ Galilea.
7 Bi 'ñeñ'ahʉ gue Nú'a̱ To'o e bi Nja̱'i mi pɛ'tsi
da t'ɛnt'ua ja yá 'yɛ ya ts'oja̱'i nú'ʉ to'o mi ma da
pont'i'a̱, pe rá hñupa mi ma da yopa nte'a̱ de ra du.

8 Hangue nu'ɨ́ bi beni 'bestho de nú'ɨ ya noya
xqui xipa ra Jesu.
9 Ha nu mi menc'ɨ de ja ra nt'agui bi ma bá xipa
gatho nú'ɨ 'rɛt'ama'ra ya apostol ne gatho ma'ra
nú'ɨ to'o mri dɛnhma̱ ra Jesu.
10 Nú'ɨ to'o bi hña̱'tsua ra noya ya apostol go ra
Maria Magdalena ne ra Juana ne ra Maria rá na̱na̱
ra Cobo, ne nú'ɨ ma'ra ya 'bɛhña̱.
11 Pe nuyá apostol ra Jesu himbi gamfri'ɨ, ne bi
'ñembabi nú'ɨ ya 'bɛhña̱ gue xqui 'bɛ yá mfeni.
12 Pe ra Pedro bi nest'ihi bá c'a̱'tsa ra nt'agui, y
nu mi zøni'a̱ bi ndoqui bi hyanda mbo ra nt'agui
gue hønsɛ nú'a̱ ra dutu xqui 'bant'a ra Jesu mi
'bønga 'na lado. Y nu'á̱ bi menga habɨ mi 'bɨi, ne
himi pa̱di te da beni de nú'a̱ xqui nja.

Yoho yá nxadi ra Jesu mri ma pa ja ra hnini Emaú (Mr. 16:12-13)

13 Guet'a̱ ra pa'a̱ yoho yá nxadi ra Jesu mri ne
ra 'ñu mri ma pa ja ra hnini Emaú, mi pɛ'tsa ngu
'rɛt'ama'ra kilometro rá ñabɨ de Jerusale.
14 De mri ne ra 'ñu mi mpetue de gatho nú'a̱ xqui
nja.
15 Ha de ts'a mri mpetue de nú'a̱ xqui nja, ra Jesu
bi zɨdi'ɨ ne bi ncompaui má 'ñu.
16 Ne masque mri 'ñoui'ɨ pe himbi za bi ba̱di'ɨ ua
go mi gue'a̱.
17 Ha ra Jesu bi 'yambabi'ɨ ne bi 'ñembi:

—¿Te rá 'bɛ guí 'yo má 'ñu guí ma̱ñhɨ? ¿Hanja guí
tu ri mɨihɨ?
18 'Na de gue'ɨ mrá thuhu ra Cleofa bi da̱di ne bi
'ñembabi:

—Gatho ya ja̱'i pa̱di nú'a̱ bi nja nuni Jerusale de nuya pabya. ¿Hanja hinte xcá pa̱digue?

19 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi:

—¿Te 'bɛ'a̱ xa nja?

Y nu'ʉ́ bi 'ñembabi:

—Ha hinxcá 'yøde de ra Jesu me Nasare, gue'a̱ mi 'nará 'mɛhni Ajua̱, ne mi ha̱npa rá ts'ɛdi'a̱ pa mi ña̱ ne pa mi øt'a ya da̱nga t'øt'e ja yá thandi ya ja̱'i ne Ajua̱.

20 Ha nuya nda̱ gá macja̱ ne nú'ʉ ma nda̱hʉ de ma hninihʉ bi gʉ ne bi 'yɛnt'ua ja yá 'yɛ ra Pilato pa bi manda da tho'a̱ ja 'nara pont'i.

21 Nuje ndí beñhe ne ndí tø'mhe gue go gue'a̱ mi ma da ña̱njʉ nújʉ dyá me Israelhʉ, pe xi núbya ya pɛ'tsa hñu pa xa du.

22 Ha 'raya 'bɛhña̱ de guecje bi ma maxudi xi 'nitho ja ra nt'agui pa bá c'a̱'tsi, nepʉ picaguihe ena gue ya himi 'bɛni rá ndo'yo ra Jesu.

23 Ne ena gue xqui hyanda 'raya ɛnxɛ nú'ʉ bi xipi gue ya xqui yopa nte de ra du.

24 Ne de gue'a̱ bi ma 'rama compahe pa bá c'a̱'tsa ra nt'agui y eñ'ʉ gue bi zʉdi ngu nú'a̱ xqui ma̱nga ya 'bɛhña̱, ne eñ'ʉ nehe gue nixi gue'ʉ himbi hyanda ra Jesu.

25 Nepʉ ra Jesu bi 'ñembabi'ʉ:

—¿Hanja hinxcá beñhʉ nú'a̱ xcá hñe'thʉ ja ra Ma̱ca T'ofo, ne hanja hinxcá camfrihʉ nú'a̱ bi ma̱nga yá 'mɛhni Ajua̱?

26 ¿Ha gue hingue mi mahyoni da thogui njabʉ ra Cristo nú'a̱ xuá mɛhna Ajua̱ pa da nda̱, nepʉ da yopa menga mahets'i pa da t'umba rá hudi dega nsu?

27 Nepʉ nu'á̱ bi mʉdi bi xipabi'ʉ nú'á̱ mą̱nga ra Mą̱ca T'ofo habʉ mą̱ de ra Cristo nú'á̱ rá 'mɛhni Ajuą̱ pa da ndą̱, desde ra mʉdi t'ofo de ra Moise ne gatho nú'á̱ bi mą̱nga ma'ra yá 'mɛhni Ajuą̱.

28 Ha nu mi zøni nú'á̱ ra hnini habʉ mri ma'ʉ, ra Jesu bi 'øt'e ngu mi ma da thoguitho.

29 Nepʉ nu'ʉ́ bi zą̱mi da 'ñoxi con gue'ʉ ne bi 'ñembabi:

—Cohi con guecje, ngue'á̱ ya bi nde ne ya ma da nxuui.

Ha nura Jesu bi yʉt'i ja yá ngu'ʉ pa da gohi con gue'ʉ.

30 Ne nu'ʉ́ bi hñudi ja ra mexa pa da nt'oxi. Nepʉ ra Jesu bi gʉ ra thuhme ne bi ją̱pabi, ne bi heque pa bi umbabi'ʉ.

31 Nú'á̱ ra ora'á̱ bi bą̱di'ʉ gue go mi gue'á̱ ra Jesu, pe nu'á̱ 'bestho bi 'mɛditho de gue'ʉ.

32 Ne mri 'ñémbabi'ʉ:

—¡Ne xi majuą̱ni ndí tsahʉ 'nara johya ja ma corasohʉ nú'bʉ mi xicaguihʉ má 'ñu de ra Mą̱ca T'ofo!

33 Nepʉ nu'ʉ́ 'bestho bi gʉ yá 'ñu bi menga pa Jerusale. Ne ja bi zʉdini nú'ʉ 'rɛt'ama'ra ya apostol xqui munts'i ne ma'ra ya nxadi.

34 Ne bi t'embabi nú'ʉ yoho:

—Xi majuą̱ni xa yopa nte ma zi Hmuhʉ, ngue'á̱ ra Simu bi hyandi, ne xa xicaguihe.

35 Nepʉ nú'ʉ yoho bi metuabi nú'á̱ xqui nja ja ra 'ñu, ne hanja bi bą̱di'ʉ ra Jesu nura ora mi hyeca ra thuhme.

Ra Jesu 'bahni madetho de yá nxadi
(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Ts'a mi ña̱tho de nú'a̱ xqui hyandi'ʉ ne nú'a̱
xqui nja, mi da̱mfri'ʉ ra Jesu mi 'bahni madetho
de gue'ʉ, ne bi 'ñembabi:
—'Bʉhʉ te rá 'ñentho.
37 Pe nu'ʉ́ xi bi ntsu, ne mi hu yá mʉi gue mi
handa 'nara thedi.
38 Pe ra Jesu bi 'ñembabi:
—¿Hanja guí tsuhʉ? ¿Pa te guí beñhʉ ja ri mfenihʉ
njabʉ?
39 Hyandga ma 'yɛhʉ ne ma ua, go guecagui drá
Jesu. Thangaguihʉ ne hyandgahʉ xá hño, ngue'a̱
'nara nda̱hi hingui pɛ'tsa ra ngø nixi ra ndo'yo ngu
guí hanthʉ dí pɛ'tsi.
40 Y nu mi uadi bi ma̱nga njabʉ, bi 'ñutuabi'ʉ yá
'yɛ ne yá ua.
41 Pe nu'ʉ́ himi tsa da gamfri ngue'a̱ ngu xqui
mpumfri'ʉ co ra johya, ne himi pa̱di te da beni'ʉ.
Nu'bʉ́ nu'á̱ bi 'ñembabi'ʉ:
—¿Ha gue ja te ga tsihʉ?
42 Nepʉ nu'ʉ́ bi umba 'na xɛni ra hua̱ xqui hña̱xi,
ne 'na xɛni ra t'afi dega colmena.
43 Y nu'á̱ bi hña̱ni ne bi zi de ja yá thandi'ʉ.
44 Nepʉ bi 'ñembabi'ʉ:
—Ya stá thogui nú'a̱ dá xi'ahʉ nú'bʉ ndí 'bʉi con
gue'ahʉ, ngue'a̱ mi mahyoni da njabʉ gatho nú'a̱
xa nt'ofo ja rá ley ra Moise, ne nú'a̱ bi ma̱nga ma'ra
yá 'mɛhni Ajua̱, ne nú'a̱ ma̱nga ja ya Salmo.
45 Nepʉ nu'á̱ bi xipabi'ʉ nú'a̱ ma̱nga ra Ma̱ca
T'ofo pa bi za bi zo yá mfeni,
46 ne bi 'ñembabi:
—Njaua xa nt'ofo gue ra Cristo nú'a̱ xuá mɛhna
Ajua̱ pa da nda̱, mi mahyoni da du, ne rá hñupa mi
mahyoni da yopa nte de ra du.

47 Y nehe ena gue co rá ts'εdi de rá thuhu'ą̱ ma da
hmą̱ de gue'ą̱ gatho rá ngʉni ra ximhai, da mʉdi de
guecua Jerusale da ts'ofo ya ją̱'i gue da ñobri pa dra
pumba yá ts'oqui.
48 Y nu'ahʉbya, ma gui damajuą̱nihʉ de nuya ya
t'øt'e xcá hyanthʉ.
49 Y nugui ma ga pεhn'a'ihʉ ra Mą̱ca Ndą̱hi nú'ą̱
xa ñą̱'t'ahʉ ma Dada. Pe ja da cohʉua ja ra hnini
Jerusale asta hingui hñą̱ñhʉ nú'ą̱ ra ts'εdi'ą̱ ma dua
ehe de mahets'i.

Ra Jesu bi ma mahets'i
(Mr. 16:19-20)

50 Nepʉ ra Jesu bi zixa gatho yá apostol bi bøni de
ra hnini Jerusale pa rí ma'ʉ ja 'nara zi t'ʉca hnini
rá thuhu Betania, y nu'ą́ ja bá jʉxni yá 'yε pa bi
ją̱pabi'ʉ.
51 Y nu mi uadi bi ją̱pabi'ʉ, nu'ą́ bi 'uegue de
gue'ʉ, bi ts'its'i pa mahets'i.
52 Y nu'ʉ́ 'mεfa de xqui xøcambeni ra zi Hmu Jesu,
bi mengui'ʉ pa Jerusale co ndunthi ra johya.
53 De guehni nzą̱ntho mi 'bʉi ja ra ndą̱nija̱ mri
xøcambeni Ajuą̱. Njabʉ gue'ą̱.

Ra 'Ra'yo Testamento

New Testament in Otomi, Mezquital (MX:ote:Otomi, Mezquital)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Mezquital

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomi, Mezquital

ote

Mexico

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Mezquital

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c6437f19-566b-5232-8b2a-5c88e5a5622b